

ი. ბ. სტალინი

მეტოქიზის
რევოლუციის
უესესებ

საბარბაბი
1957

ბამომცემლობისაგან

ამ კრებულში შეტანილია ი. ბ. სტალინის მთელი რიგი უმნიშვნელოვანესი ნაშრომები, მიძღვნილი დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციისადმი.

კრებულის ბოლოს მოთავსებული შენიშვნები შედგენილია ი. ბ. სტალინის თხზულებათა საცნობარო აპარატის საფუძველზე.

ოქტომბრის გადატრიალება და ნაციონალური საკითხი

ნაციონალური საკითხი არ შეიძლება ჩაითვალოს რაღაც თვითკმარ, ერთხელ და სამუდამოდ მოცემულ რამედ. ნაციონალური საკითხი მხოლოდ ნაწილია საერთო საკითხისა არსებული წყობილების გარდაქმნის შესახებ და მთლიანად განისაზღვრება სოციალური ვითარების პირობებით, ქვეყანაში ხელისუფლების ხასიათით და, საერთოდ, საზოგადოებრივი განვითარების მთელი მსვლელობით. ეს განსაკუთრებით მკაფიოდ იჩენს თავს რუსეთის რევოლუციის პერიოდში, როცა ნაციონალური საკითხი და ნაციონალური მოძრაობა რუსეთის განაპირა მხარეებში სწრაფად და ყველას თვალწინ იცვლიან შინაარსს რევოლუციის მიმდინარეობისა და შედეგის მიხედვით.

I

თეგერკლის რევოლუცია და ნაციონალური საკითხი

რუსეთის ბურჟუაზიული რევოლუციის ეპოქაში (1917 წლის თებერვალში) ნაციონალურ მოძრაობას განაპირა მხარეებში ბურჟუაზიულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის ხასიათი ჰქონდა. «ძველი რეჟიმის» მიერ საუკუნეობით ჩაგრულმა და ექსპლოატირებულმა რუსეთის ეროვნებებმა პირველად იგრძნეს თავიანთი ძალა და ეკვეთნენ მჩაგვრელებს.

«ნაციონალური ჩაგვრის ლიკვიდაცია» — ასეთი იყო მოძრაობის ლოზუნგი. რუსეთის განაპირა მხარეები მყისვე დაიფარნენ «საერთო-ნაციონალური» დაწესებულებებით. მოძრაობას სათავეში ედგა ნაციონალური, ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული ინტელიგენცია. «ნაციონალური საბჭოები» ლატვიაში, ესტონეთის მხარეში, ლიტვაში, საქართველოში, სომხეთში, აზერბაიჯანში, ჩრდილოეთ კავკასიაში, ყირგიზეთსა და შუა ვოლგისპირეთში; «რადა» უკრაინასა და ბელორუსიაში; «სფატულ-ცერიი» ბესარაბიაში; «ყურულტაი» ყირიმსა და ბაშკირეთში; «ავტონომიური მთავრობა» თურქესტანში, — აი ის «საერთო-ნაციონალური» ინსტიტუტები, რომელთა გარშემოც ძალებს იკრებდა ნაციონალური ბურჟუაზია. საქმე ეხებოდა ცარიზმისაგან, როგორც ნაციონალური ჩაგვრის «ძირითადი მიზეზისაგან», განთავისუფლებას და ნაციონალური ბურჟუაზიული სახელმწიფოების შექმნას. ერთა თვითგამორკვევის უფლებას განმარტავდნენ როგორც განაპირა მხარეების ნაციონალური ბურჟუაზიის უფლებას თავის ხელში აელო ძალაუფლება და გამოეყენებინა თებერვლის რევოლუცია «თავისი» ნაციონალური სახელმწიფოს შესაქმნელად. რევოლუციის შემდგომი განვითარება არ შედიოდა და არც შეიძლებოდა შესულიყო ზემოთ მოხსენებული ბურჟუაზიული ინსტიტუტების ანგარიშში. ამასთან მხედველობიდან უშვებდნენ, რომ ცარიზმის ადგილას მოდის გაშიშვლებული, ნიღბაუფარებელი იმპერიალიზმი, რომ იგი, ეს იმპერიალიზმი, ეროვნებათა უფრო ძლიერი და უფრო საშიში მტერია, რომ იგი ახალი ნაციონალური ჩაგვრის საფუძველს წარმოადგენს.

მაგრამ ცარიზმის მოსპობასა და ხელისუფლების სათავეში ბურჟუაზიის ჩადგომას ნაციონალური ჩაგვრის მოსპობა არ მოყოლია. ნაციონალური ჩაგვრის ძველი უხეში ფორმა შეიცვალა ჩაგვრის ახალი, დახვეწილი, მაგრამ სამაგიეროდ უფრო საშიში ფორმით. ლეოვ-მილიუკოვ-კერენსკის მთავრობამ არათუ კავშირი არ გაწყვიტა ნაციონალური ჩაგვრის პოლიტიკასთან, არამედ ახალი ლაშქრობაც მოაწყო ფინეთისა (სეიმის გარეკვა 1917 წლის ზაფხულში) და უკრაინის წინააღმდეგ (უკრაინის კულტურულ დაწესებულებათა განადგუ-

რება). უფრო მეტიც: ამ მთავრობამ; თავისი ბუნებით იმპერიალისტურმა, მოსახლეობას მოუწოდა განეგრძო ომი ახალი ქვეყნების, ახალი კოლონიებისა და ეროვნებების დასამორჩილებლად. ამას უკარნახებდა მას არა მარტო იმპერიალიზმის შინაგანი ბუნება, არამედ დასავლეთში ძველ იმპერიალისტურ სახელმწიფოთა არსებობაც, რომელნიც თავშეუკავებლად მისწრაფოდნენ ახალი ქვეყნებისა და ეროვნებების დამორჩილებისაკენ და ამ მთავრობას მისი გავლენის სფეროს შეზღუდვით ემუქრებოდნენ. იმპერიალისტურ სახელმწიფოთა ბრძოლა მცირე ეროვნებათა დასამორჩილებლად, როგორც ამ სახელმწიფოთა არსებობის პირობა, — აი რა სურათი გადაიშალა იმპერიალისტური ომის მსვლელობაში. ცარიზმის მოსპობას და ასპარეზზე მილიუკოვ-კერენსკის მთავრობის გამოჩენას სრულიად არაეითარი გაუმჯობესება არ შეუტანია ამ არასახარბიელო სურათში. ბუნებრივია, რომ რამდენადაც «საერთონაციონალური» ინსტიტუტები განაპირა მხარეებში სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის ტენდენციას იჩენდნენ, ისინი დაუძლეველ წინააღმდეგობას აწყდებოდნენ რუსეთის იმპერიალისტური მთავრობის მხრივ. ხოლო რამდენადაც ეს ინსტიტუტები ნაციონალური ბურჟუაზიის ძალაუფლებას ამკვიდრებდნენ და «თავიანთი» მუშებისა და გლეხების საარსებო ინტერესებს უგულვებელყოფდნენ, ისინი ამ უკანასკნელთა დრტვინვასა და უკმაყოფილებას იწვევდნენ. ეგრეთწოდებული «ნაციონალური პოლკები» მხოლოდ ნავთს ასხამდნენ ცეცხლზე: ზემოდან საფრთხის წინააღმდეგ ისინი უძლურნი იყვნენ, ქვემოდან საფრთხეს კი აძლიერებდნენ და აღრმავებდნენ. «საერთონაციონალური» ინსტიტუტები უმწეონი რჩებოდნენ გარედან დარტყმების წინაშე ისევე, როგორც შიგნიდან აფეთქების წინაშე. ახლად წარმოშობილ ბურჟუაზიულ-ნაციონალურ სახელმწიფოებს ვერც კი მოესწროთ გაფურჩქვნა, რომ უკვე ჰქონობას იწყებდნენ.

ამრიგად, თვითგამორკვევის პრინციპის ძველი ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული გაგება ფიქციად იქცეოდა, თავის რევოლუციურ აზრს კარგავდა. ცხადი იყო, რომ ნაციონალური ჩაგვრის მოსპობაზე და მცირე ნაციონალურ სახელმწიფოთა

დამოუკიდებლობის დამყარებაზე ასეთ პირობებში ლაპარაკიც არ შეიძლებოდა. აშკარა ხდებოდა, რომ ჩაგრულ ეროვნებათა მშრომელი მასების განთავისუფლება და ნაციონალური ჩაგვრის მოსპობა წარმოუდგენელია იმპერიალიზმთან კავშირის გაუწყვეტლად, «თავისი» ნაციონალური ბურჟუაზიის დაუმხობლად და თვით მშრომელი მასების მიერ ძალაუფლების აუღებლად.

ამან განსაკუთრებით მკაფიოდ იჩინა თავი ოქტომბრის გადატრიალების შემდეგ.

11

ოქტომბრის რევოლუცია და ნაციონალური საკითხი

თებერვლის რევოლუცია შინაგან შეურიგებელ წინააღმდეგობებს შეიცავდა. რევოლუცია თავისი ხელით მოახდინეს მუშებმა და გლეხებმა (ჯარისკაცებმა), რევოლუციის შედეგად კი ძალაუფლება გადავიდა არა მუშებისა და გლეხების, არამედ ბურჟუაზიის ხელში. რევოლუცია რომ მოახდინეს, მუშებსა და გლეხებს სურდათ ბოლო მოეღოთ ომისათვის და მიედწიათ ზავისათვის. ხელისუფლების სათავეში ჩამდგარი ბურჟუაზია კი ცდილობდა მასების რევოლუციური აღფრთოვანება გამოეყენებინა ომის განსაგრძობად, ზავის წინააღმდეგ. სამეურნეო ნგრევა ქვეყანაში და სასურსათო კრიზისი საკიროს ხდიდნენ კაპიტალებისა და სამრეწველო საწარმოების ექსპროპრიაციას მუშების სასარგებლოდ, მემამულეთა მიწების კონფისკაციას გლეხების სასარგებლოდ, მაშინ როცა მილიუკოვ-კერენსკის ბურჟუაზიული მთავრობა მემამულეთა და კაპიტალისტთა ინტერესების სადარაჯოზე იდგა და დააპკრით იცავდა მათ მუშებისა და გლეხების მხრივ ხელყოფისაგან. ეს იყო ბურჟუაზიული რევოლუცია, რომელიც მუშებისა და გლეხების ხელით მოხდა ექსპლოატატორთა სასარგებლოდ.

ამავე დროს კი, ქვეყანა კვლავ გმინავდა იმპერიალისტური ომის, სამეურნეო რღვევისა და სასურსათო ნგრევის სიმძიმის

ქვეშ. ფრონტი ირღვეოდა და იქსაქსებოდა. ფაბრიკა-ქარხნები ჩერდებოდნენ. ქვეყანაში შიმშილი ძლიერდებოდა. თებერვლის რევოლუცია თავისი შინაგანი წინააღმდეგობებით აშკარად არასაკმაო აღმოჩნდა «ქვეყნის ხსნისათვის». მილიუკოვ-კერენსკის მთავრობა აშკარად უნარო აღმოჩნდა გადაეჭრა რევოლუციის ძირითადი საკითხები.

საკირო იყო ახალი, სოციალისტური რევოლუცია იმისათვის, რომ ქვეყანა გამოგვეყვანა იმპერიალისტური ომისა და სამეურნეო ნგრევის ჩიხიდან.

ეს რევოლუცია განხორციელდა ოქტომბრის გადატრიალების შედეგად.

მემამულეებისა და ბურჟუაზიის ძალაუფლება რომ დაამხო და მის ადგილზე მუშათა და გლეხთა მთავრობა რომ დააყენა, ოქტომბრის გადატრიალებამ ერთი დაკვრით გადაჭრა თებერვლის რევოლუციის წინააღმდეგობანი. მემამულეთა და კულაკთა ბატონობის გაუქმება და მიწის გადაცემა სოფლის მშრომელი მასების სარგებლობაში; ფაბრიკა-ქარხნების ექსპროპრიაცია და მათი გადაცემა მუშების გამგებლობაში; იმპერიალიზმთან კავშირის გაწყვეტა და მძარცველური ომის ლიკვიდაცია; ფარულ ხელშეკრულებათა გამოქვეყნება და სხვისი ტერიტორიების დაპყრობის პოლიტიკის მხილება; დასასრულ, ჩაგრულ ხალხთა მშრომელი მასების თვითგამორკვევის გამოცხადება და ფინეთის დამოუკიდებლობის აღიარება, — აი ის ძირითადი ღონისძიებანი, რომლებიც საბჭოთა ხელისუფლებამ გაატარა საბჭოთა რევოლუციის დასაწყისში.

ეს იყო ნამდვილად სოციალისტური რევოლუცია.

ცენტრში დაწყებული რევოლუცია არ შეიძლებოდა დიდხანს დარჩენილიყო მისი ვიწრო ტერიტორიის ფარგლებში. ცენტრში რომ გაიმარჯვა, იგი აუცილებლად უნდა გავრცელებულიყო განაპირა მხარეებზეც. და, მართლაც, რევოლუციის ტალღა გადატრიალების პირველი დღეებიდანვე ჩრდილოეთიდან მთელ რუსეთში გავრცელდა და ზედიზედ ედებოდა განაპირა მხარეებს. მაგრამ აქ იგი წააწყდა ჯებირს ჯერ კიდევ ოქტომბრამდე შექმნილი «ნაციონალური საბჭოებისა» და საოლქო «მთავრობების» სახით (ღონი, ყუბანი, ციმბირი). საქმე

ის არის, რომ ამ «ნაციონალურ მთავრობებს» სოციალისტური რევოლუციის ხსენებაც კი არ უნდოდათ. ისინი თავისი ბუნებით ბურჟუაზიული იყვნენ და სრულებითაც არ სურდათ დაენგრიათ ძველი, ბურჟუაზიული წესწყობილება, — პირიქით. ისინი თავიანთ მოვალეობად თვლიდნენ მთელი ძალებით დაეცვათ და განემტკიცებინათ იგი. ისინი თავიანთი არსებით იმპერიალისტური იყვნენ და სრულებითაც არ სურდათ გაეწყვიტათ კავშირი იმპერიალიზმთან, — პირიქით, ისინი არასოდეს არ ყოფილან იმის წინააღმდეგი, რომ ხელში ჩაეგდოთ და დაემორჩილებინათ «სხვა» ეროვნებათა ტერიტორიების დიდი და მცირე ნაკვეთები, თუ ამის შესაძლებლობა მიეცემოდათ. გასაკვირველი არ არის, რომ განაპირა მხარეების «ნაციონალურმა მთავრობებმა» ომი გამოუცხადეს ცენტრის სოციალისტურ მთავრობას. ხოლო რაკი ომი გამოაცხადეს. ისინი, ბუნებრივია, რეაქციის კერები გახდნენ, რომელთა გარშემოც თავს იყრიდა ყოველივე ის, რაც კი რუსეთში კონტრრევოლუციური იყო. არავისთვის საიდუმლოებას არ წარმოადგენს, რომ იქ, ამ კერებისავე, გაეშურა რუსეთიდან გარეკილი ყველა კონტრრევოლუციონერი, რომ იქ, ამ კერების გარშემო, ირაზმებოდნენ ისინი თეთრგვარდიულ «ნაციონალურ» პოლკებად.

მაგრამ, «ნაციონალურ მთავრობათა» გარდა, განაპირა მხარეებში ნაციონალური მუშები და გლეხებიც არსებობენ. ისინი ჯერ კიდევ ოქტომბრის გადატრიალებამდე დარაზმული იყვნენ თავიანთ რევოლუციურ დეპუტატთა საბჭოებში რუსეთის ცენტრის დეპუტატთა საბჭოების ნიმუშის მიხედვით და არასოდეს არ გაუწყვეტიათ კავშირი თავიანთ ჩრდილოეთელ ძმებთან. ისინიც ცდილობდნენ დაემარცხებინათ ბურჟუაზია. ისინიც იბრძოდნენ სოციალიზმის გამარჯვებისათვის. გასაკვირველი არ არის, რომ მათი კონფლიქტი «თავიანთ» ნაციონალურ მთავრობებთან დღითიდღე ძლიერდებოდა. ოქტომბრის გადატრიალებამ მხოლოდ განამტკიცა განაპირა მხარეების მუშათა და გლეხთა კავშირი რუსეთის მუშებთან და გლეხებთან, ჩაუნერგა მათ სოციალიზმის გამარჯვების რწმენა. ხოლო საბჭოთა ხელისუფლების წინააღმდეგ «ნაციონალურ მთავრო-

ბათა» ომმა ნაციონალური მასების კონფლიქტი ამ «მთავრობებთან» მიიყვანა მათთან კავშირის სრულ გაწყვეტამდე, მათ წინააღმდეგ აშკარა აჯანყებამდე.

ასე ჩამოყალიბდა მთელი რუსეთის მუშებისა და გლეხების სოციალისტური კავშირი რუსეთის განაპირა მხარეების ნაციონალურ-ბურჟუაზიულ «მთავრობათა» კონტრრევოლუციური კავშირის წინააღმდეგ.

ზოგნი განაპირა მხარეთა «მთავრობების» ბრძოლას სახავენ როგორც ბრძოლას ნაციონალური განთავისუფლებისათვის საბჭოთა ხელისუფლების «უსულგულო ცენტრალიზმის» წინააღმდეგ. მაგრამ ეს სრულებითაც არ არის სწორი. მსოფლიოში არც ერთ ხელისუფლებას არ დაუშვია ისეთი ფართო დეცენტრალიზმი, მსოფლიოში არც ერთ მთავრობას არ მიუცია ხალხებისათვის ისეთი სრული ნაციონალური თავისუფლება, როგორც საბჭოთა ხელისუფლებამ მისცა ხალხებს რუსეთში. განაპირა მხარეთა «მთავრობების» ბრძოლა იყო და არის ბურჟუაზიული კონტრრევოლუციის ბრძოლა სოციალიზმის წინააღმდეგ. ნაციონალური დროშა აქ მიტმასნილია მხოლოდ მასების მოსატყუებლად, როგორც პოპულარული დროშა, რომლითაც მოსახერხებელია ნაციონალური ბურჟუაზიის კონტრრევოლუციურ ზრახვათა დაფარვა.

მაგრამ «ნაციონალურ» და საოლქო «მთავრობათა» ბრძოლა უთანასწორო ბრძოლა აღმოჩნდა. «ნაციონალურ მთავრობებზე» ორი მხრიდან იქნა იერიში მიტანილი: გარედან — რუსეთის საბჭოთა ხელისუფლებისა და შიგნიდან — «თავისივე საკუთარი» მუშებისა და გლეხების მხრივ, რის გამოც ეს «მთავრობები» იძულებული გახდნენ უკან დაეხიათ პირველივე ბრძოლების შემდეგ. ფინელი მუშებისა და ტორპარების¹ აჯანყება და ბურჟუაზიული «სენატის» გაქცევა; უკრაინის მუშებისა და გლეხების აჯანყება და ბურჟუაზიული «რადის» გაქცევა; მუშებისა და გლეხების აჯანყება დონზე, ყუბანში, ციმბირში და კალედინის, კორნილოვისა და ციმბირის «მთავრობის» კრახი; თურქესტანის ლარიბი გლეხობის აჯანყება და «ავტონომიური მთავრობის» გაქცევა; აგრარული რევოლუცია კავკასიაში და საქართველოს, სომხეთისა და აზერბაიჯანის «ნა-

ციონალური საბჭოების» სრული უმწეობა, — ასეთია ყველასათვის ცნობილი ფაქტები, რომლებიც ცხადყოფენ განაპირა მხარეთა «მთავრობების» სრულ მოწყვეტას «თავიანთი» მშრომელი მასებისაგან. სასტიკად დამარცხებული «ნაციონალური მთავრობები» «იძულებული» გახდნენ «თავიანთი» მუშებისა და გლეხების წინააღმდეგ დახმარება ეთხოვნათ დასავლეთის იმპერიალისტებისათვის, მთელი მსოფლიოს ეროვნებათა საუკუნეობრივი მჩაგვრელებისა და ექსპლოატატორებისათვის.

ასე დაიწყო უცხოეთის ჩარევისა და განაპირა მხარეთა ოკუპაციის ხანა, — ხანა, რომელმაც ერთხელ კიდევ გამოაშკარავა «ნაციონალურ» და საოლქო «მთავრობათა» კონტრრევოლუციური ხასიათი.

მხოლოდ ახლა გახდა ყველასათვის აშკარა, რომ ნაციონალური ბურჟუაზია მიისწრაფვის არა «თავისი ხალხის» განთავისუფლებისაკენ ნაციონალური ჩაგვრისაგან, არამედ ამ ხალხისაგან მოგების ამოქაჩვის თავისუფლებისაკენ, თავისი პრივილეგიებისა და კაპიტალების შენარჩუნების თავისუფლებისაკენ.

მხოლოდ ახლა გახდა ნათელი, რომ ჩაგრულ ეროვნებათა განთავისუფლება წარმოუდგენელია იმპერიალიზმთან კავშირის გაუწყვეტლად, ჩაგრულ ეროვნებათა ბურჟუაზიის დაუმხობლად, ამ ეროვნებათა მშრომელი მასების ხელში ძალაუფლების გადაუსვლელად.

ასე გამოააშკარავა და უკუაგდო თვით რევოლუციის მსვლელობამ ძველი, ბურჟუაზიული გაგება თვითგამორკვევის პრინციპისა ლოზუნგით «მთელი ძალაუფლება ნაციონალურ ბურჟუაზიას». თვითგამორკვევის პრინციპის სოციალისტურმა გაგებამ ლოზუნგით «მთელი ძალაუფლება ჩაგრულ ეროვნებათა მშრომელ მასებს» მოიპოვა მთელი უფლება და გამოყენების შესაძლებლობა.

ამრიგად, ოქტომბრის გადატრიალებამ ბოლო მოუღო ძველ, ბურჟუაზიულ-განმათავისუფლებელ ნაციონალურ მოძრაობას და დასაწყისი მისცა ჩაგრულ ეროვნებათა მუშებისა და გლეხების ახალი, სოციალისტური მოძრაობის ერას, მოძ-

მემამულეებსა და კაპიტალისტებს, გადააქცია ისინი საზოგადოებრივ საკუთრებად და, ამრიგად, დაუპირისპირა ბურჟუაზიულ საკუთრებას სოციალისტური საკუთრება. ამით მან ამხილა კაპიტალისტების სიცრუე იმის შესახებ, რომ ბურჟუაზიული საკუთრება ხელუხლებელი, წმიდათა-წმიდა, მარადიულია.

მან ძალაუფლება გამოსტაცა ბურჟუაზიას, ჩამოართვა ბურჟუაზიას პოლიტიკური უფლებები, დაამსხვრია ბურჟუაზიული სახელმწიფო აპარატი, გადასცა ძალაუფლება საბჭოებს და, ამრიგად, დაუპირისპირა ბურჟუაზიულ პარლამენტარიზმს, როგორც კაპიტალისტურ დემოკრაციას, საბჭოების სოციალისტური ძალაუფლება, როგორც პროლეტარული დემოკრატია. ლაფარგი მართალი იყო, როდესაც იგი ჯერ კიდევ 1887 წელს ამბობდა, რომ რევოლუციის მეორე დღეს «ყველა ყოფილ კაპიტალისტს ჩამოერთმევა საარჩევნო უფლებები»⁵¹.

ამით ოქტომბრის რევოლუციამ ამხილა სოციალ-დემოკრატების სიცრუე იმის შესახებ, რომ ახლა შესაძლებელია მშვიდობიანი გადასვლა სოციალიზმზე, ბურჟუაზიული პარლამენტარიზმის საშუალებით.

მაგრამ ოქტომბრის რევოლუცია ამაზე არ შეჩერებულა და ვერც შეჩერდებოდა. დაამსხვრია ზა ძველი, ბურჟუაზიული, მან დაიწყო ახლის, სოციალისტურის შენება. ოქტომბრის რევოლუციის ათი წელი არის პარტიის, პროფკავშირების, საბჭოების, კოოპერაციის, კულტურული ორგანიზაციების, ტრანსპორტის, მრეწველობის, წითელი არმიის მშენებლობის ათი წელი. სსრ კავშირში სოციალიზმის უქველმა წარმატებებმა მშენებლობის ფრონტზე თვალსაჩინოდ დაგვანახეს, რომ პროლეტარიატს შეუძლია წარმატებით მართოს ქვეყანა უბურჟუაზიოდ და ბურჟუაზიის წინააღმდეგ, რომ მას შეუძლია წარმატებით აშენოს მრეწველობა უბურჟუაზიოდ და ბურჟუაზიის წინააღმდეგ, რომ მას შეუძლია წარმატებით უხელმძღვანელოს მთელ სახალხო მეურნეობას უბურჟუაზიოდ და ბურჟუაზიის წინააღმდეგ, რომ მას შეუძლია წარმატებით აშენოს სოციალიზმი, კაპიტალისტური გარემოცვის მიუხედავად.

რაობისა, რომელიც მიმართულია ყოველგვარი, — მაშასადამე, აგრეთვე ნაციონალური, — ჩაგვრის წინააღმდეგ, «თავისი» და სხვისი ბურჟუაზიის ძალაუფლების წინააღმდეგ, საერთოდ იმპერიალიზმის წინააღმდეგ.

III

ოქტომბრის გადატრიალების მსოფლიო მნიშვნელობა

მას შემდეგ, რაც ოქტომბრის რევოლუციამ რუსეთის ცენტრში გაიმარჯვა და მთელი რიგი განაპირა მხარეები მოიცვა, იგი არ შეიძლებოდა შეზღუდულიყო რუსეთის ტერიტორიული ფარგლებით. მსოფლიო იმპერიალისტური ომისა და ქვედაფენებში საერთო უკმაყოფილების ატმოსფეროში იგი არ შეიძლებოდა მეზობელ ქვეყნებსაც არ მოსდებოდა. იმპერიალიზმთან კავშირის გაწყვეტას და მძარცველური ომისაგან რუსეთის განთავისუფლებას; ფარულ ხელშეკრულებათა გამოქვეყნებას და სხვისი მიწაწყლის დაპყრობის პოლიტიკის საქვეყნოდ გაუქმებას; ნაციონალური თავისუფლებას გამოცხადებას და ფინეთის დამოუკიდებლობის აღიარებას; რუსეთის გამოცხადებას «საბჭოთა ნაციონალური რესპუბლიკების ფედერაციად» და საბჭოთა ხელისუფლების მიერ საქვეყნოდ წამოყენებულ საბრძოლო მოწოდებას იმპერიალიზმის წინააღმდეგ გადამწყვეტი ბრძოლის შესახებ, — ყოველივე ამას არ შეიძლებოდა სერიოზული გავლენა არ მოეხდინა დამონებულ აღმოსავლეთსა და სისხლისაგან დაცლის პირას მიმდგარ დასავლეთზე.

და, მართლაც, ოქტომბრის რევოლუცია მსოფლიოში პირველი რევოლუციაა, რომელმაც საუკუნეობრივი ძილისაგან გამოადვიდა აღმოსავლეთის ჩაგრულ ხალხთა მშრომელი მასები და ჩააბა ისინი მსოფლიო იმპერიალიზმის წინააღმდეგ ბრძოლაში. რუსეთის საბჭოების ნიშნის მიხედვით სპარსეთში, ჩინეთსა და ინდოეთში მუშათა და გლეხთა საბჭოების შექმნა საკმაოდ დამაჯერებლად მოწმობს ამას.

ოქტომბრის რევოლუცია არის მსოფლიოში პირველი რევოლუცია, რომელიც დასავლეთის მუშებისა და ჯარისკაცებისათვის ცოცხალი მხსნელი მაგალითი გახდა და ომისა და იმპერიალიზმის უღლისაგან ნამდვილი განთავისუფლების გზაზე დააყენა ისინი. მუშებისა და ჯარისკაცების აჯანყება ავსტრია-უნგრეთსა და გერმანიაში, მუშათა და ჯარისკაცთა დეპუტატების საბჭოების შექმნა, ავსტრია-უნგრეთის არასრულუფლებიანი ხალხების რევოლუციური ბრძოლა ნაციონალური ჩაგვრის წინააღმდეგ, — ყოველივე ეს საკმაოდ მჭევრმეტყველურად მოწმობს ამას.

საქმე ის კი არ არის, რომ ბრძოლა აღმოსავლეთში და დასავლეთშიც კი ჯერ კიდევ ვერ განთავისუფლებულა ბურჟუაზიულ-ნაციონალისტური მინარევისაგან, — საქმე ის არის, რომ იმპერიალიზმთან ბრძოლა დაიწყო, რომ იგი გრძელდება და გარდუვალად უნდა მივიდეს თავის ლოგიკურ დასასრულამდე.

უცხოელთა ჩარევა და «გარეშე» იმპერიალისტების საოკუპაციო პოლიტიკა მხოლოდ ამწვავებს რევოლუციურ კრიზისს, ბრძოლაში აბამს ახალ ხალხებს და აფართოებს იმპერიალიზმთან რევოლუციურ შეტაკებათა რაიონს.

ასე ამყარებს ოქტომბრის გადატრიალება კავშირს ჩამორჩენილი აღმოსავლეთისა და მოწინავე დასავლეთის ხალხებს შორის და, ამრიგად, რაზმავს მათ იმპერიალიზმის წინააღმდეგ ბრძოლის საერთო ბანაკში.

ასე იზრდება ნაციონალური საკითხი ნაციონალური ჩაგვრის წინააღმდეგ ბრძოლის კერძო საკითხიდან საერთო საკითხად იმპერიალიზმისაგან ერების, კოლონიებისა და ნახევრადკოლონიების განთავისუფლების შესახებ.

II ინტერნაციონალისა და მისი მეთაურის კაუცკის მომაკვდინებელი ცოდვა, სხვათა შორის, სწორედ ის არის, რომ ისინი მუდამ უხვევდნენ ნაციონალური თვითგამორკვევის საკითხის ბურჟუაზიული გაგებისაკენ, არ ესმოდათ თვითგამორკვევის რევოლუციური აზრი, უნარი არ შესწევდათ ან არ სურდათ დაეყენებინათ ნაციონალური საკითხი იმპერიალიზმთან აშკარა ბრძოლის რევოლუციურ ნიადაგზე, უნარი

არ შესწევდათ ან არ სურდათ დაეკავშირებინათ ნაციონალური საკითხი კოლონიების განთავისუფლების საკითხთან.

ბაუერისა და რენერის ტიპის ავსტრიელი სოციალ-დემოკრატების გონებაჩლუნგობა, არსებითად, სწორედ ის არის, რომ მათ ვერ გაიგეს ნაციონალური საკითხის განუყრელი კავშირი ძალაუფლების საკითხთან, ცდილობენ ჩამოაშორონ ნაციონალური საკითხი პოლიტიკას და მოამწყვდიონ იგი კულტურულ-საგანმანათლებლო საკითხთა ჩარჩოებში, ამასთან ივიწყებენ ისეთი «წვრილმანების» არსებობას, როგორც არის იმპერიალიზმი და მის მიერ დამონებული კოლონიები.

ამბობენ, რომ თვითგამორკვევისა და «სამშობლოს დაცვის» პრინციპები გაუქმებულია თვით მოვლენათა მიმდინარეობით დაწყებული სოციალისტური რევოლუციის ვითარებაში. ნამდვილად კი გაუქმებულია არა თვითგამორკვევისა და «სამშობლოს დაცვის» პრინციპები, არამედ მათი ბურჟუაზიული გაგება. საკმარისია შეხედოთ ოკუპირებულ ოლქებს, რომლებიც იმპერიალიზმის უღელქვეშ გმინავენ და განთავისუფლებისაკენ მიისწრაფვიან; საკმარისია შეხედოთ რუსეთს, რომელიც რევოლუციურ ომს ეწევა სოციალისტური სამშობლოს დასაცავად იმპერიალიზმის ავაზაკებისაგან; საკმარისია ჩაუფიქრდეთ იმ ამბებს, რომლებიც ახლა ავსტრია-უნგრეთში ჩაღდება; საკმარისია შეხედოთ დამონებულ კოლონიებსა და ნახევრადკოლონიებს, რომლებმაც უკვე მოაწყეს თავიანთი საბჭოები (ინდოეთი, სპარსეთი, ჩინეთი), — საკმარისია შეხედოთ ყოველივე ამას, რომ გაიგოთ მთელი რევოლუციური მნიშვნელობა თვითგამორკვევის პრინციპისა მისი სოციალისტური გაგებით.

ოქტომბრის გადატრიალების დიდი მსოფლიო მნიშვნელობა უმთავრესად სწორედ ის არის, რომ მან:

1) გაათავსოვა ნაციონალური საკითხის ფარგლები, გადააქცია იგი ევროპაში ნაციონალურ ჩავკრასთან ბრძოლას კერძო საკითხიდან იმპერიალიზმისაგან ჩაგრული ხალხების, კოლონიებისა და ნახევრადკოლონიების განთავისუფლების საერთო საკითხად;

2) შექმნა ფართო შესაძლებლობანი და ნამდვილი გზები ამ განთავისუფლებისათვის, რითაც მნიშვნელოვნად გაუადვილა დასავლეთისა და აღმოსავლეთის ჩაგრულ ხალხებს განთავისუფლების საქმე, ჩააბა ისინი იმპერიალიზმის წინააღმდეგ ძლევამოსილი ბრძოლის საერთო ფერხულში;

3) ამით ხიდი გასდო სოციალისტურ დასავლეთსა და დამონებულ აღმოსავლეთს შორის, შექმნა რევოლუციების ახალი ფრონტი, დასავლეთის პროლეტარებიდან რუსეთის რევოლუციის მეშვეობით აღმოსავლეთის ჩაგრულ ხალხებამდე, მსოფლიო იმპერიალიზმის წინააღმდეგ.

არსებითად ამით აიხსნება ის აუწერელი ენთუზიაზმი, რომელსაც იჩენენ ახლა რუსეთის პროლეტარიატის მიმართ აღმოსავლეთისა და დასავლეთის მშრომელი და ექსპლოატირებული მასები.

უმთავრესად ამით აიხსნება ის გააფთრება, რომლითაც ეკვეთნენ ახლა საბჭოთა რუსეთს მთელი მსოფლიოს იმპერიალისტი მტაცებლები.

«პრავდა» №№ 241 და 250,
1918 წ. 6 და 19 ნოემბერი
ხელმოწერა: **ო. ს. ტ ა ლ ი ნ ი**

იბეკდება ი. ბ. სტალინის
თხზულებათა ტექსტის მიხედვით.
ტომი 4. გვ. 168 — 181

ოქტომბრის რევოლუცია და რუსი კომუნისტების ნაციონალური პოლიტიკა

ოქტომბრის რევოლუციის ძალა, სხვათა შორის, ის არის, რომ მან, დასავლეთის რევოლუციებისაგან განსხვავებით, დარაზმა რუსეთის პროლეტარიატის ირგვლივ მრავალმილიონიანი წვრილი ბურჟუაზია და, უწინარეს ყოვლისა, მისი ყველაზე უფრო ძლიერი და მრავალრიცხოვანი ფენები — გლეხობა. ამით რუსეთის ბურჟუაზია იზოლირებულ იქნა, უარმიოდ დარჩა, ხოლო რუსეთის პროლეტარიატი გადაიქცა ქვეყნის ბედის გადამწყვეტად. უამისოდ რუსეთის მუშები ვერ შეინარჩუნებდნენ ძალაუფლებას.

ზავი, აგრარული გადატრიალება და ეროვნებათა თავისუფლება — ასეთია სამი ძირითადი მომენტი, რომელთაც შემოკრიბეს რუსეთის პროლეტარიატის წითელი დროშის ირგვლივ თვალუწვდენი რუსეთის ოცნე მეთი ეროვნების გლეხები.

ორ პირველ მომენტზე ლაპარაკი აქ აუცილებელი არაა. მათ შესახებ უკვე საკმაოდ ითქვა ლიტერატურაში, ამასთან ისინი თვითონ მეტყველებენ თავის თავზე. რაც შეეხება მესამე მომენტს — რუსი კომუნისტების ნაციონალურ პოლიტიკას, — მისი დიდი მნიშვნელობა, როგორც ჩანს, ჯერ კიდევ არ არის სავსებით შეგნებული. ამიტომ ზედმეტი არ იქნება ვთქვათ მასზე რამდენიმე სიტყვა.

დავიწყოთ იმით, რომ რსფსრ-ის (გამორიცხულია ფინეთი, ესტონეთი, ლატვია, ლიტვა, პოლონეთი) 140-მილიონიანი

მოსახლეობიდან კელიკოროსები შეადგენენ 75 მილიონს, პეტს არა, ხოლო დანარჩენი 65 მილიონი წარმოადგენს არაკელიკოროს ეროვნებებს.

შემდეგ, ეს ერები მოსახლეობენ, უმთავრესად, განაპირა მხარეებში, იმ პუნქტებში, სადაც ყველაზე მეტია მტრის თავდასხმის საფრთხე, ამასთან ამ განაპირა მხარეებში ბლომად მოიპოვება ნედლეული, სათბობი, სურსათ-სანოვაგე.

ბოლოს, ეს განაპირა მხარეები უფრო ნაკლებ არიან განვითარებულნი (ანდა სრულებით არ არიან განვითარებულნი) სამრეწველო და სამხედრო მხრივ, ვიდრე ცენტრალური რუსეთი, რის გამო მათ არ ძალუძთ დაიცვან თავიანთი დამოუკიდებელი არსებობა ცენტრალური რუსეთის სამხედრო-სამეურნეო დახმარების გარეშე, ისევე როგორც ცენტრალურ რუსეთს არ ძალუძს შეინარჩუნოს თავისი სამხედრო-სამეურნეო ძლიერება განაპირა მხარეების მიერ სათბობ-ნედლეულით და სურსათით დახმარების გაუწევლად.

ამ გარემოებებმა და კომუნიზმის ნაციონალური პროგრამის ცნობილმა დებულებებმა განსაზღვრეს რუსი კომუნისტების ნაციონალური პოლიტიკის ხასიათი.

ამ პოლიტიკის დედააზრი შეიძლება გამოითქვას რამდენიმე სიტყვით: უარის თქმა ყველა და ყოველგვარ «დაჩემებასა» და «უფლებაზე» იმ ოლქების მიმართ, სადაც არარუსი ერები მოსახლეობენ; ამ ერების დამოუკიდებელი სახელმწიფოებრივი არსებობის უფლების აღიარება (სიტყვით კი არა, — საქმით); ამ ერების ნებაყოფლობითი სამხედრო-სამეურნეო კავშირი ცენტრალურ რუსეთთან; დახმარება ჩამორჩენილ ერებს მათი კულტურული და სამეურნეო განვითარების საქმეში, ერომლისოდ ეგრეთწოდებული «ნაციონალური თანასწორუფლებიანობა» იქცევა ცარიელ სიტყვად; ყოველივე ეს განაპირა მხარეებში მოსახლე ერების გლესთა სრული განთავისუფლებისა და მთელი ძალაუფლების მშრომელი ელემენტების ხელში თავმოყრის საფუძველზე — ასეთია რუსი კომუნისტების ნაციონალური პოლიტიკა.

თქმა არ უნდა, ხელისუფლების სათავეში ჩამდგარი რუსი პუშები ვერ მოიპოვებდნენ თავიანთი სხვატომელი ამხანაგ-

ბის და, უწინარეს ყოვლისა, არასრულუფლებიან ერთა ჩაგრული მასების თანაგრძნობასა და ნდობას, მათ რომ საქმით არ დაემტკიცებინათ თავიანთი მზადყოფნა — გაატარან ცნოვრებაში ასეთი ნაციონალური პოლიტიკა, მათ რომ უარი არ ეთქვათ «უფლებაზე» ფინეთის მიმართ, მათ რომ არ გამოეყვანათ ჯარი ჩრდილოეთ სპარსეთიდან, მათ რომ არ აღმოეფხვრათ რუსი იმპერიალისტების პრეტენზიები მონღოლეთისა და ჩინეთის განსაზღვრულ რაიონებზე, ისინი რომ არ ესმარებოდნენ ყოფილი რუსეთის იმპერიის ჩამორჩენილ ერებს — განავითარონ კულტურა და სახელმწიფოებრიობა დედაენაზე.

მსოლოდ ამ ნდობის საფუძველზე შეიძლებოდა წარმოშობილიყო რსფსრ-ის ხალხთა ის ურდვევი კავშირი, რომლის წინააღმდეგაც უძღური აღმოჩნდა ყველა და ყოველგვარი «დიპლომატიური» ხიკი და გულდასმით გატარებული «ბლოკადები».

კიდევ მიტი. რუსი მეშები ვერ შესძლებდნენ დაემარცხებინათ კოლჩაკი, დენიკინი და ვრანგელი ყოფილი რუსეთის განაპირა მსარეთა ჩაგრული მასების ასეთი თანაგრძნობისა და ნდობის გარეშე. არ უნდა დავივიწყოთ, რომ ამ მეამბოხე გენერლების მოქმედების რაიონი განისაზღვრებოდა იმ განაპირა მსარეების რაიონებით, სადაც უმთავრესად მოსახლეობენ არარუსი ერები, ხოლო ამ უკანასკნელთ არ შეიძლებოდა არ კჳონოდათ კოლჩაკის, დენიკინისა და ვრანგელის სიძულვილი მათი იმპერიალისტური და რუსიფიკატორული პოლიტიკის გამო. ანტანტას, რომელიც ჩაერია საქმეში და მზარს უკერდა ამ გენერლებს, შეეძლო დამყარებოდა მსოლოდ განაპირა მსარეების რუსიფიკატორულ ელემენტებს. ამით ანტანტამ მსოლოდ გააღვივა განაპირა მსარეების მოსახლეობის სიძულვილი მეამბოხე გენერლებისადმი და გააღრმავა ამ მოსახლეობის თანაგრძნობა საბჭოთა ხელისუფლებისადმი.

ამ გარემოებამ განსაზღვრა კოლჩაკის, დენიკინისა და ვრანგელის ზურგის შინაგანი სისუსტე და, მაშასადამე, მათი ფრონტების სისუსტეც, ე. ი., ბოლოს და ბოლოს, მათი დამარცხება.

მაგრამ რუსი კომუნისტების ნაციონალური პოლიტიკის კეთილისმყოფელი შედეგები არ განისაზღვრება რსფსრ-ის და მასთან დაკავშირებული საბჭოთა რესპუბლიკების ფარგლებით. ეს შედეგები, თუმცა არაპირდაპირ, მაგრამ მაინც ემჩნევა აგრეთვე მეზობელი ქვეყნების ურთიერთობას რსფსრ-თან. ის გარემოება, რომ ძირფესვიანად გაუმჯობესდა თურქეთის, სპარსეთის, ავღანეთის, ინდოეთისა და აღმოსავლეთის სხვა ქვეყნების ურთიერთობა რუსეთთან, რომელიც წინათ ამ ქვეყნების საღვთისობელად ითვლებოდა, წარმოადგენს ფაქტს, რომლის წინააღმდეგაც დავას ასლა ვერ ბედავს ისეთი მამაცი პოლიტიკოსიც კი, როგორიცაა ლორდი კერზონი. არა გვგონია საჭირო იყოს იმის მტკიცება, რომ საბჭოთა ხელისუფლების არსებობის ოთხი წლის მანძილზე რსფსრ-ის შიგნით შემოთ დახასიათებული ნაციონალური პოლიტიკის სისტემატურად გატარების გარეშე წარმოუდგენელი იქნებოდა აღნიშნული ძირეული ცვლილება რუსეთისადმი მეზობელი ქვეყნების დამოკიდებულებაში.

ასეთია, ზოგადად, რუსი კომუნისტების ნაციონალური პოლიტიკის შედეგები. ისინი, ეს შედეგები, განსაკუთრებით ცხადი ხდება სწორედ ახლა, საბჭოთა ხელისუფლების ოთხი წლისთავზე, როდესაც დამთავრებულია მძიმე ომი, დაწყებულია ფართო სამშენებლო მუშაობა, და ძალაუვნებურად ავლენს თვალს განვლილ გზას, რათა ერთი შეხედვით მოიცილა იგი.

«პრავდა» № 251
1921 წ. 6 — 7 ნოემბერი
ხელმოწერა: ი. ს ტ ა ლ ი ნ ი

იბელება ი. ბ. სტალინის
თხზულებათა ტექსტის მიხედვით
ტომი 5, გვ. 123—127

ო. მტომხარის ჩემოფუნია და საშუალო ფენების საკითხი

უეჭველია, საშუალო ფენების საკითხი მეშათა რევოლუციის ერთ-ერთ ძირითად საკითხს წარმოადგენს. საშუალო ფენები, ე. ი. გლეხობა. ქალაქის წვრილი მწრომელი ხალხი. ამათვე უნდა მივაკუთვნოთ ჩაგრული ეროვნებათა, რომლებიც ცხრა მეათედით საშუალო ფენებსაგან შედგებიან. ესენი არიან, როგორც ხედავთ, სწორედ ის ფენები, რომლებიც თავიანთი ეკონომიური მდგომარეობით პროლეტარიატსა და კაპიტალისტების კლასს შუა დვანან. ამ ფენების ზედრითი წონა განისაზღვრება ორი გარემოებით: ჯერ ერთი, ეს ფენები შეადგენენ არსებულ სახელმწიფოთა მოსახლეობის უმრავლესობას ან, ყოველ შემთხვევაში, მნიშვნელოვან უმცირესობას; მეორეც, ისინი წარმოადგენენ იმ სერიოზულ რეზერვებს, რომელთა შორისაც აგროვებს თავის არმიას კაპიტალისტების კლასი პროლეტარიატის წინააღმდეგ. პროლეტარიატს არ შეუძლია შეინარჩუნოს ძალაუფლება ისე, თუ მას არ ექნება საშუალო ფენების, უწინარეს ყოვლისა კი გლეხობის, თანაგრძნობა და მხარდაჭერა, განსაკუთრებით ისეთ ქვეყანაში, როგორიცაა ჩვენი რესპუბლიკების კავშირი. პროლეტარიატს სერიოზულად ოცნებაც კი არ შეუძლია ძალაუფლების აღებაზე, თუ ეს ფენები ნეიტრალიზებული მაინც არ არიან, თუ ამ ფენებს ჯერ კიდევ ვერ მოუხწრიათ კაპიტალისტების კლასისაგან ჩამოშორება, თუ ისინი ჯერ კიდევ შეადგენენ თავიანთი მასით კაპიტალის არმიას. აქედან — ბრძოლა საშუალო

ფენებრისათვის, ბრძოლა გლენობისათვის, რაც წითელ ზოლადა გავლებული მთელი ჩვენი რევოლუციის მანძილზე 1905 წლიდან 1917 წლამდე, ბრძოლა, რომელიც ჯერ კიდევ სრულიადაც არ დამთავრებულა და რომელიც კიდევ იწარმოებს მომავალში.

საფრანგეთის 1848 წლის რევოლუცია დამარცხდა, სხვათა შორის, იმიტომ, რომ მან ვერ პოვა თანაგრძნობა და გამოხმაურება ფრანგ გლენობაში. პარიზის კომუნა დაეცა, სხვათა შორის, იმიტომ, რომ წააწყდა საშუალო ფენების და, უწინარეს ყოვლისა, გლენობის წინააღმდეგობას. იგივე უნდა ითქვას რუსეთის 1905 წლის რევოლუციის შესახებ.

ევროპის რევოლუციების გამოცდილების მიხედვით, ზოგიერთი ვულგარული მარქსისტი, კაუცკის მეთაურობით, იმ დასკვნამდე მივიდა, რომ საშუალო ფენები, და უწინარეს ყოვლისა გლენობა, წარმოადგენენ მუშათა რევოლუციის თითქმის ბუნებრივ მტრებს, რომ ამის გამო აუცილებელია აღებულ იქნას გეზი განვითარების უფრო ხანგრძლივ პერიოდზე, რის შედეგადაც პროლეტარიატი გადაიქცევა ერების უმრავლესობად, და ამით შეიქმნება რეალური პირობები მუშათა რევოლუციის გასამარჯვებლად. ამ დასკვნის საფუძველზე ისინი, ეს ვულგარული მარქსისტები, აფრთხილებდნენ პროლეტარიატს «ნაადრევი» რევოლუციისაგან. ამ დასკვნის საფუძველზე ისინი «პრინციპული მოსაზრებებით» ტოვებდნენ საშუალო ფენებს კაპიტალის სრულ განკარგულებაში. ამ დასკვნის საფუძველზე ისინი გვიწინასწარმეტყველებდნენ რუსეთის ოქტომბრის რევოლუციის დაღუპვას და მიუთითებდნენ იმაზე, რომ რუსეთის პროლეტარიატი შეადგენს უმცირესობას, რომ რუსეთი გლენთა ქვეყანაა და ამის გამო რუსეთში შეუძლებელია ძლევამოსილი მუშათა რევოლუცია.

დამახასიათებელია, რომ თვით მარქსი საშუალო ფენებს, და უწინარეს ყოვლისა გლენობას, სრულებით სხვანაირად აფასებდა. იმ დროს, როდესაც ვულგარულმა მარქსისტებმა ხელი ჩაიქნიეს გლენობაზე, დატოვეს იგი კაპიტალის სრულ პოლიტიკურ განკარგულებაში და დიდი აშბით ყოყოჩობდნენ თავიანთი «პრინციპული სიმტკიცით», — მარქსი, ეს ყველაზე

უფრო პრინციპული მარქსისტი ყველა მარქსისტთა შორის. დაეინებით ურჩევდა კომუნისტების პარტიას მხედველობიდან არ გამოორჩენოდა გლეხობა, გადაეყვანა იგი პროლეტარიატის მხარეს და მოეპოვებინა მისი მხარდაჭერა მომავალ პროლეტარულ რევოლუციაში. ცნობილია, რომ 50-იან წლებში, საჯრანგეთსა და გერმანიაში-თებერვლის რევოლუციის დამარცხების შემდეგ, მარქსი სწერდა ენგელსს და მისი საშუალებით — გერმანიის კომპარტიას:

«მთელი საქმე გერმანიაში დამოკიდებული იქნება შესაძლებლობაზე — ზურგი გაუმაგრდეს პროლეტარულ რევოლუციას გლეხთა იმის რაიმე მეორე გამოცემათა».

ეს იწერებოდა 50-იანი წლების გერმანიის შესახებ, გლეხური ქვეყნის შესახებ, სადაც პროლეტარიატი უმნიშვნელო უპირესობას შეადგენდა, სადაც პროლეტარიატი ნაკლებად იყო ორგანიზებული, ვიდრე რუსეთში 1917 წელს და სადაც გლეხობა თავისი მდგომარეობით ნაკლებად იყო განწყობილი პროლეტარული რევოლუციისათვის მხარის დასაჭერად, ვიდრე ამას ჰქონდა ადგილი რუსეთში 1917 წელს.

უქვეყლია, ოქტომბრის რევოლუციამ განასახიერა «გლეხთა ომის» ის ბედნიერი შეერთება «პროლეტარულ რევოლუციასთან», რაზეც წერდა მარქსი წინააღმდეგ ყველა «პრინციპული ზოლაცხისა. ოქტომბრის რევოლუციამ დაამტკიცა, რომ ასეთი შეერთება შესაძლებელი და განსახორციელებელია. ოქტომბრის რევოლუციამ დაამტკიცა, რომ პროლეტარიატს შეუძლია აიღოს ძალაუფლება და შეინარჩუნოს იგი, თუ ის შეიძლება ჩამოაშოროს საშუალო ფენები, და უწინარეს ყოვლისა გლეხობა კაპიტალისტების კლასს, თუ ის შეძლებს გადააქციოს ეს ფენები კაპიტალის რეზერვებიდან პროლეტარიატის რეზერვებად.

მოკლედ: ოქტომბრის რევოლუციამ, პირველმა მსოფლიოს ყველა რევოლუციითაგან, პირველ რიგში წამოაყენა საშუალო ფენების, და უწინარეს ყოვლისა მთელი გლეხობის, საკითხი, და ძლევამოსილად გადაქრა იგი წინააღმდეგ II ინტერნაციონალის გამიჯნობის ყველა «თეორიისა» და მოქმედისა.

ესა ოქტომბრის რევოლუციის პირველი დამსახურება, თუ ამ შემთხვევაში საზოგადოდ შესაძლებელია დამსახურებაზე ლაპარაკი.

მაგრამ საქმე ამით არ შემოფარგლულა. ოქტომბრის რევოლუცია უფრო შორს წავიდა, — იგი შეეცადა შემოეკრიბა პროლეტარიატის ირგვლივ ჩაგრული ეროვნებანი. ზემოთ უკვე ითქვა რომ ეს უკანასკნელნი ცხრა მეთედით შედგებიან გლეხებისა და ქალაქის წვრილი მშრომელი ხალხისაგან. მაგრამ ამით არ ამოიწურება «ჩაგრული ეროვნების» ცნება. ჩაგოულდ ეროვნებანი იჩაგრებიან ჩვეულებრივ არა ნარტო როგორც გლეხობა და ქალაქის წვრილი მშრომელი ხალხი, არამედ როგორც ეროვნებანიც, ე. ი. როგორც გარკვეული ეროვნების, ენის, კულტურის, ყოფა-ცხოვრებისა და ზნე-ჩვეულებების მშრომელნი. ჩაგვის ორმაგ წნეხს არ შეუძლია არ გაარევილუციუროს ჩაგრულ ეროვნებათა მშრომელი მასები, არ შეუძლია არ წაუბიძგოს მათ ჩაგვის ძირითად ძალასთან ბრძოლასაკენ — კაპიტალთან ბრძოლასაკენ. ეს გარემოება გახდა ის ბაზა, რომლის საფუძველზეც პროლეტარიატმა მოახერხა განხორციელებინა «პროლეტარული რევოლუციის» შეერთება არა მარტო «გლეხთა ომთან», არამედ «ნაციონალურ ომთანაც». ყოველივე ამას არ შეეძლო არ გაეფართოებინა პროლეტარული რევოლუციის მოქმედების არე შორს — რუსეთის საზღვრებს იქით, არ შეეძლო უშუალო საფრთხე არ შეექმნა კაპიტალის ყველაზე უფრო ღრმა რეზერვებისათვის. თუ ბრძოლა ამა თუ იმ გაბატონებული ეროვნების საშუალო ფენებისათვის წარმოადგენს ბრძოლას კაპიტალის უახლოესი რეზერვებისათვის, მაშინ ბრძოლა ჩაგრულ ეროვნებათა განთავისუფლებისათვის არ შეიძლებოდა არ გადაჭყლედიყო ბრძოლად კაპიტალის ცალკეული ყველაზე უფრო ღრმა რეზერვების დაპყრობისათვის, ბრძოლად კაპიტალის უღლისაგან კოლონიურ და არასრულუფლებიან ხალხთა განთავისუფლებისათვის. ეს უკანასკნელი ბრძოლა ჯერ კიდევ სრულიადაც არ არის დამთავრებული, — კიდევ მეტი, მან ჯერ კიდევ ვერც კი მოასწრო მოეცა პირველი გადაწყვეტი წარმატებანი. მაგრამ იგი, ეს ბრძოლა ღრმა რეზერ-

ვებისათვის, დაიწყო ოქტომბრის რევოლუციის მეოხებით, და იგი, უეჭველია, თანდათან უფრო გაიშლება იმპერიალიზმის განვითარებასთან ერთად, ჩვენი რესპუბლიკების კავშირის ძლიერების ზრდასთან ერთად, დასავლეთში პროლეტარული რევოლუციის განვითარებასთან ერთად.

მოკლედ: ოქტომბრის რევოლუციამ საქმით ჩაუყარა საფუძველი პროლეტარიატის ბრძოლას კაპიტალის წინააღმდეგობის, რომლებიც ჩაგრული და არასრულუფლებიანი ქვეყნების ხალხთა მასებთან შესდგებიან, მან პირველმა აღმოაჩინა ამ რევოლუციის მიზნობისათვის ბრძოლის დროშა, — ესაა მისი მეორე დანახაობა.

გლეხობის მიზნობა ჩვენში სოციალიზმის დროშით მიმდინარეობდა. გლეხობას, რომელმაც მიიღო მისი პროლეტარიატის სელიდან, დაამარცხა შემამულეები პროლეტარიატის დახმარებით და ხელისუფლებამდე ამაღლა პროლეტარიატის სელმძღვანელობით. არ შეეძლო არ ეგრძნო, არ შეეძლო არ გაეგო, რომ მისი განთავისუფლების პროცესი მიმდინარეობდა და კვლავ წარიმართება პროლეტარიატის დროშით, მისი წითელი დროშით. ამ გარემოებას არ შეეძლო არ გადაეჭვია სოციალიზმის დროშა, რაც წინააღმდეგობა იყო გლეხობისათვის, დროშად, რომელიც იპყრობს მის ყურადღებას და აადვილებს მის განთავისუფლებას სიბერეისა, სიღატაკისა და ჩაგვრისაგან.

იგივე უნდა ითქვას, მაგრამ კიდევ უფრო მეტად, ჩაგრულ ეროვნებათა შესახებ. ეროვნებათა განთავისუფლებისათვის ბრძოლის ძახილი, გაძლიერებული ისეთი ფაქტებით, როგორცაა, ფინეთის განთავისუფლება, ჯარების გამოყვანა სპარსეთიდან და ჩინეთიდან, რესპუბლიკათა კავშირის შექმნა, აშკარა მორალური დახმარება თურქეთის, ჩინეთის, ინდოსტანის, ეგვიპტის ხალხებისადმი, — ეს ძახილი პირველად გაისმა იმ ადამიანების პირიდან, რომლებმაც გაიძარჯვეს ოქტომბრის რევოლუციამ. არ შეიძლება შემთხვევითი ეუწოდოთ იმ ფაქტს, რომ რუსეთი, რომელიც წინათ ჩაგვრის დროშას წარმოადგენდა ჩაგრულ ეროვნებათა თვალში, ახლა, მას შემდეგ, რაც ის სოციალისტური გახდა, განთავისუფლების დრო-

შად გადაიქცა. შემოხვევითი როდია ისიც, რომ ოქტომბრის რევოლუციის ბელადის, ამხ. ლენინის, სახელი ახლა ყველაზე უფრო საყვარელ სახელს წარმოადგენს კოლონიური და არათანაწილორუფლებიანი ქვეყნების დაბეჩავებული და დაჩაგრული გლეხებისა და რევოლუციური ინტელიგენციისათვის. თუ წინათ ქრისტიანობა რომის უზარმაზარი იმპერიის ჩაგრულ და დაბეჩავებულ მონებს შორის ხსნის იმედად ითვლებოდა, ახლა საქმე იქითკენ მიდის, რომ სოციალიზმს შეუძლია იყოს (და იგი უკვე ხდება!) განთავისუფლების დროშა იმპერიალიზმის უზარმაზარ კოლონიურ სახელმწიფოთა მრავალმილიონიანი მასებისათვის. არა გვგონია საეჭვო იყოს, რომ ამ გარემოებამ მნიშვნელოვნად გააადვილა სოციალიზმის საწინააღმდეგო ცრურწმენებთან ბრძოლის საქმე და გზა გაუხსნა სოციალიზმის იდეებს ჩაგრული ქვეყნების ყველაზე უფრო შორეული კუთხეებისაკენ. თუ წინათ ძნელი იყო სოციალისტისათვის აშკარად გამოჩენილიყო ჩაგრული თუ მჩაგვრელი ქვეყნების არაპროლეტარულ, საშუალო ფენებს შორის, ახლა მას შეუძლია აშკარად გამოვიდეს ამ ფენებში სოციალიზმის იდეების პროპაგანდით და იქონიოს იმედი, რომ მას მოუსმენენ და, ალბათ, კიდევაც დაუჭერებენ, ვინაიდან მას აქვს ისეთი ძლიერი არგუმენტი, როგორცაა ოქტომბრის რევოლუცია. ესეც ოქტომბრის რევოლუციის შედეგია.

მოკლედ: ოქტომბრის რევოლუციამ გზა გაუკაფა სოციალიზმის იდეებს ყველა ეროვნებისა და ტომის საშუალო, არაპროლეტარული, გლეხური ფენებისაკენ, მან გადააქცია სოციალიზმის დროშა მათთვის პოპულარულ დროშად. ესაა ოქტომბრის რევოლუციის მესამე დამსახურება.

«პრაქდა» № 253,
1923 წ. 7 ნომბერი
ხელმოწერა: ი. ს ტ ა ლ ი ნ ი

იბეჭდება ი. ბ. სტალინის
თხზულებათა ტექსტის მიხედვით
ტომი 5, გვ. 376—382

ოქტომბრის რევოლუცია და რუსი კომუნისტების ტაქტიკა

წინასიტყვაობა

წიგნისა «ოქტომბრის გზებზე»³

I

ოქტომბრის რევოლუციის საბაკო და საშინაო შითარება

საგარეო ხასიათის სამმა გარემოებამ განსაზღვრა ის შედარებითი სიადვილე, რომლითაც პროლეტარულმა რევოლუციამ რუსეთში შესძლო დაემსხვრია იმპერიალიზმის ბორკილები და, ამრიგად, დაემხო ბურჟუაზიის ძალაუფლება.

ჯერ-ერთი, იმ გარემოებამ, რომ ოქტომბრის რევოლუცია დაიწყო ორი ძირითადი იმპერიალისტური ჯგუფის — ინგლის-საფრანგეთისა და ავსტრია-გერმანიის ჯგუფების — გააფთრებული ბრძოლის პერიოდში, როცა ამ ჯგუფებს, ერთმანეთთან სამკედრო-სასიცოცხლო ბრძოლით გართულთ, არ ჰქონდათ არც დრო, არც საშუალება სერიოზული ყურადღება მიექციათ ოქტომბრის რევოლუციასთან ბრძოლისათვის. ამ გარემოებას უდიდესი მნიშვნელობა ჰქონდა ოქტომბრის რევოლუციისათვის, ვინაიდან მან შესაძლებლობა მისცა ამ რევოლუციას თავის ძალთა განსამტკიცებლად და დასარაზმავად გამოეყენებინა სასტიკი შეტაკებანი იმპერიალიზმის შიგნით.

მეორე, იმ გარემოებამ, რომ ოქტომბრის რევოლუცია დაიწყო იმპერიალისტური ომის მსვლელობაში, როდესაც ომით განაწამები და ზავს მოწყურებული მშრომელი მასები თვით მოვლენათა ლოგიკამ მიიყვანა პროლეტარულ რევოლუციასთან, როგორც ომიდან ერთადერთ გამოსავალთან. ამ გარემოებას უადრესად სერიოზული მნიშვნელობა ჰქონდა ოქტომბრის რევოლუციისათვის, ვინაიდან მან ამ რევოლუციას ხელში მისცა ზავის მძლავრი იარაღი, გაუადვილა მას

შესაძლებლობა საბჭოთა გადატრიალების შეერთებისა სა-
ძლეველი ომის დასრულებასთან და, ამის გამო, მასობრივი
თანაგრძნობა მოუპოვა როგორც დასავლეთში, მუშათა შო-
რის, ისე აღმოსავლეთში, ჩაგრულ ხალხთა შორის.

მესამე, მუშათა მძლავრმა მოძრაობამ ევროპაში და დასავ-
ლეთსა და აღმოსავლეთში ხანგრძლივი იმპერიალისტური
ომით გამოწვეული რევოლუციური კრიზისის მომწიფების
ფაქტმა. ამ გარემოებას ფასდაუდებელი მნიშვნელობა ჰქონ-
და რუსეთის რევოლუციისათვის, ვინაიდან მან ამ რევოლუ-
ციას რუსეთის გარეთ შესძინა ერთგული მოკავშირენი მსოფ-
ლიო იმპერიალიზმთან ბრძოლაში.

მაგრამ საგარეო ხასიათის გარემოებათა გარდა, ოქტომ-
ბრის რევოლუციას ჰქონდა აგრეთვე მთელი რიგი საშინაო
ხელსაყრელი პირობები, რომლებმაც მას გამარჯვება გაუად-
ვილეს.

ამ პირობათა შორის მთავარ პირობებად უნდა ჩაითვალოს
შემდეგი.

ჯერ-ერთი, ოქტომბრის რევოლუციას უაღრესად აქტიუ-
რად უჭერდა მხარს რუსეთის მუშათა კლასის უდიდესი უმ-
რავლესობა.

მეორე, მას უექველად მხარს უჭერდა ლარიბი გლეხობა
და ჯარისკაცთა უმრავლესობა, რომელთაც სწყუროდათ შავი
და მიწა.

მესამე, მას სათავეში ედგა, როგორც ხელმძღვანელი ძალა,
ისეთი გამოზრდილი პარტია, როგორიცაა ბოლშევიკების
პარტია, ძლიერი არა მარტო თავისი გამოცდილებით და
წლობით გამოჩუშავებული დისციპლინით, არამედ მშრომელ
მასებთან უდიდესი კავშირითაც.

მეოთხე, ოქტომბრის რევოლუციას თავის წინაშე ჰყავდა
ისეთი, შედარებით ადვილად დასაძლევნი, მტრები, როგორიც
იყვნენ რუსეთის ცოტად თუ ბევრად სუსტი ბურჟუაზია,
გლეხთა «ამბოხებებით» საბოლოოდ დემორალიზებული მე-
მამულეთა კლასი და ომის მსვლელობაში სრულიად გაკოტრე-
ბული შემთანხმებლური პარტიები (მენშევიკებისა და ესე-
რების პარტიები).

მეხუთე, მის განკარგულებაში იყო ახალგაზრდა სახელმწიფოს უზარმაზარი სიერცეები, სადაც მას შეეძლო თავისუფალი მანევრირება, უკანდახევა, როდესაც ამას ვითარება მოითხოვდა, სულის მოთქმა, ძალების მოკრება და სხვ.

მეექვსე, ოქტომბრის რევოლუციას კონტრრევოლუციასთან ბრძოლის დროს შეეძლო იმედი ჰქონოდა, რომ ქვეყნის შიგნით არსებული სურსათის, სათბობისა და ნედლეულის რესურსები მისთვის საკმაო იქნებოდა.

ამ საგარეო და საშინაო გარემოებათა შეერთებამ შექმნა ის თავისებური ვითარება, რამაც განსაზღვრა ოქტომბრის რევოლუციის შედეგებით აღვილი გამარჯვება.

ეს, რა თქმა უნდა, არ ნიშნავს, რომ ოქტომბრის რევოლუციას არ ჰქონდა თავისი მინუსები საგარეო და საშინაო ვითარების მხრივ. რად ღირს, მაგალითად, მაჩტო ის მინუსი, რომ ოქტომბრის რევოლუცია ერთგვარად განმარტოებული იყო, მის ახლოს და მეზობლად არ არსებობდა საბჭოთა ქვეყანა, რომელზე დაყრდნობაც მას შეეძლებოდა? უეჭველია, მომავალი რევოლუცია, მაგალითად, გერმანიაში, ამ მხრივ უფრო ხელსაყრელ პირობებში იქნება, ვინაიდან მას მეზობლად ჰყავს ისეთი სერიოზული ძალის საბჭოთა ქვეყანა, როგორცაა ჩვენი საბჭოთა კავშირი. აღარაფერს ვამბობ ოქტომბრის რევოლუციის ისეთ მინუსზე, როგორცაა პროლეტარული უმრავლესობის უყოლობა ჩვენს ქვეყანაში.

მაგრამ ეს მინუსები მხოლოდ ხაზგასმით აღნიშნავენ ოქტომბრის რევოლუციის საშინაო და საგარეო პირობათა იმ თავისებურების უდიდეს მნიშვნელობას, რის შესახებაც შემოთ იყო ლაპარაკი.

ეს თავისებურება ერთ წუთსაც არ უნდა დავივიწყოთ. ეს განსაკუთრებით უნდა გვახსოვდეს, როდესაც ანალიზს ვუკეთებთ 1923 წლის შემოდგომაზე გერმანიაში მომხდარ ამბებს. ეს უწინარეს ყოვლისა უნდა ახსოვდეს ტროცკის, რომელსაც ხელაღებით გაჰყავს ანალოგია ოქტომბრის რევოლუციასა და გერმანიის რევოლუციას შორის და რომელიც თავშეუკავებლად ამათრახებს გერმანიის კომპარტიას მისი ნამდვილი და მოჩვენებითი შეცდომებისათვის.

«რუსეთისათვის, — აშპობს ლენინი, — 1917 წლის კონკრეტულ, ისტორიულად მეტისმეტად ორიგინალურ სიტუაციაში ადვილი იყო სოციალისტური რევოლუციის დაწყება, მაშინ რადესაკ მისი განგრძობა და ბოლომდე მიყვანა რუსეთისათვის უფრო ძნელი იქნება, ვიდრე ევროპის ქვეყნებისათვის. მე ჯერ კიდევ 1918 წლის დამდეგს მომიხდა ამ გარემოების აღნიშვნა. და მას შემდეგ ორი წლის გამოცდილებამ საყვებით დადასტურა ამ მოსაზრების სისწორე. ისეთი სპეციფიკური პირობები, როგორცია: 1) შესაძლებლობა საპუოთა ვადატრიალებს დაკავშირებისა ამ ვადატრიალების მეოხებითვე იმპერიალისტური ომის დამთავრებასთან, ომისა, რომელშიც საშინლად გააჟამა მუშეები და გლეხები; 2) შესაძლებლობა მთელ მსოფლიოში უძლიერეს იმპერიალისტურ მტაკებელთა ორ ჯგუფს შორის გაზღებული სამკვდრო-სასიცოცხლო ბრძოლის განსაზღვრელი ღრით გამოუყენებისა, რომელ ჯაუფებსაც არ შეეძლოთ თავიანთი მტრის—საპუოთა ქვეყნის წინააღმდეგ გაერთიანება; 3) შესაძლებლობა შედარებით ხანგრძლივი სამოქალაქო ომის ატანისა, ნაწილობრივ ქვეყნის გიჯანტური სერცისა და მიმოსვლის საშუალებათა უვარგისობის მეოხებით; 4) გლეხობაში ისეთი ღრმა ბერყ-აზიერ-დემოკრატიული რევოლუციურა მოძრაობის არსებობა, რომ პროლეტარიატის პარტიამ გლეხთა პარტიისაგან (ს.რ. პარტიისაგან, რომლის უმრავლესობა მეტად მტრულად იყო განწყობილი ბოლშევიზმისადმი) გადმოიღო რევოლუციურა მოთხოვნები და ერთბაშად განასორციელა ისინი პროლეტარიატის მიერ პოლიტიკური ძალაუფლების დაპყრობის მეოხებით; — ასეთი სპეციფიკური პირობები აქდა დასავლეთ ევროპაში არ არსებობს, და ასეთი ან მსგავსი პირობების განმეორება არც ისე ადვილია. აი, სხვათა შორის, რატომ არის, რომ — მთელ რიგ სხვა მიზეზებს გარდა — დასავლეთ ევროპისათვის სოციალისტური რევოლუციის დაწყება უფრო ძნელია, ვიდრე ჩვენთვის იყო (იხ. ტ. XXV, გვ. 205).

ლენინის ამ სიტყვების დავიწყება არ შეიძლება.

II

**ოქტომბრის რევოლუციის ორი თავისებურების
უმსახებ, ანუ ოქტომბერი და ტროცკის
«პეკანენთული» რევოლუციის თეორია**

არსებობს ოქტომბრის რევოლუციის ორი თავისებურება, რომელთა გარკვევა აუცილებელია უწინარეს ყოვლისა იმისათვის, რომ გავიგოთ ამ რევოლუციის შინაგანი აზრი და ისტორიული მნიშვნელობა.

რა თავისებურებანია ეს?

ეს არის, ჯერ-ერთი, ის ფაქტი, რომ პროლეტარიატის დიქტატურა წარმოიშვა ჩვენში, როგორც ძალაუფლება, აღმოცენებული პროლეტარიატისა და გლეხობის მშრომელი მასების კავშირის საფუძველზე, ამასთან ამ უკანასკნელთ ხელმძღვანელობას უწევდა პროლეტარიატი. მეორეც, ეს არის ის ფაქტი, რომ პროლეტარიატის დიქტატურა განმტკიცდა ჩვენში, როგორც შედეგი სოციალიზმის გამარჯვებისა ერთ, კაპიტალისტურად ნაკლებ განვითარებულ, ქვეყანაში, როდესაც კაპიტალისტურად უფრო განვითარებულ სხვა ქვეყნებში კაპიტალისწი კვლავ რჩება. ეს, რა თქმა უნდა, იმას როლი ნიშნავს, თითქოს ოქტომბრის რევოლუციის სხვა თავისებურებანი არ ჰქონდეს. მაგრამ ახლა ჩვენთვის მნიშვნელოვანია სწორედ ეს ორი თავისებურება არა მარტო იმიტომ, რომ ისინი მკაფიოდ გამოხატავენ ოქტომბრის რევოლუციის დედაარსს, არამედ იმიტომაც, რომ ისინი ჩინებულად ააშკარაებენ «პერმანენტულ რევოლუციის» თეორიის ოპორტუნისტულ ბუნებას.

განვიხილოთ მოკლედ ეს თავისებურებანი.

ქალაქისა და სოფლის წვრილი ბურჟუაზიის მშრომელი მასების საკითხი, პროლეტარიატის მხარეზე ამ მასების გამომობირების საკითხი პროლეტარული რევოლუციის უმნიშვნელოვანესი საკითხია. ვის დაუჭერს მხარს ძალაუფლებისათვის ბრძოლაში ქალაქისა და სოფლის მშრომელი ხალხი — ბურჟუაზიის თუ პროლეტარიატის, ვისი რეზერვი იქნება ის, ბურჟუაზიის რეზერვი თუ პროლეტარიატის რეზერვი. — ამასეა დაბოკიდებული რევოლუციის ბედი და პროლეტარიატის დიქტატურის სიმტკიცე. 1848 და 1871 წლების რევოლუციები საფრანგეთში დაიღუპნენ, უმთავრესად, იმიტომ, რომ გლეხთა რეზერვები ბურჟუაზიის მხარეზე აღმოჩნდნენ. ოქტომბრის რევოლუციამ გაიმარჯვა იმიტომ, რომ მან შესძლო წაერთმია ბურჟუაზიისათვის მისი გლეხთა რეზერვები, მან შესძლო ამ რეზერვების გადაყვანა პროლეტარიატის მხარეზე, და პროლეტარიატი ამ რევოლუციაში აღმოჩნდა ქალაქისა და სოფლის მშრომელი ხალხის მრავალმილიონიანი მასების ერთადერთი ხელმძღვანელი ძალა.

ვისაც ეს ვერ გაუვია, ის ვერასოდეს ვერ გაიგებს ვერც ოქტომბრის რევოლუციის ხასიათს, ვერც პროლეტარიატის დიქტატურის ბუნებას, ვერც ჩვენი პროლეტარული ხელისუფლების საშინაო პოლიტიკის თავისებურებას.

პროლეტარიატის დიქტატურა არ არის უბრალო მმართველი ზედაფენა, «გამოცდილი სტრატეგის» მსრუნველი ხელით «მოხერხებულად» «შერჩეული» და მოსახლეობის ამა თუ იმ ფენაზე «გონივრულად დაყრდნობილი». პროლეტარიატის დიქტატურა არის პროლეტარიატისა და გლეხობის მშრომელი მასებთან კლასობრივი კავშირი კაპიტალის დასამზობად, სოციალიზმის საბოლოო გამარჯვების მისაღწევად, იმ პირობით, რომ ამ კავშირის ხელმძღვანელ ძალას წარმოადგენს პროლეტარიატი.

ამრიგად, აქ ლაპარაკია არა იმაზე, რომ «ცოტათი» ვერ შეაფასო ან «ცოტათი» გადაჭარბებით შეაფასო გლეხთა მოძრაობის რევოლუციური შესაძლებლობანი, როგორც უყვარს ახლა ლაპარაკი «პერმანენტული რევოლუციის» ზოგიერთ დიპლომატიურ დამცველს. ლაპარაკია ოქტომბრის რევოლუციის შედეგად შექმნილი ახალი პროლეტარული სახელმწიფოს ბუნებაზე. ლაპარაკია პროლეტარული ძალაუფლების ხასიათზე, თვით პროლეტარიატის დიქტატურის საფუძველზე.

პროლეტარიატის დიქტატურა, — ამბობს ლენინი, — არის განსაკუთრებული ფორმა კლასობრივი კავშირისა პროლეტარიატსა — მშრომელთა ავანგარდსა — და მშრომელთა მრავალრიცხოვან არაპროლეტარულ ფენებს (წვრილი ბურჟუაზია, წვრილი მეპატრონენი, გლეხობა, ინტელიგენცია და სხვ.), ან მათს უპირაუესობას შორის, კავშირისა კაპიტალის წინააღმდეგ, კავშირისა კაპიტალის სრული დამხობის, ბურჟუაზიის წინააღმდეგობისა და მისი მხრივ რესტავრაციის ცდების სრული დათრგუნვის მიზნით, კავშირისა სოციალიზმის საბოლოოდ შექმნის და განმტკიცების მიზნით» (იხ. ტ. XXIV, გვ. 311²).

და შემდეგ:

პროლეტარიატის დიქტატურა, თუ ამ ლათინურ, მეცნიერულ, ისტორიულ-ფილოსოფიურ სიტყვებს უფრო უბრალო ენით გამოვთქვამთ, აი რას ნიშნავს:

მხოლოდ გარკვეულ კლასს, სახელდობრ ქალაქისა და საერთოდ ფაბრიკა-ქარხნების, სამრეწველო მეშებს, შეუძლიათ ხელმძღვანელობა გაუ-

წიონ მშრომელთა და ექსპლოატირებულთა მთელ მასას კაპიტალის ბატონობის დამხობისათვის ბრძოლაში, თვით დამხობის მსვლელობაში, გამარჯვების შენარჩუნებისა და განმტკიცებისათვის ბრძოლაში, ახალი, სოციალისტური, საზოგადოებრივი წყობილების შექმნის საქმეში, მთელ ბრძოლაში კლასთა სრული მოსპობისათვის» (იხ. ტ. XXIV, გვ. 336).

ასეთია პროლეტარიატის დიქტატურის თეორია, რომელიც ლენინმა მოგვცა.

ოქტომბრის რევოლუციის ერთ-ერთ თავისებურებას შეადგენს ის, რომ ეს რევოლუცია არის პროლეტარიატის დიქტატურის ლენინური თეორიის კლასიკური განხორციელება.

ზოგიერთ ამხანაგს ჰგონია, რომ ეს თეორია წმინდა «რუსული» თეორიაა, შეფარდებული მხოლოდ რუსეთის სინამდვილესთან. ეს არ არის სწორი. ეს სრულიადაც არ არის სწორი. როდესაც ლენინი ლაპარაკობს არაპროლეტარული კლასების მშრომელ მასებზე, რომელთაც პროლეტარიატი ხელმძღვანელობს, მას მხედველობაში ჰყავს არა მარტო რუსი გლეხები, არამედ საბჭოთა კავშირის იმ განაპირა მხარეების მშრომელი ელემენტებიც, რომლებიც სულ ცოტა ხნის წინათ რუსეთის კოლონიებს წარმოადგენდნენ. ლენინი მუდამ ამტკიცებდა, რომ ამ სხვა ეროვნებათა მასებთან შეუკავშირებლად რუსეთის პროლეტარიატი ვერ გაიმარჯვებსო. თავის სტატიებში ნაციონალურ საკითხზე და კომინტერნის კონგრესებზე წარმოთქმულ სიტყვებში ლენინს არაერთხელ უთქვამს, რომ მსოფლიო რევოლუციის გამარჯვება შეუძლებელია მოწინავე ქვეყნების პროლეტარიატისა და დამონებული კოლონიების ჩაგრულ ხალხთა რევოლუციური კავშირის გარეშე, რევოლუციური ბლოკის გარეშე. მაგრამ რა არის კოლონიები, თუ არა იგივე ჩაგრული მშრომელი მასები, და უწინარეს ყოვლისა გლეხობის მშრომელი მასები? ვინ არ იცის, რომ კოლონიების განთავისუფლების საკითხი არსებითად წარმოადგენს ფინანსური კაპიტალის უღლისა და ექსპლოატაციისაგან არაპროლეტარულ კლასთა მშრომელი მასების განთავისუფლების საკითხს?

მაგრამ აქედან გამომდინარეობს, რომ პროლეტარიატის დიქტატურის ლენინური თეორია არის არა წმინდა «რუსული»

თეორია, არამედ ყველა ქვეყნისათვის სავალდებულო თეორია. ბოლშევიზმი მარტო რუსული მოვლენა როდია. «ბოლშევიზმი», — ამბობს ლენინი, — არის «ტაქტიკის ნიმუში ყველასათვის» (იხ. ტ. XXIII, გვ. 386⁷).

ასეთია ოქტომბრის რევოლუციის პირველი თავისებურების დამახასიათებელი ნიშნები.

რას წარმოადგენს ტროცკის «პერმანენტული რევოლუციის» თეორია ოქტომბრის რევოლუციის ამ თავისებურების თვალსაზრისით?

არ გავაგრძელებთ სიტყვას ტროცკის პოზიციის შესახებ 1905 წელს, როცა მას «პირდაპირ» დაავიწყდა გლახობა, როგორც რევოლუციური ძალა, და წამოაყენა ლოზუნგი: «უმეფოდ, ხოლო მთავრობა მუშური», ე. ი. ლოზუნგი: რევოლუცია უგლახებოდ. რადეკიც კი, «პერმანენტული რევოლუციის» ეს დიპლომატიური დამცველი, ახლა იძულებულია აღიაროს, რომ «პერმანენტული რევოლუცია» 1905 წელს მოასწავებდა სინამდვილიდან «ნახტომს ჰაერში». ახლა, როგორც ჩანს, ყველა აღიარებს, რომ აღარ ღირს ამ «ჰაერში ნახტომის» გამო თავის მტერევა.

არ გავაგრძელებთ სიტყვას აგრეთვე ტროცკის პოზიციის შესახებ ომის პერიოდში, ვთქვათ, 1915 წელს, როდესაც ის თავის სტატიაში «ბრძოლა ძალაუფლებისათვის», გამოდიოდა რა იქიდან, რომ «ჩვენ ვცხოვრობთ იმპერიალიზმის ხანაში», რომ იმპერიალიზმი «ბურჟუაზიულ ერს კი არ უპირისპირებს ძველ რეჟიმს, არამედ პროლეტარიატს უპირისპირებს ბურჟუაზიულ ერსო», იმ დასკვნამდე მივიდა, რომ გლახობის რევოლუციური როლი უნდა კლებულობდეს, რომ მიწის კონფისკაციის ლოზუნგს უკვე არა აქვს ის მნიშვნელობა, როგორაც მას წინათ ჰქონდა. ცნობილია, რომ ლენინი, როდესაც ტროცკის ამ სტატიას არჩევდა, ბრალს სდებდა მას მაშინ «გლახობის როლის» «უარყოფაში» და ამბობდა, რომ «ტროცკი საქმით ეხმარება რუსეთის მუშათა ლიბერალურ პოლიტიკოსებს, რომელთაც გლახობის როლის «უარყოფა» ესმით როგორც სურვილის უქონლობა, რომ რევოლუციისათვის აამხედრონ გლახები!» (იხ. ტ. XVIII, გვ. 318⁸).

უმჯობესია გადავიდეთ ტროცკის უფრო გვიანდელ ნაშრომებზე ამ საკითხის შესახებ, იმ პერიოდის ნაშრომებზე, რადესაც პროლეტარულმა დიქტატურამ უკვე მოასწრო განმტკიცება და როდესაც ტროცკის შესაძლებლობა ჰქონდა საქმით შეემოწმებინა თავისი «პერმანენტული რევოლუციის» თეორია და გამოესწორებინა თავისი შეცდომები. ავიღოთ ტროცკის მიერ 1922 წელს დაწერილი «წინასიტყვაობა» წიგნისა «1905 წელი». აი რას ამბობს ტროცკი ამ «წინასიტყვაობაში» «პერმანენტული რევოლუციის» შესახებ:

«სწორედ 1905 წლის 9 იანვრიდან ამავე წლის ოქტომბრის გაფრთხილებამ განვიღო პერიოდში შეუწყდა ავტორს ის შეხედულებანი რუსეთის რევოლუციური განვითარების ხასიათის შესახებ, რომლებმაც მიიღეს «პერმანენტული რევოლუციის» თეორიის სახელწოდება. ეს ახირებული სახელწოდება გამოხატავდა იმ აზრს, რომ რუსეთის რევოლუცია, რომლის წინაშე უშუალოდ ბურჟუაზიული მიზნები დგას, მანაც ვერ შესძლებს მათზე შეჩერებას. რევოლუცია ვერ გადაჭრის თავის უახლოეს ბურჟუაზიულ ამოცანებს, თუ მან ხელისუფლების სათავეში არ დააყენა პროლეტარიატი. ეს უკანასკნელი კი, როდესაც იგი ძალაუფლებას აიღებს ხელში, ვერ შემოიზღუდავს თავს რევოლუციის ბურჟუაზიული ჩარჩოებით. პირიქით, სწორედ თავისი გამარჯვების უზრუნველსაყოფად პროლეტარულ ავანგარდს თავისი ბატონობის პირველ ხანებშივე მოუხდება უღრმესად შეიქრას არა მარტო ფეოდალურ, არამედ ბურჟუაზიულ საკუთრებაშიც. ამასთან მას მოუხდება მტრული შეტაკებანი არა მარტო ბურჟუაზიის ყველა დაგუფუებასთან, რომლებიც მხარს უჭერდნენ მას რევოლუციური ბრძოლის პირველ ხანებში, არამედ გლეხობის ფართო მასებთანაც, რომელთა დანშარებითაც მან დაიპყრო ძალაუფლება. მეშერი მთავრობის მდგომარეობის წინააღმდეგობანი ჩამორჩენილ ქვეყანაში, სადაც მოსახლეობის უდიდეს უმრავლესობას გლეხობა შეადგენს, შეიძლება გადაიქრას მხოლოდ საერთაშორისო მასშტაბით, პროლეტარიატის მსოფლიო რევოლუციის ასპარეზზე»^{*}.

ასე ლაპარაკობს ტროცკი თავის «პერმანენტული რევოლუციის» შესახებ.

საკმაოა შევადაროთ ეს ციტატა ლენინის თხზულებებიდან შემოპოყვანილ ციტატებს პროლეტარიატის დიქტატურის შესახებ რომ დავინახოთ მთელი ის უფსკრული, რომელიც არსებობს პროლეტარიატის დიქტატურის ლენინურ თეორიასა

^{*} ხაზგასმა ჩემია. ე. სტ.

და ტროცკის «პერმანენტული რევოლუციის» თეორიას შორის.

ლენინი ლაპარაკობს პროლეტარიატისა და გლეხობის მშრომელი ფენების კავშირზე, როგორც პროლეტარიატის დიქტატურის საფუძველზე. ტროცკის აზრით კი გამოდის, რომ «პროლეტარულ ავანგარდს» მოუხდება «მტრული შეტაკებანი» «გლეხობის ფართო მასებთან».

ლენინი ლაპარაკობს მშრომელი და ექსპლოატირებული მასების ხელმძღვანელობაზე პროლეტარიატის მხრივ. ტროცკის აზრით კი გამოდის «მუშური მთავრობის მდგომარეობის წინააღმდეგობანი ჩამორჩენილ ქვეყანაში, სადაც მოსახლეობის უდიდეს უმრავლესობას გლეხობა შეადგენს».

ლენინის მიხედვით რევოლუცია თავის ძალებს იღებს უწინარეს ყოვლისა თვით რუსეთის მუშათა და გლეხთა შორის. ტროცკის აზრით კი გამოდის, რომ საჭირო ძალები შეიძლება მივიღოთ მხოლოდ «პროლეტარიატის მსოფლიო რევოლუციის ასპარეზზე».

როგორღა მოვიქცეთ იმ შემთხვევაში, საერთაშორისო რევოლუციას რომ შეუგვიანდეს? არის თუ არა რაიმე ნათელი წერტილი ჩვენი რევოლუციისათვის? ტროცკი არავითარ ნათელ წერტილს არ იძლევა, ვინაიდან «მუშური მთავრობის მდგომარეობის წინააღმდეგობანი... შეიძლება გადაიქრას მხოლოდ... პროლეტარიატის მსოფლიო რევოლუციის ასპარეზზე». ამ გეგმის მიხედვით ჩვენი რევოლუციისათვის რჩება მხოლოდ ერთი პერსპექტივა: ვაივავლახობდეს თავის საკუთარ წინააღმდეგობათა რკალში და ზეზეურად ლპებოდეს მსოფლიო რევოლუციის მოლოდინში.

რა არის პროლეტარიატის დიქტატურა ლენინის გაგებით?

პროლეტარიატის დიქტატურა არის ძალაუფლება, რომელიც ემყარება პროლეტარიატისა და გლეხობის მშრომელი მასების კავშირს «კაპიტალის სრული დამხობის», «სოციალიზმის საბოლოოდ შექმნისა და განმტკიცების» მიზნით.

რა არის პროლეტარიატის დიქტატურა ტროცკის გაგებით?

პროლეტარიატის დიქტატურა არის ძალაუფლება, რომელსაც უხდება «მტრული შეტაკებანი» «გლეხობის ფართო

მასებთან» და რომელიც «წინააღმდეგობათა» გადაქრას ეძებს მხოლოდ «პროლეტარიატის მსოფლიო რევოლუციის ასპარეზზე».

რით განსხვავდება ეს «პერმანენტული რევოლუციის თეორია» მენშევიზმის ცნობილი თეორიისაგან, რომელიც უარყოფს პროლეტარიატის დიქტატურის იდეას?

არსებითად — არაფრით.

დაეკვება შეუძლებელია. «პერმანენტული რევოლუცია» არ არის გლახთა მოძრაობის რევოლუციურ შესაძლებლობათა უბრალო შეუფასებლობა. «პერმანენტული რევოლუცია» არის გლახთა მოძრაობის ისეთი შეუფასებლობა, რომელსაც შედეგად მოსდევს პროლეტარიატის დიქტატურის ლენინური თეორიის უარყოფა.

ტროცკის «პერმანენტული რევოლუცია» მენშევიზმის სახესხვაობაა.

ასეა ოქტომბრის რევოლუციის პირველი თავისებურების საქმე.

როგორია ოქტომბრის რევოლუციის მეორე თავისებურების დამახასიათებელი ნიშნები?

იმპერიალიზმის შესწავლის დროს, განსაკუთრებით ომის პერიოდში, ლენინი მივიდა კაპიტალისტური ქვეყნების ეკონომიური და პოლიტიკური განვითარების უთანაბრობის, ნახტომობრიობის კანონამდე. ამ კანონის აზრის მიხედვით, საწარმოების, ტრესტების, მრეწველობის დარგებისა და ცალკეული ქვეყნების განვითარება ხდება უთანაბროდ, არა დაწესებული რიგის მიხედვით, არა ისე, რომ ერთი ტრესტი, მრეწველობის ერთი დარგი ან ერთი ქვეყანა მუდამ წინ მიდიოდეს, ხოლო სხვა ტრესტები ან ქვეყნები უკან რჩებოდნენ თანმიმდევრულად ერთიმეორეს, — არამედ ეს განვითარება ხდება ნახტომისებურად, შეწყვეტებით ერთი რიგი ქვეყნების განვითარებაში და წინსვლის ნახტომებით მეორე რიგი ქვეყნების განვითარებაში. ამასთან ერთად, ჩამორჩენილი ქვეყნების «სრულიად კანონიერი» მისწრაფება — შეინარჩუნონ ძველი პოზიციები, და წინგადამხტარი ქვეყნების ასევე «კანონიერი» მისწრაფება — დაიპყრონ ახალი პოზიციები,

იწვევს იმას, რომ იმპერიალისტურ ქვეყნებს შორის სამხედრო შეტაკებანი გარდუვალ აუცილებლობას წარმოადგენენ. ასე მოხდა, მაგალითად, გერმანიაში, რომელიც ნახევარი საუკუნის წინათ, საფრანგეთსა და ინგლისთან შედარებით, ჩამორჩენილი ქვეყანა იყო. იგივე უნდა ითქვას იაპონიაზეც რუსეთთან შედარებით. მაგრამ ცნობილია, რომ უკვე XX საუკუნის დამდეგს გერმანია და იაპონია ისე შორს გადახტნენ, რომ პირველმა გაუსწრო საფრანგეთს და დაიწყო ინგლისის შევიწროება მსოფლიო ბაზარზე, მეორემ კი გაუსწრო რუსეთს. სწორედ ამ წინააღმდეგობათაგან წარმოიშვა, როგორც ვიცით, ახლახან მომხდარი იმპერიალისტური ომი.

ეს კანონი ემყარება იმას, რომ:

1) «კაპიტალიზმი გადაიზარდა ერთი მუჰა «მოწინავე» ქვეყნების მიერ დედამიწის მოსახლეობის გიგანტური უმრავლესობის კოლონიური ჩაგვრისა და ფინანსური ჩახშობის მსოფლიო სისტემად» (იხ. ლენინის «იმპერიალიზმის» ფრანგული გამოცემის წინასიტყვაობა, ტ. XIX, გვ. 74⁹).

2) «ამ «ნადავლის» გაყოფა ხდება მსოფლიოს ორ-სამ უძლიერეს, თავითფეხამდე შეიარაღებულ მტაცებელს შორის (ამერიკა, ინგლისი, იაპონია), რომლებიც თავიანთ ომში თავიანთი ნადავლის გასაყოფად მთელ ქვეყნიერებას ითრევენ» (იხ. იქვე).

3) წინააღმდეგობათა ზრდა ფინანსური ჩაგვრის მსოფლიო სისტემის შიგნით და სამხედრო შეტაკებათა გარდუვალობა იწვევს იმას, რომ იმპერიალიზმის მსოფლიო ფრონტი რევოლუციის მხრივ ადვილად დასაზიანებელი ხდება, ხოლო ამ ფრონტის გარღვევა ცალკეული ქვეყნების მხრივ — შესაძლებელი ხდება.

4) ეს გარღვევა უფრო შესაძლოა მოხდეს იმ პუნქტებში და იმ ქვეყნებში, სადაც იმპერიალისტური ფრონტის ჯაჭვი უფრო სუსტია, ე. ი. სადაც იმპერიალიზმი ყველაზე უფრო ნაკლებ არის შექურვილი, ხოლო რევოლუციის გამლა ყველაზე უფრო ადვილია.

5) ამის გამო სოციალიზმის გამარჯვება ერთ ქვეყანაში, თუნდაც ეს ქვეყანა კაპიტალისტურად ნაკლებ განვითარე-

ბული იყოს, სხვა ქვეყნებში კაპიტალიზმის შენარჩუნების, დროს, თუნდაც ეს ქვეყნები კაპიტალისტურად უფრო განვითარებული იყვნენ, — საესებით შესაძლებელი და მოსალოდნელია.

ასეთია მოკლედ პროლეტარული რევოლუციის ლენინური თეორიის საფუძვლები.

რა არის ოქტომბრის რევოლუციის მეორე თავისებურება? ოქტომბრის რევოლუციის მეორე თავისებურება ის არის, რომ ეს რევოლუცია წარმოადგენს პროლეტარული რევოლუციის ლენინური თეორიის პრაქტიკულად გამოყენების ნიმუშს.

ვისაც ვერ გაუგია ოქტომბრის რევოლუციის ეს თავისებურება, ის ვერასოდეს ვერ გაიგებს ამ რევოლუციის ვერც ინტერნაციონალურ ბუნებას, ვერც მის კოლოსალურ საერთაშორისო ძლიერებას, ვერც მის თავისებურ საგარეო პოლიტიკას.

ეკონომიური და პოლიტიკური განვითარების უთანაბრობა, — ამ ობიექტურ ლენინი, — კაპიტალიზმის უცილობელი კანონია. აქედან გამომდინარეობს, რომ სოციალიზმის გამარჯვება თავდაპირველად შესაძლებელია რამდენიმე ანდა თუნდაც ერთ, ცალკე აღებულ, კაპიტალისტურ ქვეყანაში. ამ ქვეყნის გამარჯვებული პროლეტარიატი, კაპიტალისტების ექსპროპრიაციისა და თავის ქვეყანაში სოციალისტური წარმოების მოწყობის შემდეგ, დაუპირისპირდებოდა დანარჩენ, კაპიტალისტურ სამყაროს, მიიშრობდა სხვა ქვეყნების დაჩაგრულ კლასებს, ააჯანყებდა მათ კაპიტალისტების წინააღმდეგ და, აუცილებლობის შემთხვევაში, სამხედრო ძალითაც კი გამოვიდოდა ექსპლოატატორული კლასებისა და მათი სახელმწიფოების წინააღმდეგ. ვინაიდან შეუძლებელია სოციალიზმში ერების თავისუფალი გაერთიანება ჩამორჩენილი სახელმწიფოების წინააღმდეგ სოციალისტური რესპუბლიკების ცოტად თუ ბევრად ზანგრძლივი, შეუპოვარი ბრძოლის გარეშე» (იხ. ტ. XVIII, გვ. 232 — 233¹⁰).

ყველა ქვეყნის ოპორტუნისტები ამტკიცებენ, რომ პროლეტარული რევოლუცია შესაძლოა დაიწყოს — თუ მათი თეორიის თანახმად ის საზოგადოდ უნდა დაიწყოს სადმე — მხოლოდ მრეწველობის მხრივ განვითარებულ ქვეყნებში, რომ რაც უფრო განვითარებული არიან ეს ქვეყნები მრეწველობის მხრივ, მით უფრო მეტი შანსებია სოციალიზმის გამარჯვებისათვის, ამასთან სოციალიზმის გამარჯვების შესაძლებლობას

ერთ ქვეყანაში, და ისიც კაპიტალისტურად ნაკლებ განვითარებულ ქვეყანაში, ისინი გამორიცხავენ, როგორც სრულიად წარმოუდგენელ რამეს. ლენინი ჯერ კიდევ ომის დროს, იმპერიალისტური სახელმწიფოების უთანაბრო განვითარების კანონზე დაყრდნობით, უპირისპირებს ოპორტუნისტებს პროლეტარული რევოლუციის თავის თეორიას ერთ ქვეყანაში სოციალიზმის გამარჯვების შესახებ, თუნდაც ეს ქვეყანა კაპიტალისტურად ნაკლებ განვითარებული იყოს.

ცნობილია, რომ ოქტომბრის რევოლუციამ სავსებით დადასტურა პროლეტარული რევოლუციის ლენინური თეორიის სისწორე.

როგორ არის ტროცკის «პერმანენტული რევოლუციის» საქმე ერთ ქვეყანაში პროლეტარული რევოლუციის გამარჯვების ლენინური თეორიის თვალსაზრისით?

ავილოთ ტროცკის ბროშურა «ჩვენი რევოლუცია» (1906 წ.).

ტროცკი წერს:

«ევროპის პროლეტარიატის პირდაპირი სახელმწიფოებრივი დახმარების გარეშე რუსეთის მუშათა კლასი ვერ შეინარჩუნებს ძალაუფლებას და ვერ გადააქცევს თავის დროებითს ბატონობას ხანგრძლივ სოციალისტურ დიქტატურად. ამაში დაეკვება ერთ წუთსაც არ შეიძლება».

რას გვეუბნება ეს ციტატა? გვეუბნება იმას, რომ სოციალიზმის გამარჯვება ერთ ქვეყანაში, ამ შემთხვევაში რუსეთში, შეუძლებელია «ევროპის პროლეტარიატის პირდაპირი სახელმწიფოებრივი დახმარების გარეშე», ე. ი. ევროპის პროლეტარიატის მიერ ძალაუფლების დაპყრობამდე.

რა აქვს საერთო ამ «თეორიას» ლენინის დებულებასთან «ერთ, ცალკე აღებულ, კაპიტალისტურ ქვეყანაში» სოციალიზმის გამარჯვების შესაძლებლობის შესახებ?

ცხადია, აქ საერთო არაფერია.

მაგრამ დავუშვათ, რომ ტროცკის ეს ბროშურა, გამოცემული 1906 წელს, როდესაც ძნელი იყო ჩვენი რევოლუციის ხასიათის გამორკვევა, შეიცავს უნებლიე შეცდომებს და არც თუ სავსებით შეესაბამება ტროცკის მერმინდელი პერიოდის

შეხედულებებს. განვიხილოთ ტროცკის მეორე ბროშურა, მისი «ზავის პროგრამა», რომელიც გამოქვეყნდა 1917 წლის ოქტომბრის რევოლუციის წინ და ხელმეორედ დაიბეჭდა ახლა (1924 წელს) წიგნში: «1917». ამ ბროშურაში ტროცკი აკრიტიკებს პროლეტარული რევოლუციის ლენინურ თეორიას ერთ ქვეყანაში სოციალიზმის გამარჯვების შესახებ და უპირისპირებს მას ევროპის შეერთებული შტატების ლოზუნგს. ის ამტკიცებს, რომ ერთ ქვეყანაში სოციალიზმის გამარჯვება შეუძლებელია, რომ სოციალიზმის გამარჯვება შესაძლებელია მხოლოდ როგორც გამარჯვება ევროპის რამდენიმე ძირითადი ქვეყნისა (ინგლისის, რუსეთის, გერმანიისა), რომლებიც ერთიანდებიან ევროპის შეერთებულ შტატებად, ან იგი სრულიად შეუძლებელია. ის პირდაპირ ამბობს, რომ «რუსეთში ან ინგლისში ძლევამოსილი რევოლუცია წარმოუდგენელია, თუ არ მოხდა რევოლუცია გერმანიაში, და პირიქით».

«ერთადერთი რამდენადმე კონკრეტული ისტორიული მოსაზრება, — ამბობს ტროცკი, — შეერთებული შტატების ლოზუნგის წინააღმდეგ ფორმულირებული იყო შვეიცარიულ «სოციალ-დემოკრატში» (ბოლშევიკების მაშინდელი ცენტრალური ორგანო. ი. სტ.) შემდეგი ფრაზით: «ეკონომიური და პოლიტიკური განვითარების უთანაბრობა კაპიტალიზმის უცილობელი კანონია». აქედან «სოციალ-დემოკრატს» ის დასკვნა გამოჰყავდა, რომ სოციალიზმის გამარჯვება შესაძლებელია ერთ ქვეყანაში და რომ ამიტომ საჭირო არ არის თვითუფლებო ცალკე სახელმწიფოში პროლეტარატის დიქტატურის დამყარების წინაპირობად ევროპის შეერთებული შტატების შექმნა მივიჩნიოთ. სხვადასხვა ქვეყნის კაპიტალისტური განვითარება რომ უთანაბროა, ეს სავესებით უდავო მოსაზრებაა. მაგრამ თვით ეს უთანაბრობაც შეტად უთანაბროა. ინგლისის, ავსტრიის, გერმანიის ან საფრანგეთის კაპიტალისტური დონე არ არის ერთგვარი. მაგრამ აფრიკასა და აზიასთან შედარებით ყველა ეს ქვეყანა წარმოადგენს სოციალური რევოლუციისათვის მომწიფებულ კაპიტალისტურ ევროპას». არც ერთი ქვეყანა რომ არ უნდა «უედიდეს» სხვა ქვეყნებს თავის ბრძოლაში, — ეს ელემენტარული აზრია, რომლის განმეორება სასარგებლო და საჭიროა, რათა პარალელური ინტერნაციონალური მოქმედების იდეა არ შეცვალოს ინტერნაციონალური დაცდითი უმოქმედობის იდეამ. არ ვუცდით რა სხვებს, ჩვენ ვიწყებთ და განვავრცობთ ბრძოლას ნაციონალურ ნიადაგზე სრული რწმენით, რომ ჩვენი ინიციატივა ბიძგს მისცემს ბრძოლას სხვა ქვეყნებში; ხოლო თუ ეს არ მოხდა, მაშინ უიმედოა იმის ფიქრი, რომ, მაგალითად, რევოლუციური რუსეთი გაუმკლავდება კონსერვატიულ ევროპას, ან სოციალისტურ-

რი გერმანია შესძლებს განმარტოებულ არსებობას კაპიტალისტურ სამყაროში, — ამას ადასტურებს როგორც ისტორიის გამოცდილება, ისე თეორიული მოსაზრებებიც.

როგორც ხედავთ, ჩვენს წინაშე ევროპის ძირითად ქვეყნებში სოციალიზმის ერთდროულად გამარჯვების იგივე თეორიაა, რომელიც, როგორც წესი, გამოორიცხავს რევოლუციის ლენინურ თეორიას ერთ ქვეყანაში სოციალიზმის გამარჯვების შესახებ.

თქმა არ უნდა, სოციალიზმის სრული გამარჯვებისათვის, ძველი წესწყობილების აღდგენისაგან სრული გარანტიისათვის აუცილებელია რამდენიმე ქვეყნის პროლეტარების ერთობლივი ღონისძიებანი. თქმა არ უნდა, ევროპის პროლეტარიატს მხარი რომ არ დაეჭირა ჩვენი რევოლუციისათვის, რუსეთის პროლეტარიატი ვერ გაუძლებდა საერთო შემოტევას, ისევე როგორც, რუსეთის რევოლუციას მხარი რომ არ დაეჭირა რევოლუციური მოძრაობისათვის დასავლეთში, ეს მოძრაობა ვერ განვითარდებოდა იმ ტემპით, რომლითაც მან იწყო განვითარება რუსეთში პროლეტარული დიქტატურას დამყარების შემდეგ. თქმა არ უნდა, ჩვენ გვჭირდება მხარდაჭერა. მაგრამ რა არის ჩვენი რევოლუციისათვის მხარდაჭერა დასავლეთ ევროპის პროლეტარიატის მხრით? ევროპის მუშების თანაგრძნობა ჩვენი რევოლუციისადმი, მათი მზადყოფნა — ჩაშალონ იმპერიალისტების გეგმები ინტერვენციის შესახებ, — არის თუ არა ყოველივე ეს მხარდაჭერა, სერიოზული დახმარება? უთუოდ არის. არა მარტო ევროპის მუშების მხრივ, არამედ კოლონიური და დამოკიდებული ქვეყნების მხრივაც ასეთი მხარდაჭერის, ასეთი დახმარების გარეშე პროლეტარულ დიქტატურას რუსეთში გაუჭირდებოდა საქმე. საკმარისი იყო თუ არა აქამდე ეს თანაგრძნობა და ეს დახმარება, შეერთებული ჩვენი წითელი არმიის ძლიერებასთან და რუსეთის მუშებისა და გლეხების მზადყოფნასთან — საკუთარი გულმკერდიფ დაეცვათ სოციალისტური სამშობლო, — საკმარისი იყო თუ არა ყოველივე ეს იმისათვის, რომ მოგვეგერიებინა იმპერიალისტების იერიშები და მოგვეპოვებინა სერიოზული აღმშენებლობითი მუშაობისათვის საჭირო პირო-

ბები? დიახ, საკმარისი იყო. იზრდება თუ კლებულობს ეს თანაგრძნობა? უთუოდ იზრდება. გვაქვს თუ არა, ამრიგად, ხელსაყრელი პირობები არა მარტო იმისათვის, რომ წინ წავწიოთ სოციალისტური მეურნეობის ორგანიზაციის საქმე. არამედ იმისათვისაც, რომ, ჩვენი მხრივ, დავეხმაროთ როგორც დასავლეთ ევროპის მუშებს, ისე აღმოსავლეთის ჩაგრულ ხალხებს? დიახ, გვაქვს. ამაზე მკვერმეტყველურად ლაპარაკობს რუსეთში პროლეტარული დიქტატურის შვიდი წლის ისტორია. განა შეიძლება იმის უარყოფა, რომ ჩვენში უკვე დაიწყო მძლავრი შრომითი აღმავლობა? არა, ამის უარყოფა არ შეიძლება.

რალა მნიშვნელობა უნდა ჰქონდეს ყოველივე ამის შემდეგ ტროცკის განცხადებას იმის შესახებ, რომ რევოლუციური რუსეთი ვერ გაუმკლავდებოდა კონსერვატიულ ევროპას?

ამ განცხადებას შეიძლება მხოლოდ ერთი მნიშვნელობა ჰქონდეს: ჯერ-ერთი, ტროცკი ვერ გრძნობს ჩვენი რევოლუციის შინაგან ძლიერებას; მეორე, ტროცკის არ ეპაის იმ მორალური დანშარების ფასდაუდებელი მნიშვნელობა, რომელსაც უწევენ ჩვენს რევოლუციას დასავლეთის მუშები და აღმოსავლეთის გლეხები; მესამე, ტროცკი ვერ ამჩნევს იმ შინაგან უძლურებას, რომელიც ამჟამად ღრღნის იმპერიალიზმს.

პროლეტარული რევოლუციის ლენინური თეორიის კრიტიკით გატაცებულმა ტროცკიმ უცაბედად გაინადგურა თავი ბროშურაში «ზავის პროგრამა», რომელიც გამოვიდა 1917 წელს და ხელმეორედ გამოიცა 1924 წელს.

მაგრამ, იქნებ ტროცკის ეს ბროშურაც მოძველდა და რაიმე მიზეზით აღარ შეეფერება მის ახლანდელ შეხედულებებს? ავიღოთ ტროცკის სულ მერმინდელი ნაშრომები, დაწერილი მას შემდეგ, რაც პროლეტარულმა რევოლუციამ გაიმარჯვა ერთ ქვეყანაში, რუსეთში. ავიღოთ, მაგალითად, ბროშურა «ზავის პროგრამის» ახალი გამოცემის «ბოლოსიტყვაობა», დაწერილი ტროცკის მიერ 1922 წელს. აი რას წერს იგი ამ «ბოლოსიტყვაობაში»:

«ზავის პროგრამაში» რამდენჯერმე განჰეორებული მტკიცება, რომ პროლეტარული რევოლუცია ძლევაშოსილად ვერ დამთავრდება ნაციონა-

ლურ ჩარჩოებში, ზოგიერთ მკითხველს, შეიძლება, გაბათილებულად მოეჩვენოს ჩვენი საბჭოთა რესპუბლიკის თითქმის ხუთი წლის გამოცდილებით. მაგრამ ასეთი დასკვნა უსაფუძვლო იქნებოდა. ის ფაქტი, რომ მუშურმა სახელმწიფომ მთელი მსოფლიოს წინააღმდეგობას გაუძლო ერთ ქვეყანაში, და ისიც ჩამორჩენილ ქვეყანაში, მოწმობს პროლეტარიატის კოლოსალურ ძლიერებას, რომელიც სხვა, უფრო მოწინავე, უფრო ცივილიზებულ ქვეყნებში შესძლებს კემპარიტად სასწაულები მოახდინოს. მაგრამ, დავიცავით რა თავი პოლიტიკური და სამხედრო მხრივ, როგორც სახელმწიფომ, ჩვენ სოციალისტური საზოგადოების შექმნამდე ვერ მივედით და ვერც კი მივეუახლოვდით მას... სანამ ევროპის დანარჩენ სახელმწიფოებში ხელისუფლების სათავეში ბურჟუაზია დგას, ჩვენ იძულებული ვართ, ეკონომიურ იზოლაციასთან ბრძოლის დროს, ვეძებოთ შეთანხმება კაპიტალისტურ სამყაროსთან; ამავე დროს შეიძლება დანამდვილებით ითქვას, რომ ამ შეთანხმებებს, საუკეთესო შემთხვევაში, შეუძლიათ დაგვეხმარონ იმაში, რომ მოვიშუშოთ ესა თუ ის ეკონომიური კრილოზა, გადავდგათ ესა თუ ის ნაბიჯი წინ, მაგრამ სოციალისტური მეურნეობის ნამდვილი აღმავლობა რუსეთში შესაძლო გახდება მხოლოდ მას შემდეგ, როცა პროლეტარიატი გაიმარჯვებს⁶ ევროპის უმნიშვნელოვანეს ქვეყნებში».

ასე ლაპარაკობს ტროცკი, რითაც აშკარად დალატობს სინამდვილეს და დაჟინებით ცდილობს საბოლოო განადგურებისაგან გადაარჩინოს «პერმანენტული რევოლუცია».

გამოდის, რომ, რამდენიც არ უნდა იტრიאלო, სოციალისტური საზოგადოების შექმნამდე არა თუ «ვერ მივედით», არამედ «ვერც კი მივეუახლოვდით მას». თურმე, ზოგ ვინმეს ჰქონა «კაპიტალისტურ სამყაროსთან შეთანხმების» იმედი, მაგრამ ამ შეთანხმებებიდანაც, როგორც ჩანს, არაფერი გამოდის, ვინაიდან, რამდენიც არ უნდა იტრიალო, «სოციალისტური მეურნეობის ნამდვილ აღმავლობას» ვერ მიაღწევ, ვიდრე პროლეტარიატი არ გაიმარჯვებს «ევროპის უმნიშვნელოვანეს ქვეყნებში».

და რადგან დასავლეთში ჯერ კიდევ არ არის გამარჯვება, რუსეთის რევოლუციას დარჩენია «არჩევანი»: ან ზეზეურად დალპეს, ანდა ბურჟუაზიულ სახელმწიფოდ გადაგვარდეს.

ტყუილად კი არ ლაპარაკობს ტროცკი უკვე ორი წელიწადია ჩვენი პარტიის «გადაგვარებაზე».

⁶ ხაზგასმა ჩემია. თ. სტ.

ტყუილად კი არ წინასწარმეტყველებდა შარშან ტროცკო ჩვენი ქვეყნის «დაღუპვას».

როგორ შევეუთანხმოთ ეს უცნაური «თეორია» ლენინის. თეორიას «ერთ ქვეყანაში სოციალიზმის გამარჯვების» შესახებ?

როგორ შევეუთანხმოთ ეს უცნაური «პერსპექტივა»-ლენინის პერსპექტივას იმის შესახებ, რომ ახალი ეკონომიური-პოლიტიკა შესაძლებლობას მოგვცემს «ავაშენოთ სოციალისტური ეკონომიკის საძირკველი»?

როგორ შევეუთანხმოთ ეს «პერმანენტული» უიმედობა, მაგალითად, ლენინის შემდეგ სიტყვებს:

«სოციალიზმი უკვე დღეს აღარ არის შორეული მომავლის, ან რაღაც განყენებული სურათის, ან რაღაც ხატის საკითხი. ხატების შესახებ ჩვენ ისევ ძველი, მეტად ცუდი აზრისა ვართ. ჩვენ სოციალიზმი შევიტანეთ-ყოველდღიურ ცხოვრებაში და აქ უნდა გავერკვეთ. აი რა შეადგენს ჩვენს დღევანდელ ამოცანას, აი რა შეადგენს ჩვენი ეპოქის ამოცანას. ნება მიბოძეთ, დასასრულ, გამოვთქვა რწმენა, რომ, რაიგ ძნელიც უნდა იყოს ეს ამოცანა, რაიგ ახალიც უნდა იყოს იგი ჩვენს წინანდელ ამოცანასთან შედარებით, და რაიგინდ ბევრ სიძნელესაც უნდა ქმნიდეს იგი ჩვენთვის, — ჩვენ ყველანი ერთად, არა ხვალ, არამედ რამდენიმე წლის განმავლობაში, ჩვენ ყველანი ერთად გადავკრით ამ ამოცანას რაღაც უნდა დაგვიჭდეს, ასე რომ ნებური რუსეთი გადაიქცევა სოციალისტურ რუსეთად» (იხ. ტ. XXVII, გვ. 366¹¹).

როგორ შევეუთანხმოთ ტროცკის ეს «პერმანენტული» უნუ-გემობა, მაგალითად, ლენინის შემდეგ სიტყვებს:

«მართლაც, სახელმწიფო ძალაუფლება წარმოების ყველა მსხვილ საშუალებაზე, სახელმწიფო ძალაუფლება პროლეტარიატის ხელში, ამ პროლეტარიატის კავშირი მრავალ მილიონ წვრილ და უწვრილეს გლეხთან, გლეხობის მიმართ ამ პროლეტარიატის ხელმძღვანელობის უზრუნველყოფა და სხვ., — განა ეს არ არის ყველაფერი, რაც საჭიროა იმისათვის, რომ კოლპერაკიიდან, მარტოლოენ კოლპერაკიიდან, რომელსაც წინათ აბუჩად ვიგდებდით, როგორც ჩარჩულს, და რომელიც ერთგვარად უფლება გვაქვს აბუჩად ავიგდოთ ახლაც, ახალი ეკონომიური პოლიტიკის დროსაც, განა ეს არ არის ყველაფერი, რაც აუცილებელია სრული სოციალისტური საზოგადოების აშენებისათვის? ეს ჭერ კიდევ არ არის სოციალისტური საზოგადოების აშენება, მაგრამ ეს არის ყველაფერი, რაც აუცილებელი და საკმაოა ამ აშენებისათვის» (იხ. ტ. XXVII, გვ. 392¹²).

ცხადია, აქ არ არის და არც შეიძლება იყოს რაიმე შეთანხმება. ტროცკის «პერმანენტული რევოლუცია» არის პროლეტარული რევოლუციის ლენინური თეორიის უარყოფა, და პირიქით — პროლეტარული რევოლუციის ლენინური თეორია არის «პერმანენტული რევოლუციის» თეორიის უარყოფა.

ჩვენი რევოლუციის ძალებისა და უნარისადმი რწმენის უქონლობა, რუსეთის პროლეტარიატის ძალებისა და უნარისადმი რწმენის უქონლობა — ასეთია «პერმანენტული რევოლუციის» თეორიის ქვენიადგი.

დღემდე ჩვეულებრივ აღნიშნავდნენ «პერმანენტული რევოლუციის» თეორიის ერთ მხარეს — გლახთა მოძრაობის რევოლუციურ შესაძლებლობათადმი რწმენის უქონლობას. ახლა სამართლიანობა მოითხოვს ამ მხარეს მივუმატოთ მეორე მხარე — რუსეთის პროლეტარიატის ძალებისა და უნარისადმი რწმენის უქონლობა.

რით განსხვავდება ტროცკის თეორია მენშევიზმის ჩვეულებრივი თეორიისაგან იმის შესახებ, რომ სოციალიზმის გამარჯვება ერთ ქვეყანაში, ისიც ჩამორჩენილ ქვეყანაში, შეუძლებელია პროლეტარული რევოლუციის წინასწარ გაუმარჯვებლად «დასავლეთ ევროპის ძირითად ქვეყნებში»?

არსებითად — არაფრით.

დაეკვება შეუძლებელია. ტროცკის «პერმანენტული რევოლუციის» თეორია მენშევიზმის სახესხვაობაა.

უკანასკნელ დროს ჩვენს პრესაში მომრავლდნენ დამყაყუბული დიპლომატები, რომლებიც ცდილობენ შემოგვაპარონ «პერმანენტული რევოლუციის» თეორია, როგორც ისეთი რამ, რაც შეიძლება შეთავსებულ იქნას ლენინიზმთან. რა თქმა უნდა, ამბობენ ისინი, ეს თეორია უვარგისი აღმოჩნდა 1905 წელს. მაგრამ ტროცკის შეცდომა ისაა, რომ ის აჩქარდა მაშინ, სცადა რა 1905 წლის პირობებში გამოეყენებინა ის, რის გამოყენებაც მაშინ არ შეიძლებოდა. მაგრამ შემდეგში, ამბობენ ისინი, მაგალითად, 1917 წლის ოქტომბერში, როდესაც რევოლუცია უკვე სავსებით მომწიფდა, ტროცკის თეორია სავსებით შესაფერისი აღმოჩნდა. ძნელი არ არის იმის მიხვედრა,

რომ ამ დიპლომატებს შორის ყველაზე მთავარია რადეკი. ინებეთ და მოუსმინეთ მას:

«ოჰმა უფსკრული გათხარა გლეხობასა, რომელიც მიისწრაფოდა შიშის მოპოვებისა და ზავისაჲს, და წვრილბურჯიანად პარტიებს შორის; ომმა გლეხობა მოაქცია მუშათა კლასისა და მისი ავანგარდის — ბოლშევიკების პარტიის ხელმძღვანელობის ქვეშ. შესაძლებელი გახდა არა მუშათა კლასისა და გლეხობის დიქტატურა, არამედ გლეხობაზე დაყრდნობილი მუშათა კლასის დიქტატურა. ის, რასაც როზა ლექსემბურგი და ტროცკი 1905 წელს აყენებდნენ ლენინის წინააღმდეგ (ე. ი. «პერმანენტულ რევოლუციას». თ. სტ). სინამდვილეში ისტორიული განვითარების მეორე ეტაპი აღმოჩნდა».

აქ რამდენიც სიტყვაა, იმდენი სიყალბეა.

არ არის სწორი, თითქოს ომის დროს «შესაძლებელი გახდა არა მუშათა კლასისა და გლეხობის დიქტატურა, არამედ გლეხობაზე დაყრდნობილი მუშათა კლასის დიქტატურა». ნამდვილად კი 1917 წლის თებერვლის რევოლუცია იყო განხორციელება პროლეტარიატის და გლეხობის დიქტატურისა ბურჟუაზიის დიქტატურასთან თავისებური გადახლართვით.

არ არის სწორი, თითქოს «პერმანენტული რევოლუციის» თეორია, რომლის შესახებაც მორცხვად სდუმს რადეკი, 1905 წელს როზა ლექსემბურგს და ტროცკის წამოეყენებინოთ. ნამდვილად კი ეს თეორია წამოაყენეს პარეუსმა და ტროცკიმ. ახლა, ათი თვის შემდეგ, რადეკს შესწორება შეაქვს თავის წინანდელ სიტყვებში და ის საკვიროდ ცნობს შეუკურობის პარეუსს «პერმანენტული რევოლუციისათვის». მაგრამ სამართლიანობა მოითხოვს რადეკისაგან, რომ მან პარეუსის კომპანიონს — ტროცკისაც შეუკურობოს.

არ არის სწორი, თითქოს 1905 წლის რევოლუციის მიერ უკუგდებული «პერმანენტული რევოლუცია» სწორი აღმოჩენილიყოს «ისტორიული განვითარების მეორე ეტაპზე», ე, ი, ოქტომბრის რევოლუციის დროს. ოქტომბრის რევოლუციის მთელმა მსვლელობამ, მთელმა მისმა განვითარებამ გვიჩვენა და დაგვიმტკიცა «პერმანენტული რევოლუციის» თეორიის სრული უნიადაგობა, მისი სრული შეუთავსებლობა ლენინიზმის საფუძვლებთან.

ტკბილი სიტყვებით და დამყაყებელი დიპლომატიით ვერ დაფარავ იმ ღრმა უფსკრულს, რომელიც ძევს «პერმანენტული რევოლუციის» თეორიასა და ლენინიზმს შორის.

III

ბოლშევიკების ტაქტიკის ზოგიერთ თავისებურებაზე ოპტომიზმის მომზადების პერიოდში

ოქტომბრის მომზადების პერიოდში ბოლშევიკების ტაქტიკის გასაგებად აუცილებელია გავარკვიოთ, ყოველ შემთხვევაში, ამ ტაქტიკის ზოგიერთი განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი თავისებურება მაინც. ეს მით უფრო აუცილებელია, რომ ბოლშევიკების ტაქტიკის შესახებ დაწერილ მრავალრიცხოვან ბროშურებში ხშირად გვერდს უკლიან სწორედ ამ თავისებურებებს.

რა თავისებურებანია ეს?

პირველი თავისებურება. ტროცკის რომ დაუგდოთ ყური, იფიქრებთ, თითქოს ოქტომბრის მზადების ისტორიაში მარტო ორი პერიოდი არსებობდეს, დაზვერვის პერიოდი და აჯანყების პერიოდი, ყოველივე დანარჩენი კი თითქოს ეშმაკეული იყოს. რას წარმოადგენს 1917 წლის აპრილის მანიფესტაცია? «აპრილის მანიფესტაცია, რომელიც უფრო «მარცხნივ» გადაიხარა, ვიდრე საჭირო იყო, წარმოადგენდა სადაზვერვო გამოსვლას მასების განწყობილებისა და საბჭოთა უმრავლესობასთან მათი ურთიერთდამოკიდებულების გამოსარკვევად». ხოლო რას წარმოადგენს 1917 წლის ივლისის დემონსტრაცია? ტროცკის აზრით, «საქმე ამ შემთხვევაშიც არსებითად გამოიხატა ახალი, უფრო ფართო დაზვერვითი მოძრაობით ახალ, უფრო მაღალ ეტაპზე». ზედმეტია ლაპარაკი, რომ 1917 წლის ივნისის დემონსტრაციას, რომელიც ჩვენი პარტიის მოთხოვნით გაიმართა, მით უფრო უნდა ეწოდოს, ტროცკის წარმოდგენით, «დაზვერვა».

ამრიგად, გამოდის, რომ ბოლშევიკებს უკვე 1917 წლის მარტში მზად ჰყოლიათ მუშებისა და გლეხების პოლიტიკური

არმია, და თუ ისინი ამ არმიას აჯანყებისათვის არ იყენებდნენ არც აპრილში, არც ივნისში, არც ივლისში, და მხოლოდ «დაზვერვას» აწარმოებდნენ, ეს იმიტომ, და მხოლოდ იმიტომ, რომ «დაზვერვის ცნობები» მაშინ ხელსაყრელ «ნიშნებს» არ იძლეოდნენ.

რალა თქმა უნდა, ასეთი გამარტივებული წარმოდგენა ჩვენი პარტიის პოლიტიკურ ტაქტიკაზე სხვა არაფერია, თუ არა ჩვეულებრივი სამხედრო ტაქტიკის არევა ბოლშევიკების რევოლუციურ ტაქტიკაში.

ნამდვილად ყველა ეს დემონსტრაცია წარმოადგენდა, უწინარეს ყოვლისა, მასების სტიქიური მოწოლის შედეგს, შედეგს ომის წინააღმდეგ მასების აღშფოთებისას, რომელიც ქუჩისაკენ ისწრაფოდა.

ნამდვილად პარტიის როლი აქ მდგომარეობდა მასების სტიქიურად წარმოშობილი გამოსვლების გაფორმებასა და ხელმძღვანელობაში ბოლშევიკების რევოლუციური ლოზუნგების ხაზით.

ნამდვილად 1917 წლის მარტში ბოლშევიკებს არ ჰყოლია, და არც შეიძლებოდა ჰყოლოდა მზა პოლიტიკური არმია. ასეთ არმიას ბოლშევიკები მხოლოდ ქმნიდნენ (და, ბოლოს, კიდევ შექმნეს იგი 1917 წლის ოქტომბრისათვის) კლასთა ბრძოლისა და შეტაკებების მსვლელობაში 1917 წლის აპრილიდან ოქტომბრამდე, ქმნიდნენ მას აპრილის მანიფესტაციითაც, ივნისისა და ივლისის დემონსტრაციებითაც, სარაიონო და საერთო-საქალაქო თვითმმართველობების არჩევნებითაც, კორნილოვშიჩინასთან ბრძოლითაც და საბჭოების დაპყრობითაც. პოლიტიკური არმია სამხედრო არმია როდია. თუ სამხედრო სარდლობა იწყებს ომს უკვე მზა არმიით, პარტიას უხდება თავისი არმიის შექმნა თვით ბრძოლის მსვლელობაში, კლასთა შეტაკებების მსვლელობაში, იმისდა მიხედვით, რაც თვით მასები საკუთარი გამოცდილებით რწმუნდებიან პარტიის ლოზუნგების სისწორეში, მისი პოლიტიკის სისწორეში.

რა თქმა უნდა, ყოველი ასეთი დემონსტრაცია ამასთან ერთად რამდენადმე ააშკარავებდა თვალისათვის უხილავს ძალთა თანაშეფარდებებს, წარმოადგენდა ერთგვარ დაზვერ-

ვას, მაგრამ აქ დაზვერვა დემონსტრაციის მოტივი კი არა, მისი ბუნებრივი შედეგი იყო.

ლენინი ანალიზს უკეთებს ოქტომბრის აჯანყების წინ მომხდარ ამბებს, ადარებს მათ აპრილ-ივლისის ამბებს და ამბობს:

«მდგომარეობა სწორედ ისეთი არ არის, როგორც იყო 20 — 21 აპრილის, 9 ივნისის და 3 ივლისის წინ, ვინაიდან მაშინ იყო სტიქიური აღგზნება, რომელსაც ჩვენ, როგორც პარტია, ან ვერ ვამჩნევდით (20 აპრილს), ან ვაკავებდით და მშვიდობიანი დემონსტრაციის სახეს ვაძლევდით (9 ივნისი და 3 ივლისი). ვინაიდან ჩვენ მაშინ კარგად ვუკოდით, რომ საბჭოები ჯერ კიდევ არ იყო ჩენი, რომ გლეხებს ჯერ კიდევ სწამდათ ლიბერლან-ჩერნოვის გზა, და არა ბოლშევიკური გზა (აჯანყება), რომ, მაშასადამე, არ შეიძლებოდა ჩვენს მხარეზე ყოფილიყო ხალხის უმრავლესობა, რომ, მაშასადამე, აჯანყება ნაადრევი იყო» (იხ. ტ. XXI, გვ. 345¹³).

ცხადია, მარტოდენ «დაზვერვით» შორს ვერ წახვალ.

ამჯერაა, საქმე «დაზვერვა» კი არა, არამედ ის არის, რომ:

1) პარტია ოქტომბრის მზადების მთელი პერიოდის მანძილზე თავის ბრძოლაში განუხრელად ეყრდნობოდა მასობრივი რევოლუციური მოძრაობის სტიქიურ აღმავლობას;

2) სტიქიურ აღმავლობას რომ ეყრდნობოდა, პარტია ინარჩუნებდა მოძრაობის განუყოფელ ხელმძღვანელობას;

3) მოძრაობის ასეთი ხელმძღვანელობა უადვილებდა მას მასობრივი პოლიტიკური არმიის შექმნას ოქტომბრის აჯანყებისათვის;

4) ამგვარ პოლიტიკას არ შეეძლო არ გამოეწვია ის, რომ ოქტომბრის მთელი მომზადება ჩატარდა ერთი პარტიის, ბოლშევიკების პარტიის ხელმძღვანელობით;

5) ოქტომბრის ასეთმა მომზადებამ, თავის მხრივ, გამოიწვია ის, რომ ოქტომბრის აჯანყების შედეგად ძალაუფლება ერთი პარტიის, ბოლშევიკების პარტიის ხელში აღმოჩნდა.

ამრიგად, ერთი პარტიის, კომუნისტების პარტიის, განუყოფელი ხელმძღვანელობა, როგორც ოქტომბრის მომზადებას ძირითადი მომენტი, — ასეთია ოქტომბრის რევოლუციას დამახასიათებელი ნიშანი, ასეთია ბოლშევიკების ტაქტიკის პირველი თავისებურება ოქტომბრის მომზადების პერიოდში.

არა გეგონია საჭირო იყოს იმის მტკიცება, რომ ბოლშევიკების ტაქტიკის ამ თავისებურების გარეშე შეუძლებელი იქნებოდა პროლეტარიატის დიქტატურის გამარჯვება იმპერიალიზმის ვითარებაში.

ამით ოქტომბრის რევოლუცია დადებითად განსხვავდება საფრანგეთის 1871 წლის რევოლუციისაგან, სადაც რევოლუციის ხელმძღვანელობა გაინაწილა ორმა პარტიამ, რომელთაგან არც ერთს არ შეიძლება ეწოდოს კომუნისტური პარტია.

მეორე თავისებურება. ამრიგად, ოქტომბრის მომზადება მიმდინარეობდა ერთი პარტიის, ბოლშევიკების პარტიის ხელმძღვანელობით. მაგრამ როგორ ეწეოდა პარტია ამ ხელმძღვანელობას, რა ხაზით მიმდინარეობდა ხელმძღვანელობა? ეს ხელმძღვანელობა მიმდინარეობდა შემთანხმებლური პარტიების, როგორც რევოლუციის გაჩაღების პერიოდში ყველაზე საშიშ დაჯგუფებათა, იზოლაციის ხაზით, ესერებისა და მენშევიკების იზოლაციის ხაზით.

რა არის ლენინიზმის ძირითადი სტრატეგიული წესი?

იმის აღიარება, რომ:

1) რევოლუციის მტრების ყველაზე საშიშ სოციალურ დასაყრდენს მოახლოებული რევოლუციური აფეთქების პერიოდში წარმოადგენენ შემთანხმებლური პარტიები;

2) მტრის (ცარიზმის ან ბურჟუაზიის) დამხობა შეუძლებელია ამ პარტიების იზოლაციის გარეშე;

3) ამიტომ რევოლუციის მომზადების პერიოდში მთავარი ისრები მიმართული უნდა იყოს ამ პარტიების იზოლაციისაკენ, მათგან მშრომელთა ფართო მასების ჩამოშორებისაკენ.

ცარიზმთან ბრძოლის პერიოდში, ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული რევოლუციის მომზადების პერიოდში (1905 — 1916) ცარიზმის ყველაზე საშიშ სოციალურ დასაყრდენს წარმოადგენდა ლიბერალურ-მონარქისტული პარტია, კადეტების პარტია. რატომ? იმიტომ, რომ ის იყო შემთანხმებლური პარტია, ცარიზმისა და ხალხის უმრავლესობის, ე. ი. მთელი გლეხობის შეთანხმების პარტია. ბუნებრივია, რომ პარტია მაშინ მთავარ დარტყმებს მიმართავდა კადეტების წინააღმდეგ. ვინაიდან კადეტების იზოლაციის გარეშე არ შეიძლებოდა ცარიზ-

მთან გლახობის გათიშვის იმედი გვექონოდა, ხოლო თუ ეს გათიშვა უზრუნველყოფილი არ იქნებოდა, — არ შეიძლებოდა რევოლუციის გამარჯვების იმედი გვექონოდა. მაშინ ბევრს არ ესმოდა ბოლშევიკური სტრატეგიის ეს თავისებურება, ბოლშევიკებს სწამებდნენ გადამეტებულ «კადეტკამიობას» და ამტკიცებდნენ, რომ ბოლშევიკების ბრძოლა კადეტებთან «ჩრდილავს» მთავარ მტერთან — ცარიზმთან ბრძოლასო. მაგრამ ასეთი უსაფუძვლო ბრალდებანი ამხელდნენ იმას, რომ სრულებით არ ესმოდათ ბოლშევიკური სტრატეგია, რომელიც მოითხოვდა შემთანხმებლური პარტიის იზოლაციას იმისათვის, რომ გადავიღებულებო, მოახლოებულებო, მთავარ მტერზე გამარჯვება.

არა გვეგონია საჭირო იყოს იმის მტკიცება, რომ ასეთი სტრატეგიის გარეშე შეუძლებელი იქნებოდა პროლეტარიატის ჰეგემონია ბურჟუაზიულ-დემოკრატიულ რევოლუციაში.

ოქტომბრის მომზადების პერიოდში მებრძოლ ძალთა სიმძიმის ცენტრი ახალ სიბრტყეში გადავიდა. მეფე აღარ იყო. კადეტთა პარტია შემთანხმებლური ძალიდან მმართველ ძალად, იმპერიალიზმის გაბატონებულ ძალად გადაიქცა. ბრძოლა წარმოებდა უკვე არა ცარიზმსა და ხალხს შორის, არამედ ბურჟუაზიასა და პროლეტარიატს შორის. ამ პერიოდში იმპერიალიზმის ყველაზე საშიშ სოციალურ დასაყრდენს წარმოადგენდნენ წვრილბურჟუაზიული დემოკრატიული პარტიები, ესერებისა და მენშევიკების პარტიები. რატომ? იმიტომ, რომ მაშინ ეს პარტიები იყვნენ შემთანხმებლური პარტიები, იმპერიალიზმისა და მშრომელი მასების შეთანხმების პარტიები. ბუნებრივია, რომ ბოლშევიკები მაშინ მთავარ დარტყმებს მიმართავდნენ ამ პარტიების წინააღმდეგ, ვინაიდან ამ პარტიების იზოლაციის გარეშე არ შეიძლებოდა იმპერიალიზმთან მშრომელი მასების გათიშვის იმედი გვექონოდა, ხოლო თუ ეს გათიშვა უზრუნველყოფილი არ იქნებოდა, — არ შეიძლებოდა საბჭოთა რევოლუციის გამარჯვების იმედი გვექონოდა. მაშინ ბევრს არ ესმოდა ბოლშევიკური ტაქტიკის ეს თავისებურება, ბოლშევიკებს სწამებდნენ ესერებისა და მენშევიკებისადმი «გადაჭარბებულ სიძულვილს» და მთავარი მიზნის «დავიწყებას». მაგრამ ოქტომბრის მომზადების მთელი პერიოდი მჭევრ-

მეტყველურად ლაპარაკობს, რომ მხოლოდ ასეთი ტაქტიკით შეეძლოთ ბოლშევიკებს ოქტომბრის რევოლუციის გამარჯვების უზრუნველყოფა.

ამ პერიოდის დამახასიათებელი ნიშანია გლეხობის მშრომელი მასების შემდგომი გარეოლუციურება, მათი იმედების გაცრუება ესერებისა და მენშევიკებისადმი, მათი ჩამოცილება ამ პარტიებისაგან, მათი შემობრუნება პირდაპირი შემჭიდროებისაკენ პროლეტარიატის, როგორც ერთადერთი ბოლომდე რევოლუციური ძალის ირგვლივ, რომელსაც შეეძლო ქვეყნისათვის ზავის მოპოვება. ამ პერიოდის ისტორია არის ისტორია, ერთი მხრივ, ესერებისა და მენშევიკების, ხოლო, მეორე მხრივ, ბოლშევიკების ბრძოლისა გლეხობის მშრომელი მასებისათვის, ამ მასების მიმხრობისათვის. ამ ბრძოლის ბედი გადაწყვიტეს კოალიციურმა პერიოდმა, კერენშჩინის პერიოდმა, ესერებისა და მენშევიკების მიერ მემამულეთა მიწების კონფისკაციაზე უარის თქმამ, ესერებისა და მენშევიკების ბრძოლამ ომის განგრძობისათვის, ფრონტზე შეტევამ იენისში, ჯარისკაცთათვის სიკვდილით დასჯის შემოღებამ, კორნილოვის აჯანყებამ. და მათ ეს ბედი გადაწყვიტეს მხოლოდ და მხოლოდ ბოლშევიკური სტრატეგიის სასარგებლოდ. ვინაიდან ესერებისა და მენშევიკების იზოლაციის გარეშე შეუძლებელი იყო იმპერიალისტთა მთავრობის დამხობა, ამ მთავრობის დაუმხობლად კი შეუძლებელი იყო ომისაგან თავის დაღწევა. ესერებისა და მენშევიკების იზოლაციის პოლიტიკა ერთადერთი სწორი პოლიტიკა გამოდგა.

ამრიგად, მენშევიკებისა და ესერების პარტიების იზოლაცია, როგორც ძირითადი ხაზი ოქტომბრის მომზადების საქმის ხელმძღვანელობაში, — ასეთია ბოლშევიკების ტაქტიკის მეორე თავისებურება.

არა გვგონია საჭირო იყოს იმის მტკიცება, რომ ბოლშევიკების ტაქტიკის ამ თავისებურების გარეშე მუშათა კლასისა და გლეხობის მშრომელი მასების კავშირი ჰაერში გამოკიდებული დარჩებოდა.

დამახასიათებელია, რომ ბოლშევიკური ტაქტიკის ამ თავისებურებაზე ტროცკი არაფერს, ან თითქმის არაფერს, ამბობს თავის «ოქტომბრის გაკვეთილებში».

მესამე თავისებურება. ამრიგად, პარტიის ხელმძღვანელობა ოქტომბრის მომზადების საქმისადმი მიმდინარეობდა ესერებისა და მენშევიკების პარტიების იზოლაციის ხაზით, მათგან მუშათა და გლეხთა ფართო მასების ჩამოშორების ხაზით. მაგრამ როგორ ახორციელებდა პარტია ამ იზოლაციას კონკრეტულად, რა ფორმით, რა ლოზუნგით? ეს იზოლაცია ხორციელდებოდა საბჭოების ძალაუფლებისათვის მასების რევოლუციური მოძრაობის ფორმით, ლოზუნგით «მთელი ძალაუფლება საბჭოებს!», ბრძოლით იმისათვის, რომ საბჭოები მასების მობილიზაციის ორგანოებიდან გადაგვექცია აჯანყების ორგანოებად, ძალაუფლების ორგანოებად, ახალი პროლეტარული სახელმწიფოებრიობის აპარატად.

რატომ ჩასქიდეს ხელი ბოლშევიკებმა სწორედ საბჭოებს, როგორც ძირითად ორგანიზაციულ ბერკეტს, რომელსაც შეეძლო გაეადვილებინა მენშევიკებისა და ესერების იზოლაციის საქმე, შეეძლო წინ წაეწია პროლეტარული რევოლუციის საქმე და რომელიც მოწოდებული იყო მშრომელთა მრავალმილიონიანი მასები მიეყვანა პროლეტარიატის დიქტატურის გამარჯვებამდე?

რა არის საბჭოები?

«საბჭოები — ამბობდა ლენინი ჯერ კიდევ 1917 წლის სექტემბერში, — არის ახალი სახელმწიფო აპარატი, რომელიც იძლევა, ჯერ-ერთი, მუშებისა და გლეხების შეიარაღებულ ძალას, ამასთან ეს ძალა ხალხისაგან მოწყვეტილი კი არ არის, როგორც ძველი მუდმივი არმიის ძალა, არამედ უმკიდროესად არის მასთან დაკავშირებული; სამხედრო მხრივ ეს ძალა შეუდარებლად უფრო ძლიერია, ვიდრე წინანდელი; რევოლუციური მხრივ მის მაგიერობას ვერ გასწევს ვერც ერთი სხვა ძალა. მეორე, ეს აპარატი იძლევა კავშირს მასებთან, ხალხის უმრავლესობასთან, იმდენად მკიდროს, გაუწყვეტელს, ადვილად შესამოწმებელს და განსაახლებელს, რომ არაფერი ამის მსგავსი წინანდელ სახელმწიფო აპარატში არ ყოფილა. მესამე, ეს აპარატი, რომლის შემადგენლობის არჩევა და გამოკვლა ხდება ხალხის ნებით, ბიუროკრატიულ ფორმალობათა გარეშე, ბევრად უფრო დემოკრატიულია, ვიდრე წინანდელი აპარატები. მეოთხე, ის იძლევა მტკიცე კავშირს სულ სხვადასხვა პროფესიასთან, რითაც აადვილებს უაღრესად ღრმა ხასიათის სხვადასხვა რეფორმის გატარებას უბიუროკრატიოდ. მეხუთე, ის იძლევა ჩაგრული კლასების — მუშებისა და გლეხების — ავანგარდის, ე. ი. ყველაზე უფრო შეგნებულს, ყველაზე უფრო ენერგიულს, მოწინავე ნაწილის ორგანიზაციის ფორმას და, ამრიგად, წარმოადგენს აპარატს, რომლის საშუა-

ლებით ჩაგრული კლასების ავანგარდს შეუძლია აამაღლოს, აღზარდოს, მოამზადოს და თან გაიყოლიოს ამ კლასების მთელი გიგანტური მასა, რომელიც აქამდე სრულიად მოწყვეტილი იყო პოლიტიკურ ცხოვრებას, ინტორიას. მეექვსე, იგი შესაძლებლობას იძლევა შეერთებულ იქნას პარლამენტარიზმის ხელსაყრელობა უშუალო და პირდაპირი დემოკრატიის ხელსაყრელობასთან, ე. ი. შეერთებულ იქნას ხალხის არჩეულ წარმომადგენელთა სახით საკანონმდებლო ფუნქციაც და კანონების შესრულება ცენტრალურად შეერთებულ პარლამენტარიზმთან შედარებით ეს ისეთი წინგადადგმული ნაბიჯია დემოკრატიის განვითარების მხრივ, რომელსაც მსოფლიო-ინტორიული მნიშვნელობა აქვს...

რევოლუციური კლასების ხალხურ შემოქმედებას რომ არ შეეკმნა საბჭოები, პროლეტარული რევოლუცია რუსეთში უიმედო საქმე იქნებოდა, ვინაიდან ძველი აპარატის საშუალებით პროლეტარიტი, ეპკვი არაა, ვერ შეინარჩუნებდა ძალაუფლებას, ხოლო ახალი აპარატის ერთბაშად შექმნა შეუძლებელია» (იხ. ტ. XXI გვ. 258 — 259¹⁴).

აი რატომ ჩასკიდეს ხელი ბოლშევიკებმა საბჭოებს, როგორც ძირითად ორგანიზაციულ რგოლს, რომელსაც შეეძლო ოქტომბრის რევოლუციის ორგანიზაციის გაადვილება და პროლეტარული სახელმწიფოებრიობის ახალი ძლიერი აპარატის შექმნა.

ლოზუნგმა «მთელი ძალაუფლება საბჭოებს!», მისი შინაგანი განვითარების თვალსაზრისით, ორი სტადია განვლო: პირველი (ბოლშევიკების დამარცხებამდე ივლისში, ორხელისუფლებიანობის დროს) და მეორე (კორნილოვის აჯანყების დამარცხების შემდეგ).

პირველ სტადიაზე ეს ლოზუნგი ნიშნავდა მენშევიკებისა და ესერების ბლოკის გაწყვეტას კადეტებთან, საბჭოთა მთავრობის შედგენას მენშევიკებისა და ესერებისაგან (ვინაიდან საბჭოები მაშინ ესერულ-მენშევიკური იყო), თავისუფალი აგიტაციის უფლებას ოპოზიციისათვის (ე. ი. ბოლშევიკებისათვის) და პარტიების თავისუფალ ბრძოლას საბჭოების შიგნით იმ ვარაუდით, რომ ასეთი ბრძოლით ბოლშევიკები შესძლებდნენ საბჭოების დაპყრობას და საბჭოთა მთავრობის შემადგენლობის შეცვლას რევოლუციის მშვიდობიანი განვითარების გზით. ეს გეგმა, რა თქმა უნდა, არ ნიშნავდა პროლეტარიტის დიქტატურას. მაგრამ ის უთუოდ აადვილებდა დიქტატურის უზრუნველყოფისათვის აუცილებელი პირობების მომზადებას,

ვინაიდან იგი ხელისუფლების სათავეში აყენებდა მენშევიკებსა და ესერებს, აიძულებდა მათ საქმით გაეტარებინათ თავიანთი ანტირევოლუციური პლატფორმა და, ამრიგად, აჩქარებდა ამ პარტიების ნამდვილი ბუნების მხილებას, აჩქარებდა მათს იზოლაციას, მათს ჩამოშორებას მასებისაგან. მაგრამ ბოლშევიკების დამარცხებამ ივლისში შეწყვიტა ეს განვითარება, სასწორი გადახარა გენერალთა და კადეტთა კონტრრევოლუციის მხარეს და მის ბანაკში გადაისროლა ესერები და მენშევიკები. ამ გარემოებამ პარტია აიძულა დროებით მოეხსნა ლოზუნგი «მთელი ძალაუფლება საბჭოებს!», რათა ისევ წამოეყენებინა ის რევოლუციის ახალი აღმავლობის პირობებში.

კორნილოვის აჯანყების დამარცხებით დაიწყო მეორე სტადია. ლოზუნგი «მთელი ძალაუფლება საბჭოებს!» კვლავ დღის წესრიგში დადგა. მაგრამ ახლა ეს ლოზუნგი იმას აღარ ნიშნავდა, რასაც ნიშნავდა პირველ სტადიაზე. მისი შინაარსი ძირფესვიანად შეიცვალა. ახლა ეს ლოზუნგი ნიშნავდა იმპერიალიზმთან კავშირის სრულიად გაწყვეტას და ძალაუფლების გადასვლას ბოლშევიკების ხელში, ვინაიდან საბჭოების უმრავლესობა უკვე ბოლშევიკური იყო. ახლა ეს ლოზუნგი მოასწავებდა რევოლუციის პირდაპირ მისვლას პროლეტარიატის დიქტატურასთან აჯანყების გზით. უფრო მეტიც: ახლა ეს ლოზუნგი ნიშნავდა პროლეტარიატის დიქტატურის ორგანიზაციას და სახელმწიფოებრივ გაფორმებას.

სახელმწიფო ძალაუფლების ორგანოებად საბჭოების გადაქცევის ტაქტიკის ფასდაუდებელი მნიშვნელობა ის იყო, რომ იგი თიშავდა იმპერიალიზმისაგან მშრომელთა მრავალმილიონიან მასებს, სახელს უტეხდა მენშევიკებისა და ესერების პარტიებს, როგორც იმპერიალიზმის იარაღს, და ეს მასები, ასე ვთქვათ, პირდაპირი გზით მიჰყავდა პროლეტარიატის დიქტატურასთან.

ამრიგად, სახელმწიფო ძალაუფლების ორგანოებად საბჭოების გადაქცევის პოლიტიკა, როგორც შემთანხმებლური პარტიების იზოლაციისა და პროლეტარიატის დიქტატურის გამარჯვების უმნიშვნელოვანესი პირობა, — ასეთია ბოლშე-

ვიკების ტაქტიკის მესამე თავისებურება ოქტომბრის მომზადების პერიოდში.

მეოთხე თავისებურება. სურათი სრული ვერ იქნებოდა, რომ არ გაგვერკვია იმის საკითხი, თუ როგორ და რატომ ახერხებდნენ ბოლშევიკები — გადაექციათ თავიანთი პარტიული ლოზუნგები მრავალმილიონიანი მასების ლოზუნგებად, რომლებიც რევოლუციას წინ ეწევიან, თუ როგორ და რატომ ახერხებდნენ ისინი — დაერწმუნებინათ თავიანთი პოლიტიკის სისწორეში მუშათა კლასის არა მარტო ავანგარდი და არა მარტო უმრავლესობა, არამედ ხალხის უმრავლესობაც.

საქმე ის არის, რომ რევოლუციის გამარჯვებისათვის, თუ ეს რევოლუცია ნამდვილად ხალხურია და მრავალმილიონიან მასებს ამოძრავებს, — არ კმარა მარტოდენ პარტიული ლოზუნგების სისწორე. რევოლუციის გამარჯვებისათვის საჭიროა კიდევ ერთი აუცილებელი პირობა, სახელდობრ ის, რომ თვით მასები საკუთარი გამოცდილებით დარწმუნდნენ ამ ლოზუნგების სისწორეში. მხოლოდ მაშინ ხდებიან პარტიის ლოზუნგები თვით მასების ლოზუნგებად. მხოლოდ მაშინ იქცევა რევოლუცია ნამდვილ ხალხურ რევოლუციად. ოქტომბრის მომზადების პერიოდში ბოლშევიკების ტაქტიკის ერთ-ერთი თავისებურება ის არის, რომ ის ახერხებდა სისწორით დაესახა ის გზები და მოსახვევები, რომლებსაც მასები ბუნებრივად მიჰყავთ პარტიის ლოზუნგებთან, ასე ვთქვათ, თვით რევოლუციის ზღურბლთან, და რომლებიც, ამრიგად, უადვილებენ მასებს საკუთარი გამოცდილებით შეიგრძნონ, შეამოწმონ და შეიცნონ ამ ლოზუნგების სისწორე. სხვანაირად რომ ვთქვათ, ბოლშევიკების ტაქტიკის ერთ-ერთი თავისებურება ის არის, რომ იგი ერთმანეთში არ ურევს ხელმძღვანელობას პარტიის მიმართ და ხელმძღვანელობას მასების მიმართ, რომ იგი ნათლად ხედავს განსხვავებას პირველი სახის ხელმძღვანელობასა და მეორე სახის ხელმძღვანელობას შორის, და რომ იგი, ამგვარად წარმოადგენს მეცნიერებას არა მარტო პარტიის მიმართ ხელმძღვანელობის, არამედ აგრეთვე მშრომელთა მრავალმილიონიანი მასების მიმართ ხელმძღვანელობის შესახებ.

ბოლშევიკური ტაქტიკის ამ თავისებურების გამოვლინების

თვალსაჩინო მაგალითს წარმოადგენს დამფუძნებელი კრების მოწვევისა და გარეკვის გამოცდილება.

ცნობილია, რომ საბჭოების რესპუბლიკის ლოზუნგი ბოლშევიკებმა წამოაყენეს ჯერ კიდევ 1917 წლის აპრილში. ცნობილია, რომ დამფუძნებელი კრება წარმოადგენს ბურჟუაზიულ პარლამენტს, რომელიც ძირფესვიანად ეწინააღმდეგება საბჭოების რესპუბლიკის საფუძვლებს. როგორ მოხდა, რომ ბოლშევიკები, რომლებიც საბჭოების რესპუბლიკისაკენ მიემართებოდნენ, ამავე დროს დროებითი მთავრობისაგან მოითხოვდნენ დამფუძნებელი კრების დაუყოვნებლივ მოწვევას? როგორ მოხდა, რომ ბოლშევიკებმა არა მარტო მიიღეს მონაწილეობა არჩევნებში, არამედ თვით მოიწვიეს დამფუძნებელი კრება? როგორ მოხდა, რომ აჯანყებამდე ერთი თვით ადრე, ძველიდან ახალზე გადასვლის დროს, ბოლშევიკებს შესაძლებლად მიაჩნდათ საბჭოების რესპუბლიკისა და დამფუძნებელი კრების დროებითი კომბინაცია?

ეს «მოხდა» იმიტომ, რომ:

1) დამფუძნებელი კრების იდეა ერთ-ერთი ყველაზე პოპულარული იდეა იყო მოსახლეობის ფართო მასებში;

2) დამფუძნებელი კრების დაუყოვნებლივი მოწვევის ლოზუნგი აადვილებდა დროებითი მთავრობის კონტრარევოლუციური ბუნების მხილებას;

3) ხალხის მასების თვალში დამფუძნებელი კრების იდეის სახელის გასატეხად საჭირო იყო ამ მასების მიყვანა დამფუძნებელი კრების კედლებთან — მიწის, ზავის, საბჭოების ძალაუფლების მოთხოვნით, რაც, ამგვარად, შეატაკებდა მათ ნამდვილ და ცოცხალ დამფუძნებელ კრებასთან;

4) მხოლოდ ამ გზით შეიძლებოდა გაგვეადვილებინა მასებისათვის საკუთარი გამოცდილებით დარწმუნებულიყვნენ დამფუძნებელი კრების კონტრარევოლუციურობაში და მისი გარეკვის აუცილებლობაში;

5) ყოველივე ეს, ბუნებრივად, გულისხმობდა საბჭოების რესპუბლიკისა და დამფუძნებელი კრების დროებითი კომბინაციის დაშვების შესაძლებლობას, როგორც დამფუძნებელი კრების დაძლევის ერთ-ერთ საშუალებას;

6) ასეთი კომბინაცია, თუკი იგი განხორციელდებოდა საბჭოების ხელში მთელი ძალაუფლების გადასვლის პირობით, მოასწავებდა მხოლოდ დამფუძნებელი კრების დაქვემდებარებას საბჭოებისადმი, მის გადაქცევას საბჭოების დანამატად, მის უმტკივნეულო კვდომას.

არა გვგონია საკირო იყოს იმის მტკიცება, რომ ბოლშევიკების ასეთი პოლიტიკის გარეშე დამფუძნებელი კრების გარეკვა ვერ ჩატარდებოდა ასე იოლად, ხოლო ესერებისა და მენშევიკების შემდგომი გამოსვლები ლოზუნგით: «მთელი ძალაუფლება დამფუძნებელ კრებას!» — ვერ დამარცხდებოდა ასე სასტიკად.

«ჩვენ. — ამბობს ლენინი, — ვმონაწილეობდით რუსეთის ბურჟუაზიული პარლამენტის, დამფუძნებელი კრების, არჩევნებში 1917 წლის სექტემბერ-ნოემბერში. სწორი იყო თუ არა ჩვენი ტაქტიკა?.. არ გვექონდა განა ჩვენ, რუსეთის ბოლშევიკებს, 1917 წლის სექტემბერ-ნოემბერში უფრო მეტი უფლება, ვიდრე დასავლეთის რომელიც ვნებათ კომუნისტებს, გვეფიქრნა, რომ რუსეთში პარლამენტარიზმი პოლიტიკურად დრომოკმულია? რა თქმა უნდა, გვექონდა, ვინაიდან საქმე ის ხომ არ არის, დიდი ხანია თუ ცოტა ხანია, რაც ბურჟუაზიული პარლამენტები არსებობენ, არამედ ის, თუ რამდენად შხად არიან (იდეურად, პოლიტიკურად. პრაქტიკულად) მშრომელთა ფართო მასები — მიიღონ საბჭოთა წყობილება და გარეკონ ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული პარლამენტი (ან დაეშვან მისი გარეკვა). 1917 წლის სექტემბერ-ნოემბერში რომ რუსეთში ქალაქების მუშათა კლასი, ჯარისკაცები და გლეხები, მთელ რიგ სპეციალურ პირობათა გამო, საუცხოოდ იყვნენ მომზადებული საბჭოთა წყობილების მისაღებად და ყველაზე უფრო დემოკრატიული ბურჟუაზიული პარლამენტის გასარეკად, ეს სრულიად უდავო და სავსებით დადასტურებული ისტორიული ფაქტია. და მიუხედავად ამისა ბოლშევიკებს ბოიკოტი არ გამოუცხადებიათ დამფუძნებელი კრებისათვის, არამედ მათ მონაწილეობა მიიღეს არჩევნებში პროლეტარიატის მიერ პოლიტიკური ძალაუფლების დაპყრობამდეც და დაპყრობის შემდეგაც» (იხ. ტ. XXV, გვ. 201 — 202¹⁵).

მაშ რატომ არ გამოუცხადეს ბოლშევიკებმა ბოიკოტი დამფუძნებელ კრებას? იმიტომ, — ამბობს ლენინი, — რომ:

«საბჭოთა რესპუბლიკის გამარჯვებამდე რამდენიმე კვირით ადრეც კი, ასეთი გამარჯვების შემდეგაც კი, ბურჟუაზიულ-დემოკრატიულ პარლამენტში მონაწილეობა არა თუ არ ვნებს რევოლუციურ პროლეტარიატს,

არაპედ კიდევაც უადვილებს მას შესაძლებლობას — დაუმტკიცოს ჩამორჩენილ მასებს, თუ რატომ არიან ასეთი პარლამენტები გარეკვის ღირსნი, აადვილებს მათი გარეკვის წარმატებას, აადვილებს ბურჟუაზიული პარლამენტარიზმის «პოლიტიკურად დაძლევის» (იხ. იქვე¹⁹).

დამახასიათებელია, რომ ტროცკის არ ესმის ბოლშევიკური ტაქტიკის ეს თავისებურება, და იგი დასცინის დამფუძნებელი კრებისა და საბჭოების შეხამების «თეორიას», როგორც ჰილფერდინგელობას.

მას არ ესმის, რომ აჯანყების ლოზუნგისა და საბჭოების შესაძლებელი გამარჯვების დროს ასეთი შეხამების დაშვება, დაკავშირებული დამფუძნებელი კრების მოწვევასთან, არის ერთადერთი რევოლუციური ტაქტიკა, და ამ ტაქტიკას არაფერი აქვს საერთო ჰილფერდინგის ტაქტიკასთან, რომელიც გულისხმობს საბჭოების გადაქცევას დამფუძნებელი კრების დანაშაულად, რომ ამ საკითხში ზოგიერთი ამხანაგის შეცდომა მას საბუთს არ აძლევს აძაგოს ლენინისა და პარტიის სრულიად სწორი პოზიცია «კომბინირებული სახელმწიფოებრიობის» შესახებ განსაზღვრული პირობების დროს (შეადარეთ ტ. XXI, გვ. 338¹⁷).

მას არ ესმის, რომ თუ არა ბოლშევიკების თავისებური პოლიტიკა, რომელსაც ისინი დამფუძნებელ კრებასთან დაკავშირებით დაადგენენ, მათთვის შეუძლებელი იქნებოდა ხალხის მრავალმილიონიანი მასების მიმხრობა, ამ მასების მიუმხრობლად კი ისინი ოქტომბრის აჯანყებას ვერ გადააქცევდნენ ღრმა სახალხო რევოლუციად

საინტერესოა, რომ ტროცკის სიცილს ჰგვრის ისეთი სიტყვებიც კი, როგორიც არის «ხალხი», «რევოლუციური დემოკრატია» და სხვ., რომლებიც გვხვდება ბოლშევიკების სტატიებში; მას ეს სიტყვები მარქსისტისათვის ურიგო სიტყვებად მიაჩნია.

ტროცკის, ალბათ, ავიწყდება, რომ ლენინი, ეს უეჭველი მარქსისტი, 1917 წლის სექტემბერშიც კი, ერთი თვით წინ პროლეტარიატის დიქტატურის გამარჯვებამდე, წერდა, რომ «აუცილებელია მთელი ძალაუფლების დაუყოვნებლივ გადას-

ვლა რევოლუციური დემოკრატიის ხელში, რომელსაც რევოლუციური პროლეტარიატი მეთაურობს» (ტ. XXI, გვ. 198¹⁸).

ტროცკის, ალბათ, ავიწყდება, რომ ლენინი, ეს უეჭველი მარქსისტი, მოჰყავს რა ციტატა მარქსის ცნობილი წერილიდან კუგელმანისადმი¹⁹ (1871 წლის აპრილი) იმის შესახებ, რომ ბიუროკრატიულ-სამხედრო სახელმწიფო აპარატის დამსხვრევა წარმოადგენს კონტინენტზე ყოველი ნამდვილი ხალხური რევოლუციის წინასწარ პირობას, შავით თეთრზე შემდეგ სტრიქონებს წერს:

«განსაკუთრებული ყურადღების ღირსია მარქსის ფრიალ ღრჶა შენიშვნა, რომ ბიუროკრატიულ-სამხედრო სახელმწიფო მანქანის დაშლერევა «ყოველი ნამდვილი ხალხური რევოლუციის წინასწარ პირობას» წარმოადგენს. მარქსის მხრივ ამ «ხალხური» რევოლუციის ცნებაზე ლაპარაკი უცნაურად მოგეხებებათ, და რესი პლებანოველები და მენშევიკები, სტრუვეს ეს მიმღერები, რომელთაც მარქსისტებად მოაქვთ თავი, მარქსის ასეთ გამოთქმას, ალბათ, წეაჶოჶელარ სიტყვად ჩათელიან. მათ მარქსიზმი ისეთ უბადრეკ-ლიბერალურ დამახინებამდე მიიყვანეს, რომ ბურჶუაზიული და პროლეტარული რევოლუციის დაპირისპირების გარდა მათთვის არაფერი არ არსებობს, და ეს დაპირისპირებაც მათ ესმით, როგორც უადრესად უსიოცხლო რამ...»

1871 წლის ევროპის კონტინენტზე პროლეტარიატი არც ერთ ქვეყანაში არ შეადგენდა ხალხის უმრავლესობას. ხალხურია რევოლუცია, რომელიც მოძრაობაში აბამს ნამდვილ უმრავლესობას, შეიძლება ასეთი ყოფილიყო მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ იგი მოიცავდა პროლეტარიატსაც და გლეხობასაც. მაშინ ორივე ეს კლასი შეადგენდა სწორედ «ხალხს». ამ ორ კლასს აერთიანებს ის, რომ ორივეს ჩაგრავს, ანშობს და ექსპლოატაციას უწევს «ბიუროკრატიულ-სამხედრო სახელმწიფო მანქანა». ამ მანქანის დაშლერევა, მისი განადგურება — ასეთია «ხალხის», მისი უმრავლესობის, მუშებისა და გლეხების უმრავლესობის, ნამდვილი ინტერესი, ასეთია პროლეტარებთან უღარიბესი გლეხების თავისუფალი კავშირის წინასწარი პირობა», ხოლო ასეთი კავშირის გარეშე დემოკრატია მტკიცე არ არის და სოციალისტური გარდაქმნაც შეუძლებელია» (იხ. ტ. XXI, გვ. 395—396²⁰).

ლენინის ამ სიტყვების დავიწყება არ შეიძლება.

ამრიგად, უნარი მასების დარწმუნებისა, მათი საკუთარი გამოცდილების საფუძველზე, პარტიული ლოზუნგების სისწორეში, ამ მასების მიყვანა რევოლუციურ პოზიციებთან, როგორც პარტიის მხარეზე მილიონობით მშრომელთა გადმოყვა-

ნის უმნიშვნელოვანესი პირობა, — ასეთია ბოლშევიკების ტაქტიკის მეოთხე თავისებურება ოქტომბრის მომზადების პერიოდში.

ვფიქრობ, რომ ზემონათქვამი საკვებით საკმარისია ამ ტაქტიკის დამახასიათებელი ნიშნების ნათელსაყოფად.

IV

ოქტომბრის რევოლუცია, როგორც მსოფლიო რევოლუციის დასაწყისი და წანამძვარი

უეჭველია, ევროპის უმთავრეს ქვეყნებში რევოლუციის ერთდროულად გამარჯვების უნივერსალური თეორია, ერთ ქვეყანაში სოციალიზმის გამარჯვების შეუძლებლობის თეორია, — ხელოვნური, უსიცოცხლო თეორია გამოდგა. რუსეთის პროლეტარული რევოლუციის შვიდი წლის ისტორია ამ თეორიის სასარგებლოდ კი არა, მის წინააღმდეგ ლაპარაკობს. ეს თეორია მიუღებელია არა მარტო როგორც მსოფლიო რევოლუციის განვითარების სქემა, ვინაიდან ის ეწინააღმდეგება აშკარა ფაქტებს. ის კიდევ უფრო მეტად მიუღებელია როგორც ლოზუნგი, ვინაიდან იგი გზას კი არ უხსნის, არამედ ბოკავს იმ ცალკეული ქვეყნების ინიციატივას, რომელთაც, განსაზღვრული ისტორიული პირობების გამო, საშუალება ეძლევათ დამოუკიდებლად გაარღვიონ კაპიტალის ფრონტი; ვინაიდან ეს თეორია იძლევა სტიმულს კაპიტალზე არა აქტიური შეტევისათვის ცალკეული ქვეყნების მხრივ, არამედ «საყოველთაო კვანძის გახსნის» მომენტის პასიური ლოდინსათვის; ვინაიდან ცალკეული ქვეყნების პროლეტარებს შორის ეს თეორია ნერგავს არა რევოლუციური გაბედულობის, არამედ ჰამლეტური ეჭვების სულისკვეთებას: «ერთიც ვნახოთ, სხვებმა მხარი არ დაგვიჭირონო». ლენინი საკვებით მართალია, როცა ამბობს, რომ ერთ ქვეყანაში პროლეტარიატის გამარჯვება «ტიპიური შემთხვევაა», რომ «მთელ რიგ ქვეყნებში ერთდროული რევოლუცია» შეიძლება იყოს მხოლოდ «იშვიათი გამონაკლისი» (იხ. ტ. XXIII, გვ. 354²¹).

მაგრამ რევოლუციის ლენინური თეორია, როგორც ცნობი-

ლია, არ განისაზღვრება საქმის მართოდენ ამ მხარით. ის ამასთანავე წარმოადგენს მსოფლიო რევოლუციის განვითარების თეორიას*. სოციალიზმის გამარჯვება ერთ ქვეყანაში არ არის თვითმარი ამოცანა. გამარჯვებული ქვეყნის რევოლუცია თავის თავს უნდა უყუარებდეს არა როგორც თვითმარ სიდიდეს, არამედ როგორც საყრდენს, როგორც იმის საშუალებას, რომ დაჩქარდეს პროლეტარიატის გამარჯვება ყველა ქვეყანაში. ვინაიდან რევოლუციის გამარჯვება ერთ ქვეყანაში, ამ შემთხვევაში რუსეთში, არ არის მართო იმპერიალიზმის უთანაბრო განვითარებისა და მისი პროგრესიული რღვევის ნაყოფი. ის იმავე დროს მსოფლიო რევოლუციის დასაწყისსა და წანამძღვარს წარმოადგენს.

უეჭველია, მსოფლიო რევოლუციის განვითარების გზები არც ისე მარტივია, როგორც ეს შესაძლოა წარმოგვედგინა წინათ, სანამ ერთ ქვეყანაში გაიმარჯვებდა რევოლუცია, სანამ გაჩნდებოდა განვითარებული იმპერიალიზმი, რომელიც «სოციალისტური რევოლუციის წინაღუდეს» წარმოადგენს. ვინაიდან გაჩნდა ისეთი ახალი ფაქტორი, როგორიც არის კაპიტალისტური ქვეყნების უთანაბრო განვითარების კანონი, რომელიც მოქმედებს განვითარებული იმპერიალიზმის პირობებში და რომელიც მოასწავებს სამხედრო შეტაკებათა გარდუვალობას, კაპიტალის მსოფლიო ფრონტის საერთო დასუსტებას და ცალკეულ ქვეყნებში სოციალიზმის გამარჯვების შესაძლებლობას. ვინაიდან გაჩნდა ისეთი ახალი ფაქტორი, როგორიც არის უზარმაზარი საბჭოთა ქვეყანა, რომელიც მდებარეობს დასავლეთსა და აღმოსავლეთს შუა, მსოფლიოს ფინანსური ექსპლოატაციის ცენტრსა და კოლონიური ჩაგვრის ასპარეზს შუა, და რომელიც მართო თავისი არსებობით არეოლუციურებს მთელ მსოფლიოს.

ყველაფერი ეს ისეთი ფაქტორებია (აღარას ვამბობ სხვა, ნაკლები მნიშვნელობის ფაქტორებზე), რომლებიც შეუძლებელია არ გავითვალისწინოთ მსოფლიო რევოლუციის გზების შესწავლის დროს.

წინათ ჩვეულებრივ ფიქრობდნენ, რომ რევოლუცია განვი-

* იხ. შრომა — «ლენინიზმის საფუძვლების შესახებ». ი. ხტ. 2.

თარღება სოციალიზმის ელემენტთა თანაბარი «მომწიფების» გზით, უწინარეს ყოვლისა უფრო განვითარებულ, «მოწინავე» ქვეყნებში. ახლა ეს წარმოდგენა არსებითს ცვლილებას საჭიროებს.

«ახლა საერთაშორისო ურთიერთობათა ისეთი სისტემა შეიქმნა, — ამბობს ლენინი, — რომ ევროპაში ერთი სახელმწიფოთაგანი დამონებულია გამარჯვებული სახელმწიფოების, მიერ, — ეს არის გერმანია. შემდეგ, მთელი რიგი სახელმწიფოები, ამასთან დასავლეთის უძველესი სახელმწიფოები, გამარჯვების გამო, ისეთ პირობებში აღმოჩნდნენ, როდესაც მათ შეუძლიათ ეს გამარჯვება გამოაყენონ იმ მიზნით, რომ თავიანთი დაზარული კლასებისათვის გაიმეტონ ზოგიერთი უმნიშვნელო დათმობანი, — დათმობანი, რომლებიც მაინც აფერხებენ მათში რევოლუციურ მოძრაობას და ქმნიან «სოციალური მშვიდობის» ერთგვარ მსგავსებას».

«ამავე დროს მთელი რიგი ქვეყნები: აღმოსავლეთი, ინდოეთი, ჩინეთი და სხვ., სწორედ უკანასკნელი იმპერიალისტური ომის გამო, საბოლოოდ ამოვარდნენ თავიანთი კაპიტალიდან. მათი განვითარება საბოლოოდ წარიმართა საერთო-ევროპული კაპიტალისტური მასშტაბით. იქ დაიწყო საერთო-ევროპული მღლეარება. და ახლა მთელი მსოფლიოსათვის ცხადია, რომ ისინი ჩაებნენ ისეთ განვითარებაში, რომელსაც არ შეუძლია არ გამოიწვიოს მთელი მსოფლიო კაპიტალიზმის კრიზისი».

ამის გამო და ამასთან დაკავშირებით «დასავლეთ ევროპის კაპიტალისტური ქვეყნები დაამთავრებენ თავიანთ განვითარებას სოციალიზმისაკენ... არა ისე, როგორც ჩვენ წინათ ველოდით. ისინი ამთავრებენ ამ განვითარებას არა სოციალიზმის თანაბარი «მომწიფებით» მათში, არამედ ერთი სახელმწიფოების მიერ მეორეთა ექსპლოატაციის გზით, იმპერიალისტური ომის დროს პირველი დამარცხებული სახელმწიფოს ექსპლოატაციის გზით, რასაც თან ერთვის მთელი აღმოსავლეთის ექსპლოატაცია. აღმოსავლეთი კი, მეორე მხრით, საბოლოოდ დაადგა რევოლუციური მოძრაობის გზას სწორედ ამ პირველი იმპერიალისტური ომის გამო და საბოლოოდ ჩაება მსოფლიო რევოლუციური მოძრაობის საერთო ორომტრიალში» (იხ. XXVII, გვ. 415 — 416²³).

თუ ამას დაუვმატებთ იმ ფაქტს, რომ არა მარტო დამარცხებული ქვეყნები და კოლონიები განიცდიან ექსპლოატაციას გამარჯვებული ქვეყნების მხრით, არამედ გამარჯვებული ქვეყნების ნაწილიც ჰყვება ყველაზე უფრო ძლიერი გამარჯვებული ქვეყნების, ამერიკისა და ინგლისის, ფინანსური ექსპლოატაციის ორბიტში; რომ ყველა ამ ქვეყანას შორის არსებული წინააღმდეგობანი წარმოადგენენ მსოფლიო იმპერიალიზმის გახრწნის უმნიშვნელოვანეს ფაქტორს; რომ ამ

წინააღმდეგობათა გარდა კიდევ არსებობენ და ვითარდებიან უღრმესი წინააღმდეგობანი თვითეული ამ ქვეყნის შიგნით; რომ ყველა ამ წინააღმდეგობას აღრმავებს და ამწვავებს ამ ქვეყნების გვერდით საბჭოების დიდი რესპუბლიკის არსებობის ფაქტი, — თუ ყოველივე ამას მხედველობაში მივიღებთ, მაშინ საერთაშორისო მდგომარეობის თავისებურების სურათი ცოტად თუ ბევრად სრული იქნება.

ყველაზე უფრო მოსალოდნელია, რომ მსოფლიო რევოლუცია განვითარდება იმპერიალისტური სახელმწიფოების სისტემისაგან მთელი რიგი ახალი ქვეყნების რევოლუციურად ჩამოშორების გზით, რაშიც ამ ქვეყნების პროლეტარებს მხარს დაუჭერს იმპერიალისტური სახელმწიფოების პროლეტარიატი. ჩვენ ვხედავთ, რომ პირველ ჩამოშორებულ ქვეყანას, პირველ გამარჯვებულ ქვეყანას უკვე მხარს უჭერენ სხვა ქვეყნების მუშები და მშრომელი მასები. ამ მხარდაჭერის გარეშე ის ვერ გასძლებდა. უეჭველია, ეს დახმარება გაძლიერდება და გაიზრდება. მაგრამ ისიც უეჭველია, რომ თვით მსოფლიო რევოლუციის განვითარება, იმპერიალიზმისაგან მთელი რიგი ახალი ქვეყნების ჩამოშორების თვით პროცესი მით უფრო სწრაფი და უფრო საფუძვლიანი იქნება, რაც უფრო საფუძვლიანად განმტკიცდება სოციალიზმი პირველ გამარჯვებულ ქვეყანაში, რაც უფრო სწრაფად გადაიქცევა ეს ქვეყანა მსოფლიო რევოლუციის შემდგომი გაშლის ბაზად, იმპერიალიზმის შემდგომი გახრწნის ბერკეტად.

თუ სწორია ის დებულება, რომ პირველ განთავისუფლებულ ქვეყანაში სოციალიზმის საბოლოო გამარჯვება შეუძლებელია რამდენიმე ქვეყნის პროლეტარების საერთო ძალღონის გარეშე, მაშინ ასევე სწორია ის დებულებაც, რომ მსოფლიო რევოლუცია მით უფრო ჩქარა და საფუძვლიანად გაიშლება, რაც უფრო ნამდვილი იქნება პირველი სოციალისტური ქვეყნის დახმარება ყველა დანარჩენი ქვეყნის მუშებისა და მშრომელი მასებისადმი.

რაში უნდა გამოიხატებოდეს ეს დახმარება?

ის უნდა გამოიხატებოდეს, ჯერ-ერთი, იმაში, რომ გამარჯვებულმა ქვეყანამ «გაატაროს იმის მაქსიმუმი, რის განხორ

ციელბაც ერთ ქვეყანაშია შესაძლებელი, ყველა ქვეყანაში რევოლუციის განვითარების, მხარდაჭერის, გაღვივების მიზნით» (იხ. ლენინი, ტ. XXIII, გვ. 385²⁴).

მეორეც, ის უნდა გამოინახებოდეს იმაში, რომ ერთი ქვეყნის «გამარჯვებული პროლეტარიატი», «კაპიტალისტების ექსპროპრიაციისა და თავის ქვეყანაში სოციალისტური წარმოების მოწყობის შემდეგ..., დაუპირისპირდეს დანარჩენ, კაპიტალისტურ სამყაროს, მიიმხროს სხვა ქვეყნების დაჩაგრული კლასები, ააჯანყოს ისინი კაპიტალისტების წინააღმდეგ და, აუცილებლობის შემთხვევაში, სამხედრო ძალითაც კი გამოეციდეს ექსპლოატატორული კლასებისა და მათი სახელმწიფოების წინააღმდეგ» (იხ. ლენინი, ტ. XVIII, გვ. 232 — 233²⁵).

გამარჯვებული ქვეყნის მხრით ამ დახმარების დამახასიათებელ თავისებურებას შეადგენს არა მარტო ის, რომ იგი აჩქარებს სხვა ქვეყნების პროლეტარების გამარჯვებას, არამედ ისიც, რომ ამ გამარჯვების გაადვილებით იგი უზრუნველყოფს სოციალიზმის საბოლოო გამარჯვებას პირველ გამარჯვებულ ქვეყანაში.

ყველაზე უფრო მოსალოდნელია, რომ მსოფლიო რევოლუციის განვითარების პროცესში, იმპერიალიზმის კერებთან ერთად ცალკეულ კაპიტალისტურ ქვეყნებში და ამ ქვეყნების სისტემასთან ერთად მთელ მსოფლიოში, შეიქმნება სოციალიზმის კერები ცალკეულ საბჭოთა ქვეყნებში და ამ კერების სისტემა მთელ მსოფლიოში, ამასთანავე ბრძოლა ამ ორ სისტემას შორის აავსებს მსოფლიო რევოლუციის გაშლის ისტორიას.

ვინაიდან, — ამბობს ლენინი, — «შეუძლებელია სოციალიზმში ერების თავისუფალი გაერთიანება ჩამორჩენილი სახელმწიფოების წინააღმდეგ სოციალისტური რესპუბლიკების ცოტად თუ ბევრად ხანგრძლივი, შეუპოვარი ბრძოლის გარეშე» (იხ. იქვე).

ოქტომბრის რევოლუციის მსოფლიო მნიშვნელობა მარტო ის კი არ არის, რომ ის წარმოადგენს ერთი ქვეყნის დიად თაოსნობას იმპერიალიზმის სისტემის გარღვევის საქმეში და სოციალიზმის პირველ კერას იმპერიალისტური ქვეყნების ოკეანეში, არამედ ისიც, რომ ის შეადგენს მსოფლიო რევო-

ლუციის პირველ ეტაპს და მისი შემდგომი გაშლის მძლავრ
ბაზას.

ამიტომ მართალი არ არიან არა მარტო ისინი, რომელნიც,
ივიწყებენ რა ოქტომბრის რევოლუციის საერთაშორისო ხა-
სიათს, ერთ ქვეყანაში რევოლუციის გამარჯვებას თვლიან
წმინდა ნაციონალურ და მხოლოდ ნაციონალურ მოვლენად.
მართალი არ არიან აგრეთვე ისინიც, რომელთაც, ახსოვთ რა
ოქტომბრის რევოლუციის საერთაშორისო ხასიათი, მიაჩნიათ
ეს რევოლუცია რაღაც პასიურ მოვლენად, რომელიც მოწო-
დებულია მხოლოდ დახმარება მიიღოს გარედან. ნამდვილად
კი არა მარტო ოქტომბრის რევოლუცია საჭიროებს დახმარე-
ბას სხვა ქვეყნების რევოლუციის მხრივ, არამედ ამ ქვეყნების
რევოლუციაც საჭიროებს დახმარებას ოქტომბრის რევოლუ-
ციის მხრივ იმისათვის, რომ დაჩქარდეს და წინ წავიდეს
მსოფლიო იმპერიალიზმის დამხობის საქმე.

1924 წ. 17 დეკემბერი.
ი. ბ. სტალინი. ოქტომბრის გზებზე.
სახელმწიფო გამომცემლობა, 1925

იბეკდება ი. ბ. სტალინის
თხზულებათა ტექსტის მიხედვით,
ტომი 6, გვ. 408 — 456

პარტიის სამი ძირითადი ლოზუნგის შესახებ გლეხობის საკითხში

პასუხი იან — სკის

თქვენი წერილი, რა თქმა უნდა, თავის დროზე მივიღე. ცოტა დაგვიანებით გიპასუხებთ, რისთვისაც ბოდიშს ვიხდი.

1) ლენინი ამბობს, რომ «ყოველი რევოლუციის უმთავრეს საკითხს წარმოადგენს სახელმწიფო ძალაუფლების საკითხი» (იხ. ტ. XXI, გვ. 142²⁰). რომელი კლასის ან რომელი კლასების ხელშია მოქცეული ძალაუფლება; რომელი კლასი ან რომელი კლასები უნდა იქნან დამხობილი, რომელმა კლასმა ან რომელმა კლასებმა უნდა აიღონ ძალაუფლება, — ეს არის «ყოველი რევოლუციის უმთავრესი საკითხი».

პარტიის ძირითად სტრატეგიულ ლოზუნგებს, რომლებიც ძალას ინარჩუნებენ რევოლუციის ამა თუ იმ ეტაპის მთელი პერიოდის განმავლობაში, არ შეიძლება ვუწოდოთ ძირითადი ლოზუნგები, თუ ისინი მთლიანად და სავსებით არ ემყარებიან ლენინის ამ კარდინალურ თეზისს.

ძირითადი ლოზუნგები შეიძლება სწორი იყოს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ისინი აგებულია კლასობრივ ძალთა მარქსისტული ანალიზის ბაზაზე, თუ ისინი სახავეთ კლასობრივი ბრძოლის ფრონტზე რევოლუციურ ძალთა განლაგების სწორ სქემას, თუ ისინი აადვილებენ მასების მიყვანას რევოლუციის გამარჯვებისათვის წარმოებული ბრძოლის ფრონტთან, ახალი კლასის მიერ ძალაუფლების აღებისათვის წარმოებული ბრძოლის ფრონტთან, თუ ისინი უადვილებენ პარტიას ხალხის ფართო მასებიდან ფართო და მძლავრი პოლიტიკური

არმიის შექმნას, რაც აუცილებელია ამ ამოცანის შესასრულებლად.

რევოლუციის ამა თუ იმ ეტაპის განმავლობაში შეიძლება ადგილი ექნეს დამარცხებას და უკანდახევას, წარუმატებლობას და ცალკეულ ტაქტიკურ შეცდომებს, მაგრამ ეს კიდევ არ ნიშნავს, რომ ძირითადი სტრატეგიული ღონისძიებები სწორი არ არის. ასე, მაგალითად, ძირითადი ღონისძიებები ჩვენი რევოლუციის პირველ ეტაპზე — «მთელ გლეხობასთან ერთად, მეფისა და მემამულეების წინააღმდეგ ბურჟუაზიის ნეიტრალიზაციის პირობებში, ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული რევოლუციის გამარჯვებისათვის» — სავსებით სწორი იყო, მიუხედავად იმისა, რომ 1905 წლის რევოლუცია დამარცხდა.

მამასადამე, არ შეიძლება ერთმანეთში ავრიოთ პარტიის ძირითადი ღონისძიების საკითხი და საკითხი რევოლუციის წარმატებისა თუ წარუმატებლობისა მისი განვითარების ამა თუ იმ საფეხურზე.

შეიძლება მოხდეს, რომ რევოლუციის მსვლელობაში პარტიის ძირითადმა ღონისძიებამ უკვე მიგვიყვანოს ძველი კლასების ან ძველი კლასის ძალაუფლების დამხობამდე, მაგრამ რევოლუციის მთელი რიგი არსებითი მოთხოვნები, რომლებიც ამ ღონისძიებიდან გამომდინარეობენ, ვერ განხორციელდნენ, ან მათი განხორციელება გაჭიანურდეს დროის მთელი პერიოდის განმავლობაში, ან მათი განხორციელებისათვის საჭირო გახდეს ახალი რევოლუცია, მაგრამ ეს კიდევ არ ნიშნავს, რომ ძირითადი ღონისძიები სწორი არ არის. ასე, მაგალითად, 1917 წლის თებერვლის რევოლუციამ დაამხო ცარიზმი და მემამულეები, მაგრამ ვერ განახორციელა მემამულეთა მიწების კონფისკაცია და სხვ., მაგრამ ეს კიდევ არ ნიშნავს, რომ რევოლუციის პირველ ეტაპზე ჩვენი ძირითადი ღონისძიებები სწორი არ იყო.

ან კიდევ: ოქტომბრის რევოლუციამ განახორციელა ბურჟუაზიის დამხობა და ძალაუფლების გადასვლა პროლეტარიატის ხელში, მაგრამ მას ერთბაშად არ მოჰყოლია: ა) საერთოდ, ბურჟუაზიული რევოლუციის ბოლომდე მიყვანა და ბ) კერძოდ, კულაკობის იზოლაცია სოფლად, და ეს საქმე

გააქიანურა გარკვეული პერიოდის განმავლობაში, მაგრამ ეს კიდევ არ ნიშნავს, რომ სწორი არ იყო ჩვენი ძირითადი ლოზუნგი რევოლუციის მეორე ეტაპზე — «უღარიბეს გლახობასთან ერთად, ქალაქად და სოფლად კაპიტალიზმის წინააღმდეგ საშუალო გლახობის ნეიტრალიზაციის პირობებში, პროლეტარიატის ძალაუფლებისათვის».

მაშასადამე, არ შეიძლება ერთმანეთში ავრიოთ პარტიის ძირითადი ლოზუნგის საკითხი და ამ ლოზუნგიდან გამომდინარე ამა თუ იმ მოთხოვნის განხორციელების ვადისა და ფორმების საკითხი.

ამიტომ ჩვენი პარტიის სტრატეგიული ლოზუნგები არ შეიძლება შეფასდეს არც ამა თუ იმ პერიოდში რევოლუციური მოძრაობის ეპიზოდური წარმატებისა თუ დამარცხების თვალსაზრისით, არც, მით უმეტეს, ამ ლოზუნგებიდან გამომდინარე ამა თუ იმ მოთხოვნის განხორციელების ვადებისა თუ ფორმების თვალსაზრისით. პარტიის სტრატეგიული ლოზუნგები შეიძლება შეფასდეს მხოლოდ კლასობრივ ძალთა მარქსისტული ანალიზის თვალსაზრისით და რევოლუციის გამარჯვებისათვის, ახალი კლასის ხელში ძალაუფლების მოქცევისათვის ბრძოლის ფრონტზე რევოლუციის ძალთა სწორი განლაგების თვალსაზრისით.

თქვენი შეცდომა ის არის, რომ თქვენ გვერდი აუარეთ ამ უმნიშვნელოვანეს მეთოდოლოგიურ საკითხს ან ვერ გაიგეთ იგი.

2) თქვენს წერილში სწერთ:

«სწორია თუ არა მტკიცება, რომ ჩვენ კავშირი გვექონდა მთელ გლახობასთან მხოლოდ ოქტომბრამდე? არა, არ არის სწორი. ლოზუნგი — «კავშირი მთელ გლახობასთან» ძალაში იყო ოქტომბრამდე, ოქტომბრის მომენტში და პირველ პერიოდში ოქტომბრის შემდეგ, რამდენადაც მთელი გლახობა დაინტერესებული იყო ბურჟუაზიული რევოლუციის ბოლომდე დამთავრებით».

ამრიგად, ამ ციტატიდან გამომდინარეობს, რომ პარტიის სტრატეგიული ლოზუნგი რევოლუციის პირველ ეტაპზე (1905 წ. — 1917 წ. თებერვალი), როდესაც საქმე ეხებოდა მეფისა და მემამულეთა ძალაუფლების დამხობას და პროლეტარია-

ტისა და გლეხობის დიქტატურის დამყარებას, არ განსხვავდებოდა რევოლუციის მეორე ეტაპის (1917 წ. თებერვალი — 1917 წ. ოქტომბერი) სტრატეგიული ლოზუნგისაგან, როდესაც საქმე ეხებოდა ბურჟუაზიის ხელისუფლების დამხობას და პროლეტარიატის დიქტატურის დამყარებას.

თქვენ, მაშასადამე, უარყოფთ ძირითად განსხვავებას ბურჟუაზიულ-დემოკრატიულ რევოლუციასა და პროლეტარულ-სოციალისტურ რევოლუციას შორის. ხოლო ეს შეცდომა იმიტომ მოგდით, რომ, როგორც ჩანს, არ გინდათ გაიგოთ ეს უბრალო გარემოება, რომ სტრატეგიული ლოზუნგის ძირითად თემას წარმოადგენს ძალაუფლების საკითხი რევოლუციის მოცემულ ეტაპზე, საკითხი იმის შესახებ, თუ რომელი კლასი ემხობა და რომელი კლასის ხელში გადადის ძალაუფლება. არა მგონია საჭირო იყოს იმის მტკიცება, რომ თქვენ აქ სრულიად არა ხართ მართალი.

თქვენ ამბობთ, რომ ოქტომბრის მომენტში და პირველ პერიოდში ოქტომბრის შემდეგ ჩვენ ვატარებდით ლოზუნგს — «კავშირი მთელ გლეხობასთან», რამდენადაც მთელი გლეხობა იყო დაინტერესებული ბურჟუაზიული რევოლუციის ბოლომდე მიყვანით. მაგრამ ვინ გითხრათ, რომ ოქტომბრის გადატრიალება და ოქტომბრის რევოლუცია ამოიწურებოდა ან თავის ძირითად ამოცანად ისახავდა ბურჟუაზიული რევოლუციის ბოლომდე მიყვანას? საიდან აიღეთ ეს? განა ბურჟუაზიის ძალაუფლების დამხობა და პროლეტარიატის დიქტატურის დამყარება შეიძლება მოთავსდეს ბურჟუაზიული რევოლუციის ჩარჩოებში? განა პროლეტარიატის დიქტატურის მოპოვება ბურჟუაზიული რევოლუციის ჩარჩოებიდან გამოსვლა არ არის?

როგორ შეიძლება იმის მტკიცება, რომ კულაკებს (ისინიც ხომ გლეხები არიან) შეეძლოთ მხარი დაეჭირათ ბურჟუაზიის დამხობისა და პროლეტარიატის ხელში ძალაუფლების გადასვლისათვის?

როგორ შეიძლება იმის უარყოფა, რომ დეკრეტი მიწის ნაციონალიზაციის, მიწის კერძო საკუთრების გაუქმების, მიწის ყიდვა-გაყიდვის აკრძალვის შესახებ და სხვ., მიუხედა-

ვად იმისა, რომ ის არ შეიძლება აღიარებულ იქნას სოციალისტურ დეკრეტად, ტარდებოდა ჩვენში კულაკობასთან ბრძოლისა და არა მასთან კავშირის გზით?

როგორ შეიძლება იმის მტკიცება, რომ კულაკებს (იმავე გლეხებს) შეეძლოთ მხარი დაეჭირათ საბჭოთა ხელისუფლების დეკრეტებისათვის ფაბრიკების, ქარხნების, რკინიგზების, ზანკების და სხვ. ექსპროპრიაციის შესახებ ან მხარი დაეჭირათ პროლეტარიატის ლოზუნგისათვის იმპერიალისტური ომის სამოქალაქო ომად გადაქცევის შესახებ?

როგორ შეიძლება იმის მტკიცება, რომ ოქტომბრის რევოლუციაში ძირითადია არა ეს და ამის მსგავსი აქტები, არა ბურჟუაზიის დამხობა და პროლეტარიატის დიქტატურის დამყარება, არამედ ბურჟუაზიული რევოლუციის ბოლომდე მიყვანა?

უდავოა, რომ ოქტომბრის რევოლუციის ერთ-ერთი მთავარი ამოცანა იყო ბურჟუაზიული რევოლუციის ბოლომდე მიყვანა, რომ ოქტომბრის რევოლუციის გარეშე იგი ვერ იქნებოდა ბოლომდე მიყვანილი, ისევე როგორც თვით ოქტომბრის რევოლუციის განმტკიცება არ შეიძლებოდა ბურჟუაზიული რევოლუციის ბოლომდე მიუყვანლად, და რამდენადაც ოქტომბრის რევოლუციას ბოლომდე მიჰყავდა ბურჟუაზიული რევოლუცია, იმდენად მას თანაგრძნობით უნდა მოპყრობოდა მთელი გლეხობა. ყველაფერი ეს უდავოა. მაგრამ განა შეიძლება ამ საბუთით იმის მტკიცება, რომ ბურჟუაზიული რევოლუციის ბოლომდე მიყვანა წარმოადგენდა არა წარმოებულ მოვლენას ოქტომბრის რევოლუციის მსვლელობაში, არამედ მის დედაარსს ან მის ძირითად მიზანს? რა უყავით ოქტომბრის რევოლუციის მთავარი მიზანი — ბურჟუაზიის ძალაუფლების დამხობა, პროლეტარიატის დიქტატურის დამყარება, იმპერიალისტური ომის სამოქალაქო ომად გადაქცევა, კაპიტალისტების ექსპროპრიაცია და სხვ.?

და თუ სტრატეგიული ლოზუნგის მთავარ თემას წარმოადგენს ყოველი რევოლუციის ძირითადი საკითხი, ე. ი. ერთი კლასის ხელიდან მეორე კლასის ხელში ძალაუფლების გადასვლის საკითხი, განა აქედან ცხადი არ არის, რომ არ შეიძლება

ერთმანეთში ავრიოთ პროლეტარული ხელისუფლების მიერ ბურჟუაზიული რევოლუციის ბოლომდე მიყვანის საკითხი და ბურჟუაზიის დამხობისა და თვით ამ პროლეტარული ძალაუფლების დაპყრობის საკითხი, ე. ი. საკითხი, რომელიც რევოლუციის მეორე ეტაპზე სტრატეგიული ღოზუნვის მთავარ თემას წარმოადგენს?

პროლეტარიატის დიქტატურას ერთ-ერთი ყველაზე უდიდესი მიღწევა ის არის, რომ მან ბოლომდე მიყვანა ბურჟუაზიული რევოლუცია და მთლიანად გახვეტა შუა საუკუნეების ნაგავი. სოფლისათვის ამას უმთავრესი და ქემშარიტად გადამწყვეტი მნიშვნელობა ჰქონდა. უამისოდ ვერ განხორციელდებოდა გლეხთა ომების შეერთება პროლეტარულ რევოლუციასთან, რის შესახებაც ლაპარაკობდა მარქსი ჯერ კიდევ წარსული საუკუნის მეორე ნახევარში²⁷. უამისოდ ვერ განმტკიცდებოდა თვით პროლეტარული რევოლუცია.

ამასთან მხედველობაში უნდა ვიქონიოთ შემდეგი მნიშვნელოვანი გარემოება. ბურჟუაზიული რევოლუციის ბოლომდე მიყვანა ერთეული აქტი როდია. ნამდვილად იგი გაგრძელდა მთელი პერიოდის განმავლობაში და შეიცავდა არა მარტო 1918 წლის ნაწილს, როგორც თქვენ ამტკიცებთ თქვენს წერილში, არამედ 1919 წლის (ვოლგისპირეთი — ურალი) და 1919 — 1920 წლების (უკრაინა) ნაწილებსაც. მე მხედველობაში მაქვს კოლჩაკისა და დენიკინის შემოტევა, როცა მთელი გლეხობის წინაშე წამოიჭრა შემამულეთა ძალაუფლების აღდგენის საფრთხე და როცა იგი, სწორედ როგორც მთელი, იძულებული გახდა შემჭიდროებულიყო საბჭოთა ხელისუფლების გარშემო, რათა უზრუნველყო ბურჟუაზიული რევოლუციის ბოლომდე მიყვანა და შეენარჩუნებინა ამ რევოლუციის ნაყოფი. ცოცხალი ცხოვრების პროცესთა ეს სირთულე და მრავალფეროვნება, პროლეტარიატის დიქტატურის უშუალო სოციალისტურ ამოცანათა ეს «უცნაური» გადახლართვა ბურჟუაზიული რევოლუციის ბოლომდე მიყვანის ამოცანასთან ყოველთვის თვალწინ უნდა გვქონდეს, რათა სწორად გავივით როგორც თქვენს მიერ ლენინის თხზულებებიდან მოყვანი-

ლი ციტატები. ისე პარტიული ლოზუნგების განხორციელების მექანიკა.

განა შეიძლება ითქვას, რომ ეს გადახლართვა მოწმობს პარტიის ლოზუნგის უმართებულობას რევოლუციის მეორე ეტაპზე, რომ ეს ლოზუნგი არ განსხვავდება რევოლუციის პირველი ეტაპის ლოზუნგისაგან? არა, ამის თქმა არ შეიძლება. პირიქით, ეს გადახლართვა მხოლოდ ადასტურებს პარტიის ლოზუნგის სისწორეს რევოლუციის მეორე ეტაპზე: უღარიბეს გლეხობასთან ერთად, ქალაქად და სოფლად კაპიტალისტური ბურჟუაზიის წინააღმდეგ, პროლეტარიატის ძალაუფლებისათვის და სხვ.. რატომ? იმიტომ რომ, ბურჟუაზიული რევოლუცია ბოლომდე რომ მიგვეყვანა, საჭირო იყო ჭერ დაგვემხო ბურჟუაზიის ხელისუფლება ოქტომბერში და დაგვემყარებინა პროლეტარიატის ხელისუფლება, ვინაიდან მხოლოდ ასეთ ხელისუფლებას შესწევს უნარი ბოლომდე მიიყვანოს ბურჟუაზიული რევოლუცია. ხოლო ოქტომბერში პროლეტარიატის ხელისუფლების დასამყარებლად საჭირო იყო ოქტომბრისათვის მოგვემზადებინა და შეგვექმნა სათანადო პოლიტიკური არმია, რომელსაც შეეძლებოდა დაემხო ბურჟუაზია, შეეძლო დაემყარებინა პროლეტარიატის ხელისუფლება, ამასთან საჭირო არ არის ვამტკიცოთ, რომ ასეთი პოლიტიკური არმიის მომზადება და შექმნა ჩვენ შეგვეძლო მხოლოდ ლოზუნგით: პროლეტარიატის კავშირი უღარიბეს გლეხობასთან ბურჟუაზიის წინააღმდეგ, პროლეტარიატის დიქტატურისათვის.

ცხადია, რომ ასეთი სტრატეგიული ლოზუნგის გარეშე, რომელიც 1917 წლის აპრილიდან 1917 წლის ოქტომბრამდე ტარდებოდა, ჩვენ არ გვეყოლებოდა ასეთი პოლიტიკური არმია, მაშასადამე, ვერ გავიმარჯვებდით ოქტომბერში, ვერ დავამხობდით ბურჟუაზიის ძალაუფლებას და, მაშასადამე, შესაძლებლობა არ გვექნებოდა ბოლომდე მიგვეყვანა ბურჟუაზიული რევოლუცია.

აი რატომ არ შეიძლება ბურჟუაზიული რევოლუციის ბოლომდე მიყვანა დაუპირდაპიროთ სტრატეგიულ ლოზუნგს რევოლუციის მეორე ეტაპზე, ლოზუნგს, რომლის ამოცანა

იყო პროლეტარიატის მიერ ძალაუფლების დაპყრობის უზრუნველყოფა.

არის მხოლოდ ერთი საშუალება თავიდან ავიცილოთ ყველა ეს «წინააღმდეგობა», — ვალიაროთ ძირითადი განსხვავება რევოლუციის პირველი ეტაპის (ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული რევოლუცია) სტრატეგიულ ლოზუნგსა და რევოლუციის მეორე ეტაპის (პროლეტარული რევოლუცია) სტრატეგიულ ლოზუნგს შორის, — ვალიაროთ, რომ რევოლუციის პირველი ეტაპის პერიოდში ჩვენ მივდიოდით მთელ გლახობასთან ერთად ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული რევოლუციისათვის, ხოლო რევოლუციის მეორე ეტაპის პერიოდში ჩვენ მივდიოდით უღარიბეს გლახობასთან ერთად კაპიტალის ძალაუფლების წინააღმდეგ პროლეტარული რევოლუციისათვის.

ამის აღიარება კი საჭიროა, რადგან ამას გვავალებს რევოლუციის პირველი და მეორე ეტაპების კლასობრივ ძალთა ანალიზი. წინააღმდეგ შემთხვევაში შეუძლებელი იქნებოდა იმ ფაქტის ახსნა, რომ 1917 წლის თებერვლამდე ჩვენ ვეწეოდით მუშაობას პროლეტარიატისა და გლახობის რევოლუციურ-დემოკრატიული დიქტატურის ლოზუნგით, ხოლო 1917 წლის თებერვლის შემდეგ ეს ლოზუნგი შევცვალეთ პროლეტარიატისა და უღარიბესი გლახობის სოციალისტური დიქტატურის ლოზუნგით.

დამეთანხმეთ, რომ ერთი ლოზუნგის ეს შეცვლა მეორე ლოზუნგით 1917 წლის მარტ-აპრილში არ შეიძლება აიხსნას თქვენი სქემის მიხედვით.

პარტიის ამ ორი სტრატეგიული ლოზუნგის ძირითადი განსხვავება ლენინმა აღნიშნა ჯერ კიდევ თავის ბროშურაში «სოციალ-დემოკრატიის ორი ტაქტიკა დემოკრატიულ რევოლუციაში». პარტიის ლოზუნგი ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული რევოლუციის მომზადების პირობებში მან ასე ჩამოაყალიბა:

«პროლეტარიატმა ბოლომდე უნდა გაატაროს დემოკრატიული გადატრიალება გლახობის მასის შემოერთებით, რათა ძალით დათრგუნოს თვითმპყრობელობის წინააღმდეგობა და დასძლიოს ბურჟუაზიის მერყეობა», (იხ. ტ. VIII, გვ. 96)²⁸.

სხვანაირად რომ ვთქვათ: მთელ გლახობასთან ერთად,

ავეთმპყრობელობის წინააღმდეგ ბურჟუაზიის ნეიტრალიზაციის პირობებში, — დემოკრატიული გადატრიალებისათვის.

რაც შეეხება პარტიის ლოზუნგს სოციალისტური რევოლუციის მომზადების პერიოდში, ლენინმა იგი შემდეგნაირად ჩაზოაყალიბა:

«პროლეტარიატმა უნდა მოახდინოს სოციალისტური გადატრიალება, მოსახლეობის ნახევრად-პროლეტარული ელემენტების მასის შემოერთებით, რათა ძალით გატეხოს ბურჟუაზიის წინააღმდეგობა და დასძლიოს გლეხობისა და წვრილი ბურჟუაზიის მერყეობა» (იხ. იქვე).

სხვანაირად რომ ვთქვათ: უღარიბეს გლეხობასთან და საერთოდ მოსახლეობის ნახევრად-პროლეტარულ ფენებთან ერთად ბურჟუაზიის წინააღმდეგ წვრილი ბურჟუაზიის ნეიტრალიზაციის პირობებში ქალაქად და სოფლად, — სოციალისტური გადატრიალებისათვის.

ეს იყო 1905 წელს.

1917 წლის აპრილში ლენინი, ახასიათებდა რა მაშინდელ პოლიტიკურ მდგომარეობას, როგორც პროლეტარიატისა და გლეხობის რევოლუციურ-დემოკრატიული დიქტატურის გადახლართვას ბურჟუაზიის რეალურ ძალაუფლებასთან, ამბობდა:

«მიმდინარე მომენტის თავისებურებას რუსეთში წარმოადგენს ის, რომ ხდება გადასვლა რევოლუციის პირველი* ეტაპიდან, რომელმაც, პროლეტარიატის არასაკმაო შეგნებულობისა და ორგანიზებულობის გამო, ძალაუფლება ბურჟუაზიას მისცა, — მის მეორე ეტაპზე, რომელმაც ძალაუფლება უნდა მისცეს პროლეტარიატს და გლეხობის უღარიბეს ფენებს» *.

(იხ. ლენინის «აპრილის თეზისები» — ტ. X X, გვ. 88 2^ბ).

1917 წლის აგვისტოს დამლევს, როცა გამალებული მზადება წარმოებდა ოქტომბრისათვის, ლენინი სპეციალურ სტატი-აში «გლეხები და მუშები» წერდა:

«მხოლოდ პროლეტარიატსა და გლეხობას შეუძლიათ* დაამზონ მონარქია — ასეთი იყო, იმ დროის მიხედვით (ივლისისმება 1905 წელი. ი. სტ.), ჩვენი კლასობრივი პოლიტიკის ძირითადი განსაზღვრა. და ეს განსაზღვრა სწორი იყო. 1917 წლის თებერვალმა და მარტმა ეს ერთხელ კიდევ დაადასტურეს. მხოლოდ პროლეტარიატს, რომელიც ხელმძღვანელო-

* ხაზგასმა ჩემია. ი. სტ.

ზას უწევს უღარიბეს გლეხობას* (ნახევრად-პროლეტარებს, როგორც ჩვენი პროგრამა ამბობს), შეუძლია დემოკრატიული ზაით დაამთავროს ომი, მოაშუშოს მისი კრილობები, გადაღვას ნაბიჯები სოციალიზმისაკენ, რაე უთუოე აუცილებელი და გადაუდებელი განდა, — ასეთია ჩენი კლასობრივი პოლიტიკის განსაზღვრა ამჟამად» (იხ. ტ. XXI, გვ. 111³).

ეს არ უნდა გავიგოთ ისე, თითქოს ჩვენ ამჟამად გვქონდეს პროლეტარიატისა და უღარიბესი გლეხობის დიქტატურა. ეს, რა თქმა უნდა, სწორი არ არის. ჩვენ მივდიოდით ოქტომბრისაკენ პროლეტარიატისა და უღარიბესი გლეხობის დიქტატურის ლოზუნგით და განუახორციელებთ იგი ოქტომბერში ფორმალურად, რამდენადაც ჩვენ ბლოკი გვქონდა მემარცხენე ესერებთან და ვუნაწილებდით მათ ხელმძღვანელობას, თუმცა ფაქტიურად ჩვენში მაშინაც იყო პროლეტარიატის დიქტატურა, ვინაიდან ჩვენ, ბოლშევიკები, უმრავლესობას შევადგენდით. მაგრამ პროლეტარიატისა და უღარიბესი გლეხობის დიქტატურა, ფორმალურად აღარ არსებობდა მემარცხენე ესერების «პუტჩის»³¹ შემდეგ, მემარცხენე ესერებთან ბლოკის გაწყვეტის შემდეგ, როცა ხელმძღვანელობა მთლიანად და სავსებით გადავიდა ერთი პარტიის, ჩვენი პარტიის, ხელში, რომელიც სახელმწიფოს ხელმძღვანელობას არ უნაწილებს და ვერც გაუნაწილებს სხვა პარტიას. სწორედ ამას ეწოდება ჩვენში პროლეტარიატის დიქტატურა.

დასასრულ, 1918 წლის ნოემბერში ლენინი, რეტროსპექტულად ავლებდა რა თვალს რევოლუციის მიერ განვლილ გზას, წერდა:

«ღიახ, ჩენი რევოლუცია ბურჟუაზიულია, ხანამ ჩვენ მივდივართ გლეხობასთან ერთად, როგორც მთელთან. ეს ჩვენ ცხადზე უცხადესად გვქონდა შეგნებული, ასჯერ და ათასჯერ გვიტყვამს 1905 წლიდან, არასოდეს არ გვიცდია ისტორიული პროცესის ამ აუცილებელ საფეხურზე გადახტომა, არც მისი გაუქმება დეკრეტებით... მაგრამ 1917 წელს, ამრილიდან, ოქტომბრის რევოლუციამდე დიდი ხნით ადრე, ჩვენს მიერ* ძალაუფლების აღებაამდე», ჩვენ ამკარად ვამბობდით და ვუხსნიდით ხალხს: ახლა რევოლუცია ამაზე ვერ შეჩერდება, ვინაიდან ქვეყანა წინ წავიდა, კაპიტალიზმმა გადაღვა ნაბიჯი წინ, არნახულ საზღვარს მიადწია გაჩანაგებამ, რომელიც მოითხოვს (სურს ეს ვისმეს თუ არა), მოათხოვს ნაბიჯების გადაღმას წინ,

* ხაზგასმა ჩემია. ი. სტ.

სოციალიზმისაკენ, ვინაიდან სხვაგვარად წინსვლა, ომისაგან განაწამები კეკეხის სხვაგვარად გადაჩენა, მშრომელთა და ექსპლოატირებულთა ტანჯვის სხვაგვარად შემსუბუქება შეუძლებელია. სწორედ ისე მოხდა, როგორც ჩვენ ვამბობდით. რევოლუციის მსვლელობამ დაადასტურა ჩვენი მსჯელობის სისწორე. ჯერ «მთელ» გლეხობასთან ერთად მონარქიის წინააღმდეგ, შემამულეთა წინააღმდეგ, შუასაუკუნეობრიობის წინააღმდეგ (და ამდენად რევოლუცია რჩება ბურჟუაზიული, ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული). შემდეგ, უღარიბეს გლეხობასთან ერთად, ნახევარ-პროლეტარიატთან ერთად, ყველა ექსპლოატირებულთან ერთად, კაპიტალიზმის წინააღმდეგ, მათ შორის სოფლის მდიდრების კულაკების, სპეკულანტების წინააღმდეგ *, და ამდენად რევოლუცია ხდება სოციალისტური» (იხ. ტ. XXIII, გვ. 390 — 391^ა).

როგორც ხედავთ, ლენინს არა ერთხელ ხაზგასმით აღუნიშნავს ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული რევოლუციის მომზადების პერიოდის პირველ სტრატეგიულ ლოზუნგსა და ოქტომბრის მომზადების პერიოდის მეორე სტრატეგიულ ლოზუნგს შორის არსებული განსხვავების მთელი სიღრმე. იქ — ლოზუნგი: მთელ გლეხობასთან ერთად თვითმპყრობელობის წინააღმდეგ, აქ — ლოზუნგი: უღარიბეს გლეხობასთან ერთად ბურჟუაზიის წინააღმდეგ.

ის ფაქტი, რომ ბურჟუაზიული რევოლუციის ბოლომდე მიყვანა გაგრძელდა მთელი პერიოდით ოქტომბრის შემდეგ, რომ, რამდენადაც ჩვენ ბოლომდე მიგვყავდა ბურჟუაზიული რევოლუცია, იმდენად არ შეიძლებოდა «მთელი» გლეხობის თანაგრძნობა ჩვენს მხარეზე არ ყოფილიყო, — ეს ფაქტი, როგორც ზემოთ უკვე ვთქვე, ოდნავადაც არ არყევს იმ ძირითად დებულებას, რომ ოქტომბრისაკენ ჩვენ მივიდიოდით და ოქტომბერში გავიმარჯვეთ უღარიბეს გლეხობასთან ერთად, რომ დავამხეთ ბურჟუაზიის ხელისუფლება და დავამყარეთ პროლეტარიატის დიქტატურა (რომლის ერთ-ერთ ამოცანას შეადგენდა ბურჟუაზიული რევოლუციის მიყვანა ბოლომდე) უღარიბეს გლეხობასთან ერთად კულაკების (იგივე გლეხები) წინააღმდეგობისა და საშუალო გლეხობის მერყეობის პირობებში.

ვგონებ, ნათელია.

* ხაზგასმა ჩემია. ი. სტ.

3) შემდეგ თქვენს წერილში სწორედ:

«სწორია თუ არა მტკიცება, რომ ჩვენ შივედით ოქტომბერთან ლოზუნგით — კავშირი სოფლის ღარიბ გლეხობასთან საშუალო გლეხის ნეიტრალიზაციის პირობებში? არა, სწორი არ არის. უკვე შემოაღწეული შოსაზრებებიდან და ლენინის თხზულებებიდან ამოღებული ციტატებიდან ჩანს, რომ ეს ლოზუნგი შეიძლება და წარმოშობილიყო მხოლოდ მაშინ, როცა ამომწვიფდა კლასობრივი დაკოფა გლეხობის შიგნით» (ლენინი), ე. ი. «1918 წ. ზაფხულში და შემოდგომაზე».

ამ ციტატიდან გამოდის, რომ საშუალო გლეხის ნეიტრალიზაციის გზას პარტია დაადგა არა ოქტომბრის მომზადების პერიოდში და არა ოქტომბრის დროს, არამედ ოქტომბრის შემდეგ და განსაკუთრებით 1918 წლის შემდეგ, ღარიბთა კომიტეტების შემდეგ. ეს სრულიად არ არის სწორი.

პირიქით, საშუალო გლეხის ნეიტრალიზაციის პოლიტიკა კი არ დაიწყო, არამედ დამთავრდა ღარიბთა კომიტეტების შემდეგ, 1918 წლის შემდეგ. საშუალო გლეხის ნეიტრალიზაციის პოლიტიკა გაუქმდა (და არა შემოღებულ იქნა) ჩვენს პრაქტიკაში სწორედ 1918 წლის შემდეგ, სწორედ 1918 წლის შემდეგ, 1919 წლის მარტში, ლენინმა, გახსნა რა ჩვენი პარტიის VIII ყრილობა, თქვა:

«ქველი დროის სოციალიზმის საუკეთესო წარმომადგენლები, — როცა მათ ჭერ კიდევ სწამდათ რევოლუცია და თეორიულად და იდეურად ემსახურებოდნენ მას, — ლაპარაკობდნენ გლეხობის ნეიტრალიზაციაზე, ე. ი. იმაზე, რომ საშუალო გლეხობა გადაექციათ ისეთ საზოგადოებრივ ფენად, რომელიც, თუ აქტიურად არ დაეხმარებოდა პროლეტარიატის რევოლუციას, ყოველ შემთხვევაში, ხელს მაინც არ შეუშლიდა მას, ნეიტრალური იქნებოდა, არ დადგებოდა ჩვენი მტრების მხარეზე. ამოცანის ეს განყენებული, თეორიული დასმა ჩვენთვის სავსებით ნათელია. მაგრამ იგი საკმარისი არ არის*. ჩვენ შევედით სოციალისტური მშენებლობის ისეთ სტადიაში*, როცა საჭიროა კონკრეტულად, დეტალურად შევიმუშაოთ სოფლად მუშაობის გამოცდილებით შემოწმებული ძირითადი წესები და მითითებანი, რომლებითაც უნდა ვიხელმძღვანელოთ იმისათვის, რომ საშუალო გლეხის მიმართ მტკიცე კავშირის ნადავზე დავდგეთ» (იხ. ტ. XXIV, გვ. 114³³).

როგორც ხედავთ, გამოდის რაღაც იმის პირდაპირ საწინააღმდეგო, რასაც ამბობთ თქვენს წერილში, ამასთან თქვენ თავდაყირა აყენებთ აქ ჩვენს ნამდვილ პარტიულ პრაქტიკას.

* ხაზგასმა ჩემია. ი. ს. ტ.

ერთმანეთში ურევთ ნეიტრალიზაციის დასაწყისსა და მის დასასრულს.

საშუალო გლეხი წუწუნებდა და მერყეობდა რევოლუციისა და კონტრრევოლუციის შორის, სანამ ბურჟუაზიას ვამსობდით, სანამ საბჭოების ძალაუფლება ჯერ კიდევ არ იყო განმტკიცებული, რის გამო გვიხდებოდა მისი ნეიტრალიზება. საშუალო გლეხმა იწყო ჩვენსკენ მობრუნება, როცა იგი უკვე რწმუნდებოდა, რომ ბურჟუაზია «სერიოზულად» დამხობილია, რომ საბჭოების ძალაუფლება მტკიცდება, კულაკს ამარცხებენ, წითელი არმია იმარჯვებს სამოქალაქო ომის ფრონტებზე. სწორედ ასეთი გარდატეხის შემდეგ გახდა შესაძლებელი პარტიის მესაქე სტრატეგიული ლოზუნგი, რომელიც ლენინმა პარტიის VIII ყრილობაზე მოგვცა: ღარიბ გლეხობაზე დაყრდნობით და საშუალო გლეხთან მტკიცე კავშირის დამყარებით — წინ, სოციალისტური მშენებლობისათვის.

როგორ დაგავიწყდათ ეს საყოველთაოდ ცნობილი ფაქტი?

თქვენა წერილიდან შემდეგ გამომდინარეობს, რომ საშუალო გლეხის ნეიტრალიზაციის პოლიტიკა პროლეტარულ რევოლუციისაზე გადასვლის დროს და ამ რევოლუციის გამარჯვების შემდეგ პირველ დღეებში — არასწორი, გამოუსადეგარი და ამიტომ მიუღებელია. ეს სრულიად არ არის სწორი. საქმე სწორედ პირიქითაა. სწორედ ბურჟუაზიის ძალაუფლების დამხობის დროს და პროლეტარიატის ძალაუფლების განმტკიცებამდე ყველაზე უფრო მერყეობს და წინააღმდეგობას გვიწევს საშუალო გლეხი. სწორედ ამ პერიოდშია აუცილებელი ღარიბ გლეხობასთან კავშირი და საშუალო გლეხის ნეიტრალიზაცია.

დაჟინებით იცავთ რა თქვენს შეცდომას, თქვენ ამტკიცებთ, რომ გლეხობის საკითხს დიდი მნიშვნელობა აქვს არა მარტო ჩვენი ქვეყნისათვის, არამედ სხვა ქვეყნებისთვისაც. რომლებიც «ცოტად თუ ბევრად მოგვაგონებენ ოქტომბრის წინააღმდეგობის რუსეთის ეკონომიკას». ეს უკანასკნელი, რა თქმა უნდა, სწორია. მაგრამ აი რას ამბობს ლენინი თავის თეზისებში აგრარული საკითხის შესახებ კომინტერნის³⁴ II კონგრესზე პროლეტარიატის მიერ ძალაუფლების აღების პერი-

ოდში საშუალო გლეხის მიმართ პროლეტარული პარტიების პოლიტიკის შესახებ. ლენინი განსაზღვრავს უღარიბეს გლეხობას, ან, უფრო ზუსტად, «სოფლის მშრომელ და ექსპლოატირებულ მასებს», როგორც ცალკე ჯგუფს, რომელსაც შეადგენენ სოფლის მეურნეობის მუშები, ნახევრად-პროლეტარები ან პარცელური გლეხები და წვრილი გლეხობა, შემდეგ გადადის საშუალო გლეხობის, როგორც სოფლად განსაკუთრებული ჯგუფის, საკითხზე და ამბობს:

«საშუალო გლეხობად» ეკონომიკრი აზრით უნდა ვიგულისხმოა წვრილი მიწათმოქმედნი, რომელნიც, საკუთრებისა აუ იჯარის უფლებით, ფლობენ მიწის აიევე მკარე ნაკვეთებს. მაგრამ მიწე ისეთ ნაკვეთებს, რომლებიც, ჭერ-ერთი, როგორც საერთო წესი, კაპიტალიზმის დროს იძუეიან არა მარტო მეურნეობისა და ოჯახის ხელმოკლედ შენახვის საშუალებას, არამედ განსაზღვრული გარდამეტის მიღების შესაძლებლობასაც, რაც, ყოველ შემთხვევაში საუკეთესო წლებში, შეიძლება გადაიქცეს კაპიტალად, და რომლებიც, მეორე მხრივ, საკმაოლ ხშირად მიმართავენ (მაგალითად, ორი ან სამი მეურნეობიდან ერთში) სხვისი სამუშაო ძალის დაქირავებას. რევოლუციურ პროლეტარიატს არ შეუძლია ამოკანად დაისახოს, — ყოველ შემთხვევაში უახლოესი მომავლისათვის და პროლეტარიატის ღიქტატურის პერიოდის დასაწყისისათვის, — ამ ფენის მიმხრობა, ის უნდა დაქმაუფილდეს მისი ნეიტრალიზების ამოცანით, ე. ი. ამოკანით — ნეიტრალური გახადოს იგი პროლეტარიატსა და ბურჟუაზიას შორის ბრძოლაში»* (იხ. ტ. XXV, გვ. 271 — 272⁵).

როგორ შეიძლება ამის შემდეგ იმის მტკიცება, რომ საშუალო გლეხის ნეიტრალიზაციის პოლიტიკა ჩვენში შეიძლებოდა «წარმოშობილიყო» «მხოლოდ» «1918 წლის ზაფხულში და შემოდგომაზე», ე. ი. საბჭოების ძალაუფლების განმტკიცების საქმეში, პროლეტარიატის ძალაუფლების განმტკიცების საქმეში მიღწეულ გადამწყვეტ წარმატებათა შემდეგ?

როგორც ხედავთ, პროლეტარული პარტიების სტრატეგიული ლოზუნგის საკითხი სოციალისტურ რევოლუციაზე გადასვლისა და პროლეტარიატის ძალაუფლების განმტკიცების მომენტისათვის, ისევე როგორც საშუალო გლეხის ნეიტრალიზაციის საკითხი, არც ისე მარტივია, როგორც თქვენ წარმოგიდგენიათ.

* ხაზგასმა ჩემია. ი. ხტ.

4) ყოველივე ზემოთქმულიდან ჩანს, რომ თქვენს მიერ ლენინის თხზულებებიდან მოყვანილი ციტატები არავითარ შემთხვევაში არ შეიძლება დაეუპირდაპიროთ პარტიის ძირითად ლოზუნგს რევოლუციის მეორე ეტაპზე, ვინაიდან ისინი, ეს ციტატები: ა) გველაპარაკებიან არა პარტიის ძირითად ლოზუნგზე ოქტომბრის წინ, არამედ ბურჟუაზიული რევოლუციის ბოლომდე მიყვანაზე ოქტომბრის შემდეგ, ბ) ისინი კი არ აბათილებენ, არამედ ადასტურებენ ამ ლოზუნგის სისწორეს.

ზემოთ უკვე ვთქვი და იძულებული ვარ ერთხელ კიდევ გავიმეორო, რომ პარტიის სტრატეგიულ ლოზუნგს რევოლუციის მეორე ეტაპზე, პროლეტარიატის მიერ ძალაუფლების აღების წინა პერიოდში, ლოზუნგს, რომლის მთავარ თემას შეადგენს ძალაუფლების საკითხი, არ შეიძლება დაეუპირდაპიროთ ბურჟუაზიული რევოლუციის ბოლომდე მიყვანის ამოცანა, რომელიც ხორციელდებოდა პროლეტარიატის მიერ ძალაუფლების აღების შემდგომ პერიოდში.

5) თქვენ ლაპარაკობთ ამხ. მოლოტოვის ცნობილ სტატიაზე «პრავდაში» «ბურჟუაზიული რევოლუციის შესახებ ჩვენს ქვეყანაში» (1927 წ. 12 მარტი), რომელმაც, თურმე, «გაიძულათ» მოგემართათ ჩემთვის ახსნა-განმარტების მისაღებად. პე არ ვიცი, როგორ კითხულობთ თქვენ სტატიებს. მეც წაუკითხე ამხ. მოლოტოვის სტატია და ვფიქრობ, რომ იგი სრულიადაც არ ეწინააღმდეგება იმას, რაც ნათქვამია ჩემს მოხსენებაში ჩვენი პარტიის XIV ყრილობაზე გლეხობის მიმართ პარტიის ლოზუნგების შესახებ³⁶.

ამხ. მოლოტოვი თავის სტატიაში ლაპარაკობს არა პარტიის ძირითად ლოზუნგზე ოქტომბრის პერიოდში, არამედ იმაზე, რომ, რამდენადაც პარტიას ოქტომბრის შემდეგ ბოლომდე მიჰყავდა ბურჟუაზიული რევოლუცია, იმდენად მას თანაუგრძნობდა ყველა გლეხი. მაგრამ მე ზემოთ უკვე ვთქვი, რომ ამ ფაქტის აღნიშვნა კი არ უარყოფს, არამედ, პირიქით, ადას-

ტურებს იმ ძირითადი დებულების სისწორეს, რომ ჩვენ დავამხეთ ბურჟუაზიის ხელისუფლება და დავამყარეთ პროლეტარიატის დიქტატურა უღარიბეს გლეხობასთან ერთად და საშუალო გლეხის ნეიტრალიზაციის პირობებში ქალაქისა და სოფლის ბურჟუაზიის წინააღმდეგ, რომ უამისოდ ჩვენ ბოლოქდე ვერ მივიყვანდით ბურჟუაზიულ რევოლუციას.

«ბოლშევიკი» № 7 — 8, 1927 წ.
15 აპრილი

იბეჭდება ი. ბ. სტალინის
თხზულებათა ტექსტის მიხედვით,
ტომი 9, გვ. 218—235.

პროლეტარიატისა და უღარიბესი გლეხობის ღიქტატურის ლოზუნგის შესახებ ოქტომბრის მომზადების კერიოდში

პასუხი ს. პოკროვსკის

მე ვფიქრობ, რომ თქვენი ა. წ. 2 მაისის წერილი არ იძლევა არც საბაბს, არც საფუძველს იმისათვის, რომ გიპასუხნოთ დაწვრთვებით, ასე ვთქვათ, ყველა პუნქტზე.

სიმატლე რომ ითქვას, იგი არ იძლევა რაიმე განსაკუთრებით ახალს იან — სკის წერილთან შედარებით.

თუ მე მაინც გიპასუხებთ თქვენს წერილზე, ეს იმიტომ, რომ იგი შეიცავს 1917 წლის აპრილ-მაისის პერიოდის კამენევშინის პირდაპირი რესტავრაციის ზოგიერთ ელემენტს. მხოლოდ კამენევშინის რესტავრაციის ამ ელემენტთა მხილებისათვის საჭიროდ მიმაჩნია მოკლედ გიპასუხნოთ თქვენს წერილზე.

1) თქვენს წერილში თქვენ ლაპარაკობთ, რომ «ნამდვილად თებერვლიდან ოქტომბრამდე განვლილ პერიოდში ჩვენ გვექონდა მთელ გლეხობასთან კავშირის ლოზუნგი», რომ «თებერვლიდან ოქტომბრამდე განვლილ პერიოდში პარტია მტკიცედ იცავდა თავის ძველ ლოზუნგს გლეხობის მიმართ — კავშირს მთელ გლეხობასთან მთლიანად».

ჯერ-ერთი, გამოდის, რომ ოქტომბრის მომზადების პერიოდში (1917 წ. აპრილი — ოქტომბერი) ბოლშევიკები ამოცანად არ ისახავდნენ მიჯნის გავლებას უღარიბეს გლეხობასა და შეძლებულ გლეხებს შორის, არამედ გლეხობას იღებდნენ როგორც მთელს.

მეორე, გამოდის, რომ ოქტომბრის მომზადების პერიოდში ბოლშევიკებს არ შეუცვლიათ ძველი ლოზუნგი — «პროლეტარიატისა და გლეხობის დიქტატურა» — ახალი ლოზუნგით — «პროლეტარიატისა და უღარიბესი გლეხობის დიქტატურა», არამედ დარჩნენ ძველ პოზიციებზე, რომლებიც მოცემულია ლენინის ბროშურაში «ორი ტაქტიკა» 1905 წელს.

მესამე, გამოდის, რომ ბოლშევიკური პოლიტიკა ბრძოლისა საბჭოების მერყეობასთან და შემთანხმებლობასთან, ოქტომბრის მომზადების პერიოდში (1917 წ. მარტი — ოქტომბერი), საშუალო გლეხობის მერყეობასთან საბჭოებში და ფრონტზე, მერყეობასთან რევოლუციასა და კონტრრევოლუციას შორის, მერყეობასთან და შემთანხმებლობასთან, რამაც განსაკუთრებით მწვავე ხასიათი მიიღო ივლისის დღეებში, როცა საბჭოები შემთანხმებელ ესერთა და მენშევიკთა მეთაურობით გვერდში ამოუდგნენ კონტრრევოლუციურ გენერლებს ბოლშევიკების იზოლაციის საქმეში, — გამოდის, რომ ბოლშევიკური ბრძოლა გლეხობის გარკვეული ფენების ამ მერყეობისა და შემთანხმებლობის წინააღმდეგ უსაგნო და აბსოლუტურად ზედმეტი იყო.

ბოლოს, გამოდის, რომ კამენევი მართალი იყო, როცა 1917 წლის აპრილ-მაისში იცავდა პროლეტარიატისა და გლეხობის დიქტატურის ძველ ლოზუნგს, ხოლო ლენინი, რომელსაც ეს ლოზუნგი უკვე მოაქველებულად მიაჩნდა და რომელმაც გამოაცხადა პროლეტარიატისა და უღარიბესი გლეხობის დიქტატურის ახალი ლოზუნგი, მართალი არ იყო.

საკმარისია მხოლოდ დაისევას ეს კითხვები, რომ ნათელი გახდეს სრული შეუსაბამობა თქვენი წერილისა მთლიანად.

მაგრამ ვინაიდან თქვენ ძალიან გიყვართ ცალკე ციტატების მოყვანა ლენინის თხზულებებიდან, მივმართოთ ციტატებს.

დიდი შრომა არ არის საჭირო იმის დასამტკიცებლად, რომ თებერვლის გადატრიალების შემდეგ რუსეთის აგრარულ ურთიერთობაში ახალ მოვლენად, რევოლუციის შემდგომი განვითარების თვალსაზრისით, ლენინს მიაჩნდა არა პროლეტარიატის და მთელი გლეხობის ინტერესთა ერთიანობა, არამედ

ულარიბესი გლახობის გათიშვა შეძლებულ გლახობასთან, რომელთაგან პირველი, ე. ი. ულარიბესი გლახობა, მიიწევდა პროლეტარიატისაკენ. ხოლო მეორე, ე. ი. შეძლებული გლახობა, მიჰყვებოდა დროებითს მთავრობას.

აი რას ამბობდა ამის შესახებ ლენინი 1917 წლის აპრილში კამენევისა და კამენევსჩინის წინააღმდეგ პოლემიკის დროს:

«მეუწყნარებელია პროლეტარული პარტიისათვის ახლა* იმედის და მყარება გლახობასთან ინტერესთა ერთიანობაზე» (იხ. ლენინის სიტყვა 1917 წ. აპრილის კონფერენციაზე, ტ. XX, გვ. 245-7).

შემდეგ:

ჩვენ უკვე ახლა ვხედავთ გლახობის მთელ რიგ ყრილობათა გადაწყვეტილებებში იმ აზრს, რომ აგრარული საკითხის გადაჭრა გადაიდოს დამფუძნებელ კრებაზე, — ეს არის გამარჯვება შეძლებული გლახობისა*, რომელიც კლასტებისაკენ იხრება» (იხ. ლენინის სიტყვა პეტროგრადის საერთო-საქალაქო კონფერენციაზე 1917 წ. აპრილში, ტ. XX, გვ. 176 მ).

შემდეგ:

«შესაძლებელია, რომ გლახობამ ხელში ჩაიგდოს მთელი მიწა და მთელი ძალაუფლება. მე არა თუ არ ვივიწყებ ამ შესაძლებლობას, არა თუ არ ვფარგლავ მართო დღევანდელი დღით ჩემს თვალთახედვის არეს, არამედ პირდაპირ და ზუსტ ფორმულირებას ვაძლევ აგრარულ პროგრამას, ვითვალისწინებ რა ახალ მოვლენას: მოჭამაგირეთა და ულარიბეს გლახობა უფრო ღრმა გათიშვას* მეპატრონე გლახებთან» (იხ. ლენინის აპრილში დაწერილი სტატია «წერილები ტაქტიკაზე», ტ. XX, გვ. 103 მ).

აი რაში ხედავდა ლენინი ახალს და მნიშვნელოვანს სოფლის ახალ ვითარებაში თებერვლის რევოლუციის შემდეგ.

აი რას ემყარებოდა ლენინი პარტიის პოლიტიკის გამომუშავების დროს 1917 წლის თებერვლის შემდგომ პერიოდში.

ამ დებულებას ემყარებოდა ლენინი, როცა იგი 1917 წლის აპრილში პეტროგრადის საერთო-საქალაქო კონფერენციაზე ლაპარაკობდა:

«მხოლოდ ადგილზე, აქ გავიგეთ უკვე, რომ მუშათა და ჯარისკაცთა დეპუტატების საბჭომ ძალაუფლება გადასცა დროებითს მთავრობას. მუშა-

* ხაზგასმა ჩემია. ე. სტ.

თა და ჭარისკაცთა დეპუტატების საბჭო არის პროლეტარიატისა და ჭარისკაცთა დიქტატურის განხორციელება; ჭარისკაცთა შორის უმრავლესობა გლეხებია. სწორედ ეს არის პროლეტარიატისა და გლეხობის დიქტატურა. მაგრამ ეს «დიქტატურა» შეუთანხმდა ბურჟუაზიას. აი აქ არის საჯირო «ძველი» ბოლშევიზმის გადასინჯვა»* (იხ. ტ. XX, გვ. 176⁴⁰).

ამავე დებულებას ემყარებოდა ლენინი, როცა 1917 წლის აპრილში წერდა:

«ვინც ახლა ლაპარაკობს მხოლოდ «პროლეტარიატისა და გლეხობის რევოლუციურ-დემოკრატიულ დიქტატურაზე», იგი ჩამორჩა ცხოვრებას. ის ამის გამო ნამდვილად გადავიდა წერილი ბურჟუაზიის მხარეზე პროლეტარული კლასობრივი ბრძოლის წინააღმდეგ, იგი უნდა ჩაბარდეს «ბოლშევიკურ» წინარევოლუციურ იშვიათობათა არქივს (შეიძლება ეწოდეთ: «ძველი ბოლშევიკების» არქივი)» (იხ. ტ. XX, გვ. 101⁴¹).

სწორედ ამ ნიადაგზე წარმოიშვა პროლეტარიატისა და უღარიბესი გლეხობის დიქტატურის ლოზუნგი ნაცვლად ძველი ლოზუნგისა — პროლეტარიატისა და გლეხობის დიქტატურის შესახებ.

თქვენ შეგიძლიათ თქვათ, როგორც კიდევაც ლაპარაკობთ თქვენს წერილში, რომ ეს არის ტროცკისტული გადახტომა ჯერ კიდევ დაუმთავრებელ გლეხურ რევოლუციაზე, მაგრამ ეს იმდენადვე იქნება დამაჯერებელი, რამდენადაც დამაჯერებელი იყო კამენევის ასეთივე გამოდაცემა, მიმართული ლენინის წინააღმდეგ 1917 წლის აპრილში.

ლენინი სავსებით ითვალისწინებდა ასეთ გამოდაცებას, როცა თქვა:

«ტროცკიზმია — აუთენტოდ, ხოლო მთავრობა მუშური». ეს სწორი არ არის. წერილი ბურჟუაზია არსებობს, მისი გამორიცხვა არ შეიძლება. მაგრამ მას ორი ნაწილი აქვს. მისი უღარიბესი* ნაწილი მუშათა კლასს მიჰყვება» (იხ. ტ. XX, გვ. 182⁴²).

კამენევის შეცდომა, ახლა კი თქვენი შეცდომა ის არის, რომ თქვენ უუნარო აღმოჩნდით შეამჩნიოთ და ხაზგასმით

* ხაზგასმა ჩემია. ე. სტ.

აღნიშნით განსხვავება წერილი ბურჟუაზიის, ამ შემთხვევაში გლეხობის, ორ ნაწილს შორის, უუნარო აღმოჩნდით გამოძყოთ გლეხობის უღარიბესი ნაწილი გლეხობის მთელი მასიდან და ააგოთ ამაზე პარტიის პოლიტიკა 1917 წლის რევოლუციის პირველი ეტაპიდან მის მეორე ეტაპზე გადასვლის ვითარებაში. უუნარო აღმოჩნდით გამოიყვანოთ აქედან ახალი ლოზუნგი, პარტიის მეორე სტრატეგიული ლოზუნგი პროლეტარიატისა და უღარიბესი გლეხობის დიქტატურის შესახებ.

თანმიმდევრობით გავადევნოთ თვალი «პროლეტარიატისა და უღარიბესი გლეხობის დიქტატურის» ლოზუნგის პრაქტიკულ ისტორიას 1917 წლის აპრილიდან ოქტომბრამდე ლენინის შრომებში.

1917 წლის აპრილი:

წინდინარე მომენტის თავისებურებას რუსეთში წარმოადგენს ის, რომ ბდება გადასვლა რევოლუციის პირველი* ეტაპიდან, რომელმაც, პროლეტარიატის არასაკმაო შეგნებულობისა და ორგანიზებულობის გამო, ძალაუფლება ბურჟუაზიას მისცა, — მის მეორე ეტაპზე, რომელმაც ძალაუფლება უნდა მისცეს პროლეტარიატს და გლეხობის უღარიბეს ფენებს» (იხ. ლენინის «აპრილის თეზისები», ტ. XX, გვ. 88¹⁾).

1917 წლის ივლისი:

«მხოლოდ რევოლუციურ მუშებს, თუ მათ მხარს დაუჭირა უღარიბესი გლეხები», შეუძლიათ გატეხონ კაპიტალისტების წინააღმდეგობა, წაუყენონ ხალხი გამოუსყიდველად მიწის მოპოვებისაკენ, სრული თავისუფლებისაკენ, შიშშილზე გამარჯვებისაკენ, ომზე გამარჯვებისაკენ, სამართლიანი და მტკიცე ზავისაკენ» (იხ. ტ. XXI, გვ. 77⁴⁾).

1917 წლის აგვისტო:

«მხოლოდ პროლეტარიატს, რომელიც ხელმძღვანელობას უწევს უღარიბეს გლეხობას» (ნახევრად-პროლეტარებს, როგორც ჩვენი პროგრამა ამბობს), შეუძლია დემოკრატიული ზავით დაამთავროს ომი, მოაშუშოს მისი კრილოვები, გადადგას ნაბიჯები სოციალიზმისაკენ, რაც უთუოდ აუცილებელი და გადაუდებელი გახდა, — ასეთია ჩვენი კლასობრივი პოლიტიკის განსაზღვრა ამჟამად» (იხ. ტ. XXI, გვ. 111⁴⁵⁾).

1917 წლის სექტემბერი:

* ნახვასმა ჩემია. ი. სტ.

«მხოლოდ პროლეტარებისა და უღარიბესი გლეხების* დიქტატურას შეუძლია გატეხოს კაპიტალისტების წინააღმდეგობა, გამოიჩინოს ძალაუფლების ნამდვილად დიადი გამბედაობა და სიმტკიცე, უზრუნველყოს თავისთვის მასების აღფრთოვანებული, თავდადებული, ქვეშაობითად გმარული მხარდაჭერა არმიაშიც და გლეხობაშიც» (იხ. ტ. XXI, გვ. 147⁴⁶).

1917 წლის სექტემბერი — ოქტომბერი, ბროშურა «შეინარჩუნებენ თუ არა ბოლშევიკები სახელმწიფო ძალაუფლებას?», სადაც ლენინი ეკამათება «ნოვია ეჩინსა»⁴⁷:

«ან* მთელი ძალაუფლება ბურჟუაზიას — ამას თქვენ დიდი ხანია აღარ იცავთ, და თვით ბურჟუაზიაც ვერ ბედავს ამის შესახებ კრანტის დაძვრასაც კი, რადგან იცის, რომ ხალხმა უკვე 20 — 21 აპრილს ასეთი ძალაუფლება მხარის ერთი შტოკებით დაიპყრო და ასევე დაიპყრობს სამჯერ უფრო გაბედულად და დაუზოგავად. ან* წერილი ბურჟუაზიის ძალაუფლება, ე. ი. მისი კოალიცია (კავშირი, შეთანხმება) ბურჟუაზიასთან, ვინაიდან თავისთავად და დამოუკიდებლად წერილ ბურჟუაზიას არ სურს და არც შეუძლია მოიპოვოს ძალაუფლება, როგორც ეს დაამტკიცა ყველა რევოლუციის გამოცდილებამ. როგორც ამას ამტკიცებს ეკონომიკური მეცნიერებაც, რომელიც განმარტავს, რომ კაპიტალისტურ ქვეყანაში შეიძლება იდგე კაპიტალის მხარეზე, შეიძლება იდგე შრომის მხარეზე. მაგრამ შეაში დგომას ვერ შესძლებ. ამ კოალიციამ რუსეთში ნახევარი წლის განმავლობაში მრავალი ათეული ხერხი სინჯა და მარცხი განიცადა. ან*, ბოლოს, მთელი ძალაუფლება პროლეტარებს და უღარიბეს გლეხებს*, ბურჟუაზიის წინააღმდეგ, იმისათვის, რომ გატეხონ მისი წინააღმდეგობა. ეს ვერ კიდევ არ არის ნასინჯი. და თქვენ ამას, ბატონებო «ნოვია ეჩინიდან», არ ურჩევთ ხალხს, აშინებთ რა მას თქვენი საკუთარი შიშით ბურჟუაზიის წინაშე. სხვა რაიმე მეოთხის გამოგონებაც კი შეუძლებელია» (იხ. ტ. XXI, გვ. 275⁴⁸).

ასეთია ფაქტები.

თქვენ «არხეინად» გვერდს უვლით ყველა ამ ფაქტსა და მოვლენას ოქტომბრის მომზადების ისტორიიდან. «არხეინად» შლით ბოლშევიზმის ისტორიიდან ბოლშევიკების ბრძოლას ოქტომბრის მომზადების პერიოდში იმ «მეპატრონე გლეხების» მერყეობასთან და შემთანხმებლობასთან, რომლებიც ისხდნენ მაშინ საბჭოებში, «არხეინად» ასამარებთ ლენინის ლოზუნგს პროლეტარიატისა და უღარიბესი გლეხობის დიქტა-

* ხაზგასნა იქმია. ი. სტ.

ტურის შესახებ და ამასთან ერთად გგონიათ, რომ ეს არ არის ძალადობა ისტორიის მიმართ, ლენინიზმის მიმართ.

ამ ციტატებიდან, რომელთა რიცხვის გადიდება შეიძლებოდა, თქვენ უნდა ხედავდეთ, რომ 1917 წლის თებერვლის შედეგ ბოლშევიკები გამოსავალ პუნქტად იღებდნენ არა გლეხობას მთლიანად, არამედ მის უღარიბეს ნაწილს, ისინი მიდიოდნენ ოქტომბრისაკენ არა ძველი ლოზუნგით — პროლეტარიატისა და გლეხობის დიქტატურის შესახებ, არამედ ახალი ლოზუნგით — პროლეტარიატისა და უღარიბესი გლეხობის დიქტატურის შესახებ.

აქედან ჩანს, რომ ბოლშევიკები ამ ლოზუნგს ატარებდნენ საბჭოების მერყეობასა და შემთანხმებლობასთან ბრძოლაში, გლეხობის იმ გარკვეული ნაწილის მერყეობასა და შემთანხმებლობასთან ბრძოლაში, რომელიც საბჭოებში იჭდა, წვრილბურჟუაზიული დემოკრატიის იმ გარკვეული პარტიების მერყეობასა და შემთანხმებლობასთან ბრძოლაში, რომლებსაც ესერები და მენშევიკები ეწოდებთ.

აქედან ჩანს, რომ ახალი ლოზუნგის — პროლეტარიატისა და უღარიბესი გლეხობის დიქტატურის ლოზუნგის გარეშე ჩვენ ვერ შევკრებდით საკმაოდ ძლიერ პოლიტიკურ არმიას, რომელიც შესძლებდა ესერებისა და მენშევიკების შემთანხმებლობის დაძლევას, გლეხობის გარკვეული ნაწილის მერყეობის ნეიტრალიზაციას, ბურჟუაზიული ძალაუფლების დამხობას და, ამრიგად, შესაძლებელს გახდიდა ბურჟუაზიული რევოლუციის ბოლომდე მიყვანას.

აქედან ჩანს, რომ «ოქტომბრისაკენ ჩვენ მივიდოდით და ოქტომბერში გავიშარჯეთ უღარიბეს გლეხობასთან ერთად, კულაკობის (იგივე გლეხობა) წინააღმდეგობისა და საშუალო გლეხობის მერყეობის პირობებში» (იხ. ჩემი პასუხი იან — სკისადმი*).

ამრიგად, გამოდის, რომ 1917 წლის აპრილში, ისე როგორც ოქტომბრის მომზადების მთელ პერიოდში, მართალი იყო ლენინი, და არა კამენევი, ხოლო თქვენ, ახდენთ რა ახლა

* იხ. ეს გამოცემა, გვ. 68—83. რ ე დ.

კამენევეშჩინის რესტავრაციას, თითქოს მაინცდამაინც კარგ კომპანიაში არ ხვდებით.

2) წინააღმდეგ ყოველივე ზემოთქმულისა, თქვენ მოგყავთ ლენინის სიტყვები იმის შესახებ, რომ 1917 წლის ოქტომბერში ჩვენ ძალაუფლებას ვიპყრობდით მთლიანად გლეხობის მხარდაჭერით. ჩვენ რომ ძალაუფლებას ვიპყრობდით მთლიანად გლეხობის ერთგვარი მხარდაჭერით, ეს საესებით მართალა. მაგრამ თქვენ დაგავიწყდათ ერთი «წერილმანის» დამატება: მთლიანად გლეხობა მხარს გვიჭერდა ოქტომბერში, ოქტომბრის შემდეგაც. მხოლოდ იმდენად, რამდენადაც ჩვენ ბოლომდე მიგყავდა ბურჟუაზიული რევოლუცია. ეს ფრიად მნიშვნელოვანი «წერილმანია», რომელიც ამ შემთხვევაში წყვეტს საკითხს. ასეთი მნიშვნელოვანი «წერილმანის» «დავიწყება» და, ამრიგად, უმნიშვნელოვანესი საკითხის მიჩქმალვა არ მიუტევება ბოლშევიკს.

თქვენი წერილიდან ჩანს, რომ თქვენ ლენინის სიტყვებს მთლიანად გლეხობის მხარდაჭერის შესახებ უპირდაპირებთ პარტიის ლოზუნგს «პროლეტარიატისა და უღარიბესი გლეხობის დიქტატურის» შესახებ, რომელიც იმავე ლენინმა მოგვცა. მაგრამ იმისათვის, რომ დაუპირდაპიროთ ლენინის ეს სიტყვები ზემომოყვანილ ციტატებს ლენინის თხზულებებიდან. იმისათვის, რომ გქონდეთ საფუძველი გააბათილოთ ლენინის ზემომოყვანილი ციტატები პროლეტარიატისა და უღარიბესი გლეხობის დიქტატურის ლოზუნგის შესახებ იმავე ლენინის თქვენს მიერ მოყვანილი სიტყვებით გლეხობაზე მთლიანად, — ამისათვის საჭიროა დაამტკიცოთ, ყოველ შემთხვევაში, ორი რამ.

პირველი. საჭიროა დაამტკიცოთ, რომ ბურჟუაზიული რევოლუციის ბოლომდე მიყვანა მთავარია ოქტომბრის რევოლუციაში. ლენინის აზრით, ბურჟუაზიული რევოლუციის ბოლომდე მიყვანა «დამატებითი» პროდუქტია ოქტომბრის რევოლუციისა, რომელმაც «გზადგზა» გადაწყვიტა ეს ამოცანა. საჭიროა, უწინარეს ყოვლისა, გააბათილოთ ლენინის ეს დებულება და დაამტკიცოთ, რომ ოქტომბრის რევოლუციაში მთავარია არა ბურჟუაზიის ხელისუფლების დამხობა

და ძალაუფლების გადასვლა პროლეტარიატის ხელში, არამედ ბურჟუაზიული რევოლუციის ბოლომდე მიყვანა. სცადეთ დაამტკიცოთ ეს, და მაშინ მე მზადა ვარ ვაღიარო, რომ პარტიის ლოზუნგს 1917 წლის აპრილიდან ოქტომბრამდე შეადგენდა ჩვენში არა პროლეტარიატისა და უღარიბესი გლეხობის დიქტატურა, არამედ პროლეტარიატისა და გლეხობის დიქტატურა.

თქვენი წერილიდან ჩანს, რომ თქვენ შესაძლებლად არა სთვლით იკისროთ ეს მეტად სახიფათო ამოცანა, მაგრამ ცდილობთ «გზადაგზა» დაამტკიცოთ, რომ ოქტომბრის რევოლუციის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს საკითხში, ზავის საკითხში, თითქოს ჩვენ მხარს გვიჭერდა მთელი გლეხობა. ეს, რა თქმა უნდა, სწორი არ არის. ეს სრულიად არ არის სწორი. ზავის საკითხში თქვენ დადებით ობივატელურ თვალსაზრისზე. ნამდვილად კი ზავის საკითხი ჩვენთვის მაშინ ძალაუფლების საკითხი იყო, ვინაიდან მხოლოდ ძალაუფლების გადასვლით პროლეტარიატის ხელში შესაძლებელი იყო იმპერიალისტური ომიდან გამოსვლის იმედი გვექონოდა.

თქვენ, ალბათ, დაგავიწყდათ ლენინის სიტყვები იმის შესახებ, რომ «ომის დამთავრება შეიძლება მხოლოდ ძალაუფლების გადასვლით მეორე კლასის ხელში». რომ ««ძირს ომი» — არ ნიშნავს ხიშტის გადაგდებას. ეს ნიშნავს ძალაუფლების გადასვლას მეორე კლასის ხელში» (იხ. ლენინის სიტყვა პეტროგრადის საერთო-საქალაქო კონფერენციაზე 1917 წ. აპრილში, ტ. XX, გვ. 181 და 178⁴⁹).

აპრიგად, ორში ერთი: ან უნდა დაამტკიცოთ, რომ ოქტომბრის რევოლუციაში მთავარია ბურჟუაზიული რევოლუციის ბოლომდე მიყვანა, ან ამას ვერ დაამტკიცებთ, — და მაშინ თავისთავად გამოდის დასკვნა იმის შესახებ, რომ გლეხობას მთლიანად შეეძლო ჩვენთვის მხარი დაეჭირა ოქტომბერში მხოლოდ იმდენად, რამდენადაც ჩვენ ბოლომდე მიგვყავდა ბურჟუაზიული რევოლუცია, ვსპობდით მონარქიას, მემამულეთა საკუთრებას და მემამულურ წესებს.

მეორე. თქვენ უნდა დაამტკიცოთ, რომ ბოლშევიკებს შეეძლოთ მიეღწიათ მთლიანად გლეხობის მხარდაჭერისათვის

ოქტომბერში და ოქტომბრის შემდეგ, რამდენადაც მათ ბოლომდე მიჰყავდათ ბურჟუაზიული რევოლუცია, ოქტომბრის მომზადების მთელ პერიოდში პროლეტარიატისა და უღარიბესი გლეხობის დიქტატურის ლოზუნგის სისტემატურად გატარების გარეშე, წვრილბურჟუაზიული პარტიების შემთანხმებლობასთან სისტემატური ბრძოლის გარეშე, რაც გამომდინარეობს ამ ლოზუნგიდან, გლეხობის გარკვეული ფენებისა და საბჭოებში მათ წარმომადგენელთა მერყეობის სისტემატური მხილების გარეშე, რაც იმავე ლოზუნგიდან გამომდინარეობს.

სცადეთ ამის დამტკიცება. მართლაც, რატომ მოვახერხეთ მთლიანად გლეხობის მიერ ჩვენთვის მხარდაჭერის უზრუნველყოფა ოქტომბერში და ოქტომბრის შემდეგ? იმიტომ, რომ ჩვენ შესაძლებლობა მივიღეთ ბოლომდე მიგვეყვანა ბურჟუაზიული რევოლუცია.

რატომ მივიღეთ ასეთი შესაძლებლობა? იმიტომ, რომ ჩვენ მოვახერხეთ დაგვემხო ბურჟუაზიული ხელისუფლება და შეგვეცვალა იგი პროლეტარიატის ხელისუფლებით, რომელსაც, და მხოლოდ მას, შესწევს უნარი ბოლომდე მიიყვანოს ბურჟუაზიული რევოლუცია.

რატომ შევეძლით ბურჟუაზიის ხელისუფლების დამხობა და პროლეტარიატის ხელისუფლების დამყარება? იმიტომ, რომ ოქტომბრის მომზადებას ვაწარმოებდით პროლეტარიატისა და უღარიბესი გლეხობის დიქტატურის ლოზუნგით, იმიტომ, რომ, ვემყარებოდით რა ამ ლოზუნგს, ჩვენ სისტემატურად ვებრძოდით წვრილბურჟუაზიული პარტიების შემთანხმებლობას, იმიტომ, რომ, ვემყარებოდით რა ამ ლოზუნგს, ჩვენ სისტემატურად ვებრძოდით საშუალო გლეხობის მერყეობას საბჭოებში, იმიტომ, რომ მხოლოდ ასეთი ლოზუნგით შეგვეძლო დაგვეძლია საშუალო გლეხის მერყეობა, დაგვემხვრია წვრილბურჟუაზიული პარტიების შემთანხმებლობა და შეგვეკრიბა ისეთი პოლიტიკური არმია, რომელსაც უნარი ექნებოდა ებრძოლნა ძალაუფლების გადასვლისათვის პროლეტარიატის ხელში.

არა გვგონია საჭირო იყოს იმის მტკიცება, რომ ამ წინასწარი პირობების გარეშე, რომლებმაც განსაზღვრეს ოქტომბრის

რევოლუციის ბედი, ჩვენ ვერ შევძლებდით მიგვეღწია ბურჟუაზიული რევოლუციის ბოლომდე მიყვანის საქმეში მთლიანად გლეხობის მხარდაჭერისათვის არც ოქტომბერში და არც ოქტომბრის შემდეგ.

აი როგორ უნდა გვესმოდეს გლეხთა ომების შეერთება პროლეტარულ რევოლუციასთან.

აი რატომ არის, რომ ოქტომბერში და ოქტომბრის შემდეგ ბურჟუაზიული რევოლუციის ბოლომდე მიყვანის საქმეში მთლიანად გლეხობის მხარდაჭერის დაპირდაპირება პროლეტარიატისა და უღარიბესი გლეხობის დიქტატურის ლოზუნგით ოქტომბრის რევოლუციის მომზადების ფაქტისადმი — იმას ნიშნავს, რომ ვერაფერი გაიგო ლენინიწმში.

თქვენი ძირითადი შეცდომა ის არის, რომ თქვენ ვერ გაიგეთ ვერც ის ფაქტი, რომ ოქტომბრის რევოლუციის მსვლელობაში სოციალისტური ამოცანები გადაეხლართა ბურჟუაზიული რევოლუციის ბოლომდე მიყვანის ამოცანებს, ვერ გაიგეთ ვერც ოქტომბრის რევოლუციის იმ ცალკე მოთხოვნების განხორციელების მექანიკა, რომლებიც გამომჟღინაარეობენ პარტიის მეორე სტრატეგიული ლოზუნგიდან პროლეტარიატისა და უღარიბესი გლეხობის დიქტატურის შესახებ.

როდესაც თქვენს წერილს კითხულობ, შეიძლება იფიქრო, რომ ჩვენ კი არ ავიყვანეთ გლეხობა პროლეტარული რევოლუციის სამსახურში, არამედ, პირიქით, «გლეხობამ მთლიანად», კულაკობის ჩათვლით, აიყვანა თავის სამსახურში ბოლშევიკები. ცუდად წავიდოდა ბოლშევიკების საქმე, ისინი რომ ასე იოლად «დგებოდნენ» არაპროლეტარული კლასებს სამსახურში.

1917 წლის აპრილის პერიოდის კამენევეწმინა — აი რა გბოჰავთ თქვენ.

3) თქვენ ამტკიცებთ, რომ სტალინი ვერ ხედავს განსაკავებას 1905 წლის ვითარებასა და 1917 წლის თებერვლისათვის არსებულ ვითარებას შორის. ეს, რა თქმა უნდა, არასერიოზულია. მე ეს არ მითქვამს და არც შემეძლო მეთქვა. ჩემს წერილში ვამბობდი მხოლოდ იმას, რომ პარტიის ლოზუნგმა პროლეტარიატისა და გლეხობის დიქტატურის შესახებ, რომელიც

მოცემული იყო 1905 წელს, თავისი დადასტურება პოვა 1917 წლის თებერვლის რევოლუციაში. და ეს, რა თქმა უნდა, სწორია. სწორედ ასე გვიხატავდა მდგომარეობას ლენინი თავის სტატიაში «გლეხები და მუშები» 1917 წლის აგვისტოში:

«მხოლოდ პროლეტარიატსა და გლეხობას შეუძლიათ დაამხონ მონარქია — ასეთი იყო, იმ დროის მიხედვით (ნაგულისხმევია 1905 წელი. ი. სტ.), ჩვენი კლასობრივი პოლიტიკის ძირითადი განსაზღვრა. და ეს განსაზღვრა სწორი იყო, 1917 წლის თებერვალმა და მარტმა ეს ერთხელ კიდევ დაადასტურეს»*. (იხ. ტ. XXI, გვ. 111⁵⁰).

თქვენ მხოლოდ შარზე ხართ.

4) შემდეგ, თქვენ ცდლობთ ამხილოთ სტალინი წინააღმდეგობებში, უპირდაპირებთ რა მის თეზისს საშუალო გლეხის შემთანხმებლობის შესახებ ოქტომბრამდე ციტატას სტალინის ბროშურიდან «ლენინიზმის საკითხები», სადაც ლაპარაკია საშუალო გლეხობასთან ერთად სოციალიზმის მშენებლობის შესაძლებლობაზე პროლეტარიატის დიქტატურის განმტკიცების შემდეგ.

დიდი შრომა არ არის საჭირო, რომ დაამტკიცო ორი სხვადასხვა მოვლენის ასეთი გაიგივების აბსოლუტურად არამეცნიერული ხასიათი. საშუალო გლეხი ოქტომბრის წინ, როცა ხელისუფლების სათავეში ბურჟუაზია იდგა, და საშუალო გლეხი პროლეტარიატის დიქტატურის განმტკიცების შემდეგ, როცა ბურჟუაზია უკვე დამხობილი და ექსპროპრიირებულია, კოპერაცია განვითარდა და წარმოების ძირითადი საშუალებანი პროლეტარიატის ხელშია თავმოყრილი, — ორი სხვადასხვა რამეა. ამ ორი სხვადასხვაგვარი საშუალო გლეხის გაიგივება და მათი ერთად დაყენება, — ეს იმას ნიშნავს, რომ მოვლენები განიხილო ისტორიულ ვითარებასთან დაუკავშირებლად და დაკარგო ყველა პერსპექტივა. ეს ციტატების მოყვანის ზინოვიევისებურ მანერას წააგავს. ყველა თარიღი და პერიოდი ერთმანეთში რომ არის არეული.

* ხაზგასმა ჩემია. ი. სტ.

თუ ამას «რევოლუციური დიალექტიკა» ეწოდება, მაშინ უნდა ვაღიაროთ, რომ პოკროვსკიმ უკან მოიტოვა «დიალექტიკური» ხრიკიანობის ყველა რეკორდი.

5) დანარჩენ საკითხებს არ ვეხები, რადგან ვფიქრობ, რომ რსინი უკვე ამოწურულია იან — სკისთან მიწერ-მოწერაში.

1927 წ. 20 მაისი.

პირველად დაიბეჭდა
წიგნში: ი. სტალინი.
ლენინიზმის საკითხები.
მე-4 გამოც., 1928

იბეჭდება ი. ბ. სტალინის
თხზულებათა ტექსტის მიხედვით,
ტომი 9, გვ. 287 — 300

ოქტომბრის რევოლუციის საერთაშორისო ხასიათი

ოქტომბრის ათი წლისთავისათვის

ოქტომბრის რევოლუცია არ შეიძლება ჩაითვალოს მხოლოდ რევოლუციად «ნაციონალურ ჩარჩოებში». იგი, უწინარეს ყოვლისა, არის ინტერნაციონალური, მსოფლიო ხასიათის რევოლუცია, ვინაიდან ის ნიშნავს ძირეულ მობრუნებას კაცობრიობის მსოფლიო ისტორიაში ძველი, კაპიტალისტური სამყაროდან ახალი, სოციალისტური სამყაროსაკენ.

რევოლუციები წარსულში ჩვეულებრივ იმით თავდებოდა, რომ მმართველობის საკვსთან ექსპლოატატორთა ერთ ჯგუფს ცვლიდა ექსპლოატატორთა მეორე ჯგუფი. ექსპლოატატორები იცვლებოდნენ, ექსპლოატაცია რჩებოდა. ასე იყო მონების განმათავისუფლებელ მოძრაობათა დროს. ასე იყო ყმების აჯანყებათა პერიოდში. ასე იყო ცნობილი «დიდი» რევოლუციების დროს ინგლისში, საფრანგეთში, გერმანიაში. მე არ ვლაპარაკობ პარიზის კომუნაზე, რომელიც იყო პროლეტარიატის პირველი, სახელოვანი, გმირული, მაგრამ მაინც წარუმატებელი ცდა — შეებრუნებინა ისტორია კაპიტალიზმის წინააღმდეგ.

ოქტომბრის რევოლუცია ამ რევოლუციებისაგან პრინციპულად განსხვავდება. იგი თავის მიზნად ისახავს არა ექსპლოატაციის ერთი ფორმის შეცვლას ექსპლოატაციის მეორე ფორმით, ექსპლოატატორთა ერთი ჯგუფისა — ექსპლოატატორთა მეორე ჯგუფით, არამედ ადამიანის მიერ ადამიანის ყოველგვარი ექსპლოატაციის მოსპობას, ყველა და ყოველგვარი ექსპლოატატორული ჯგუფის მოსპობას, პროლეტარიატის დიქტატურის დამყარებას, დღემდე არსებულ ყველა ჩაგრულ

კლასთა შორის ყველაზე რევოლუციური კლასის ძალაუფლების დამყარებას, ახალი უკლასო სოციალისტური საზოგადოების ორგანიზაციას.

სწორედ ამიტომ ოქტომბრის რევოლუციის გამარჯვებანიშნავს ძირეულ გარდატეხას კაცობრიობის ისტორიაში, ძირეულ გარდატეხას მსოფლიო კაპიტალიზმის ისტორიულ ბედში, ძირეულ გარდატეხას მსოფლიო პროლეტარიატის განმათავისუფლებელ მოძრაობაში, ძირეულ გარდატეხას მთელი მსოფლიოს ექსპლოატირებული მასების ბრძოლის წესებსა და ორგანიზაციის ფორმებში, ყოფაცხოვრებასა და ტრადიციებში, კულტურასა და იდეოლოგიაში.

ამაშია იმის საფუძველი, რომ ოქტომბრის რევოლუცია არის ინტერნაციონალური, მსოფლიო ხასიათის რევოლუცია.

ამაშივეა იმ ღრმა სიმპათიის ფესვები, რომელსაც გრძობენ ოქტომბრის რევოლუციისადმი ყველა ქვეყნის ჩაგრული კლასები, რადგან მასში ხედავენ თავიანთი განთავისუფლების საწინდარს.

შეიძლებოდა აღგვენიშნა მთელი რიგი ძირითადი საკითხები, რომელთა ხაზითაც მიიმართება ოქტომბრის რევოლუციის ზემოქმედება რევოლუციური მოძრაობის განვითარებაზე მთელ მსოფლიოში.

1. ოქტომბრის რევოლუცია შესანიშნავია, უწინარეს ყოვლისა, იმით, რომ მან გაარღვია მსოფლიო იმპერიალიზმის ფრონტი, დაამხო იმპერიალისტური ბურჟუაზია ერთ-ერთ ყველაზე დიდ კაპიტალისტურ ქვეყანაში და ხელისუფლების სათავეში დააყენა სოციალისტური პროლეტარიატი.

დაქირავებულთა კლასი, დევნილთა კლასი, ჩაგრულთა და ექსპლოატირებულთა კლასი კაცობრიობის ისტორიაში პირველად ამაღლდა გაბატონებული კლასის მდგომარეობამდე და თავისი მაგალითით აღაფრთოვანებს ყველა ქვეყნის პროლეტარებს.

ეს ნიშნავს, რომ ოქტომბრის რევოლუციამ დასაბამი მისცა ახალ ეპოქას, პროლეტარული რევოლუციების ეპოქას იმპერიალიზმის ქვეყნებში.

მან ჩამოართვა წარმოების იარაღები და საშუალებანი

ძველი «თეორია» იმის შესახებ, რომ ექსპლოატირებულთ არ შეუძლიათ არსებობა უექსპლოატატორებოდ, ისე როგორც თავს და სხეულის სხვა ნაწილებს არ შეუძლიათ არსებობა უკუქოდ, — არ არის მართო ძველ ისტორიაში ცნობილი რომელი სენატორის, მენენიუს აგრიპას კუთვნილება. ეს «თეორია» ახლა წარმოადგენს საერთოდ სოციალ-დემოკრატიის პოლიტიკური «ფილოსოფიის», განსაკუთრებით კი — იმპერიალისტურ ბურჟუაზიასთან კოალიციის სოციალ-დემოკრატიული პოლიტიკის ქვაკუთხედს. ეს «თეორია», რომელმაც ცრურწმენის ხასიათი მიიღო, წარმოადგენს ახლა ერთ-ერთ უაღრესად სერიოზულ დაბრკოლებას კაპიტალისტური ქვეყნების პროლეტარიატის გარეგოლუციურების გზაზე. ოქტომბრის რევოლუციის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი შედეგია ის ფაქტი, რომ მან სასიკვდილო ლახვარი ჩასცა ამ ყალბ «თეორიას».

განა საჭიროა კიდევ იმის მტკიცება, რომ ოქტომბრის რევოლუციის ამ და ამგვარ შედეგებს არ შეეძლოთ არ მოეხდინათ და არც შეუძლიათ არ მოახდინონ სერიოზული გავლენა მუშათა კლასის რევოლუციურ მოძრაობაზე კაპიტალისტური ქვეყნებში?

ისეთი საყოველთაოდ ცნობილი ფაქტები, როგორცაა კომუნიზმის უფრო და უფრო ზრდა კაპიტალისტურ ქვეყნებში, ყველა ქვეყნის პროლეტარების სიმპათიის ზრდა სსრ კავშირის მუშათა კლასისადმი, დასასრულ, მუშათა დელეგაციების მოზღვავება საბჭოების ქვეყანაში, უდავოდ მეტყველებენ იმას, რომ ოქტომბრის რევოლუციის მიერ გადასროლილი თესლი უკვე იწყებს ნაყოფის მოცემას.

2. ოქტომბრის რევოლუციამ შეარყია იმპერიალიზმი არა მარტო მისი ბატონობის ცენტრებში, არა მარტო «მეტროპოლიებში». მან ლახვარი ჩასცა აგრეთვე იმპერიალიზმის ზურგს, მის პერიფერიებს, ძირი გამოუთხარა იმპერიალიზმის ბატონობას კოლონიურ და დამოკიდებულ ქვეყნებში.

დაამხო რა მემამულეები და კაპიტალისტები, ოქტომბრის რევოლუციამ დაამსხვრია ნაციონალურ-კოლონიური ჩაგვრის ბორკილები და გაათავისუფლა მისგან უზარმაზარი სახელმწი-

ფოს ყველა ჩაგრული ხალხი უკლებლივ. პროლეტარიატს არ შეუძლია გაითავისუფლოს თავი ისე, რომ არ გაათავისუფლოს ჩაგრული ხალხები. ოქტომბრის რევოლუციის დამახასიათებელ თვისებას წარმოადგენს ის ფაქტი, რომ მან სსრ კავშირში ეს ნაციონალურ-კოლონიური რევოლუციები ჩაატარა არა ნაციონალური მტრობისა და ერთა შორის შეტაკებათა დროშით, არამედ სსრ კავშირის ხალხთა მუშებისა და გლეხების ურთიერთნდობისა და ძმური დაახლოების დროშით, არა ნაციონალიზმის გულისათვის, არამედ ინტერნაციონალიზმის გულისათვის.

სწორედ იმიტომ, რომ ჩვენში ნაციონალურ-კოლონიური რევოლუციები მოხდა პროლეტარიატის ხელმძღვანელობით და ინტერნაციონალიზმის დროშით, სწორედ ამიტომ ხალხნიპარიები, ხალხნი-მონები კაცობრიობის ისტორიაში პირველად ამდღედნენ ნამდვილად თავისუფალ და ნამდვილად თანასწორ ხალხთა მდგომარეობამდე და თავიანთი მაგალითით აღაფრთოვანებენ მთელი მსოფლიოს ჩაგრულ ხალხებს.

ეს ნიშნავს, რომ ოქტომბრის რევოლუციამ დასაბამი მისცა ახალ ეპოქას, კოლონიური რევოლუციების ეპოქას, რომლებიც მსოფლიოს ჩაგრულ ქვეყნებში ტარდება პროლეტარიატთან კავშირით, პროლეტარიატის ხელმძღვანელობით.

წინათ «მიღებული იყო» ეფიქრათ, რომ მსოფლიო იმთავითვე გაყოფილია დაბალ და მაღალ რასებად, შავებად და თეთრებად, რომელთაგან პირველნი მოკლებული არიან ცივილიზაციის უნარს და განწირული არიან საიმისოდ, რომ ექსპლოატაციის ობიექტი იყვნენ, ხოლო მეორენი წარმოადგენენ ცივილიზაციის ერთადერთ მატარებელთ, რომელნიც მოწოდებული არიან პირველთა ექსპლოატაციისათვის.

ახლა ეს ლეგენდა დამსხვრეულად და უკუვდებულად უნდა ჩაითვალოს. ოქტომბრის რევოლუციის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი შედეგია ის ფაქტი, რომ მან სასიკვდილო ლახვარი ჩასცა ამ ლეგენდას და საქმით დაგვანახა, რომ განთავისუფლებულ, საბჭოთა განვითარების ფერხულში ჩაპმულ, არაეუროპელ ხალხებს შესწევთ უნარი წინ წასწიონ ნამდვილად მოწინავე კულტურა და ნამდვილად მოწინავე ცივილიზაცია

ოდნავადაც არა ნაკლებ, ვიდრე ეს შეუძლიათ ევროპელ ხალხებს.

წინათ «მიღებული იყო» ეფიქრათ, რომ ჩაგრულ ხალხთა განთავისუფლების ერთადერთი მეთოდია ბურჟუაზიული ნაციონალიზმის მეთოდი, ერების ერთიმეორისაგან ჩამოცილების მეთოდი, მათი გათიშვის მეთოდი, სხვადასხვა ერთა შორის მასებს შორის ნაციონალური მტრობის გაძლიერების მეთოდი.

ახლა ეს ლეგენდა გაქარწყლებულად უნდა ჩაითვალოს. ოქტომბრის რევოლუციის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი შედეგია ის ფაქტი, რომ მან სასიკვდილო ლახვარი ჩასცა ამ ლეგენდას და საქმით დაგვანახა ჩაგრულ ხალხთა განთავისუფლების პროლეტარული, ინტერნაციონალური მეთოდის, როგორც ერთადერთი სწორი მეთოდის. შესაძლებლობა და მიზანშეწონილობა, საქმით დაგვანახა ნებაყოფლობისა და ინტერნაციონალიზმის საფუძველზე სულ სხვადასხვა ხალხთა მკუშებისა და გლეხების ძმური კავშირის შესაძლებლობა და მიზანშეწონილობა. არსებობა საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირისა. რომელიც არის პირველსაზე ყველა ქვეყნის მშრომელთა მომავალი გაერთიანებისა ერთიან მსოფლიო მეურნეობაში. არ შეიძლება არ წარმოადგენდეს ამის პირდაპირ დამამტკიცებელ საბუთს.

ზედმეტია ლაპარაკი, რომ ოქტომბრის რევოლუციის ამ და ამგვარ შედეგებს არ შეეძლოთ არ მოეხდინათ და არ შეუძლიათ არ მოახდინონ სერიოზული გავლენა რევოლუციურ მოძრაობაზე კოლონიურ და დამოკიდებულ ქვეყნებში. ისეთი ფაქტები, როგორიც არის ჩაგრულ ხალხთა რევოლუციური მოძრაობის ზრდა ჩინეთში, ინდონეზიაში, ინდოეთში და ა. შ. და ამ ხალხთა სიმპათიების ზრდა სსრ კავშირისადმი, — უდავოდ მეტყველებენ ამას.

კოლონიებისა და დამოკიდებული ქვეყნების უშფოთველი ექსპლოატაციისა და ჩაგვრის ერთმანეთს განვლო.

დადგა ერა განმათავისუფლებელი რევოლუციებისა კოლონიებისა და დამოკიდებულ ქვეყნებში, ერა ამ ქვეყნების პრო-

ლეთარიატის გამოღვიძებისა, ერა მისი ჰეგემონიისა რევოლუციისაში.

3. გადაისროლა რა რევოლუციის თესლი როგორც იმპერიალიზმის ცენტრებში, ისე მის ზურგში, დაასუსტა რა იმპერიალიზმის ძლიერება «მეტროპოლიებში» და შეარყია მისი ბატონობა კოლონიებში, — ოქტომბრის რევოლუციამ ამით კითხვის ქვეშ დააყენა მთლიანად მსოფლიო კაპიტალიზმის თვით არსებობა.

თუ კაპიტალიზმის სტიქიური განვითარება იმპერიალიზმის პირობებში, — მისი უთანაბრობის გამო, კონფლიქტებისა და საომარი შეტაკებების გარდუვალობის გამო, ბოლოს, უმაჯალითო იმპერიალისტური ხოცვა-ჟლეტის გამო, — გადაიზარდა კაპიტალიზმის ღვობისა და კვდომის პროცესად, ოქტომბრის რევოლუციას და მასთან დაკავშირებულს უზარმაზარი ქვეყნის მოწყვეტას კაპიტალიზმის მსოფლიო სისტემისაგან არ შეეძლოთ არ დაეჩქარებინათ ეს პროცესი, თანდათან არ დაერღვიათ მსოფლიო იმპერიალიზმის თვით საფუძვლები.

უფრო მეტიც. ოქტომბრის რევოლუციამ, იმპერიალიზმის შერყევასთან ერთად, შექმნა პირველი პროლეტარული დიქტატურის სახით მსოფლიო რევოლუციური მოძრაობის მძლავრი და აშკარა ბაზა, რომელიც ამ მოძრაობას არასოდეს არა ჰქონია წინათ და რომელზეც მას ახლა შეუძლია დაეყრდნოს. მან შექმნა მსოფლიო რევოლუციური მოძრაობის ის მძლავრი და აშკარა ცენტრი, რომელიც ამ მოძრაობას არასოდეს არა ჰქონია წინათ და რომლის ირგვლივ მას შეუძლია ახლა დაირაზმოს, მოაწყოს ყველა ქვეყნის პროლეტართა და ჩაგრულ ხალხთა ერთიანი რევოლუციური ფრონტი იმპერიალიზმის წინააღმდეგ.

ეს ნიშნავს, უწინარეს ყოვლისა, რომ ოქტომბრის რევოლუციამ მსოფლიო კაპიტალიზმს მიაყენა მომაკვდინებელი ჭრილობა, რომლისგანაც იგი ამიერიდან ვერასოდეს ველარ გამომრთელდება. სწორედ ამიტომ კაპიტალიზმი ამიერიდან ვერასოდეს ველარ დაიბრუნებს იმ «წონასწორობასა» და იმ «სიმყარეს», რაც მას ოქტომბრამდე ჰქონდა.

კაპიტალიზმს შეუძლია ნაწილობრივი სტაბილიზება, მას

შეუძლია თავისი წარმოების რაციონალიზაცია, ქვეყნის მმართველობის გადაცემა ფაშიზმისათვის, მუშათა კლასის დროებით შეზღუდვა, მაგრამ ის ვერასოდეს ველარ დაიბრუნებს იმ «სიმშვიდესა» და იმ «რწმენას», იმ «წონასწორობასა» და იმ «სიმყარეს», რომლითაც მას თავი მოჰქონდა წინათ, ვინაიდან მსოფლიო კაპიტალიზმის კრიზისი განვითარების ისეთ დონემდე მივიდა, როდესაც რევოლუციის ცეცხლმა აუცილებლად უნდა იფეთქოს ხან იმპერიალიზმის ცენტრებში, ხან პერიფერიაში, არარად აქციოს კაპიტალისტური დანაკერები და დღითი-დღე მოაახლოს კაპიტალიზმის დაცემა. სწორედ ისე, როგორც ეს ცნობილ არაკშია: «კუდს ამოათრევ — ცხვირი ეფლობა, ცხვირს ამოათრევ — კუდი ეფლობა».

მეორეც, ეს ნიშნავს, რომ ოქტომბრის რევოლუციამ გარკვეულ სიმაღლეზე აიყვანა მთელი მსოფლიოს ჩაგრული კლასების ძალა და ხვედრითი წონა, სიმამაცე და საბრძოლო მზადყოფნა, აიძულა გაბატონებული კლასები ანგარიში გაუწიონ მათ, როგორც ახალ, სერიოზულ ფაქტორს. ასლა უკვე აღარ შეიძლება მსოფლიოს მშრომელ მასებს უყურონ როგორც «ბრმა ბრბოს», რომელიც ხეტიალობს წყვილიადში და მოკლებულია პერსპექტივებს, ვინაიდან ოქტომბრის რევოლუციამ შექმნა მათთვის შუქურა, რომელიც უნათებს მათ გზას და აძლევს პერსპექტივებს. თუ წინათ არ ყოფილა საქვეყნო აშკარა ფორუმი, საიდანაც შეიძლებოდა ჩაგრული კლასების ზრახვათა და მისწრაფებათა დემონსტრირება და გაფორმება, ახლა ასეთი ფორუმი არსებობს პირველი პროლეტარული დიქტატურის სახით.

არა მგონია შეიძლებოდეს იმაში დაეჭვება, რომ ამ ფორუმის მოსპობა დიდი ხნით დაფარავდა «მოწინავე ქვეყნების» საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ ცხოვრებას თავშეუკავებელი შავი რეაქციის წყვილიადით. არ შეიძლება იმის უარყოფა, რომ თვით «ბოლშევიკური სახელმწიფოს» არსებობის უბრალო ფაქტი ლაგამს სდებს რეაქციის შავბნელ ძალებს და უადვილებს ჩაგრულ კლასებს თავიანთი განთავისუფლებისათვის ბრძოლას. სწორედ ამით აიხსნება ის მხეცური სიძულვილი,

რომელსაც გრძნობენ ყველა ქვეყნის ექსპლოატატორები ბოლშევიკებისადმი.

ისტორია მეორდება, თუმცა ახალ საფუძველზე. როგორც წინათ, ფეოდალიზმის დაცემის პერიოდში, სიტყვა «იაკობინელი» საზარელ შიშსა და ზიზღს ჰგვირდა ყველა ქვეყნის არისტოკრატებს, ისე ახლაც, კაპიტალიზმის დაცემის პერიოდში, სიტყვა «ბოლშევიკი» საზარელ შიშსა და ზიზღს ჰგვირდა ყველა ქვეყნის ბურჟუაზიას. და, პირიქით, როგორც წინათ პარიზი იყო თავშესაფარი და სკოლა ზეადმავალი ბურჟუაზიის რევოლუციური წარმომადგენლებისათვის, ისე ახლა მოსკოვი არის თავშესაფარი და სკოლა ზეადმავალი პროლეტარიატის რევოლუციური წარმომადგენლებისათვის. იაკობინელებისადმი სიძულვილმა ვერ იხსნა ფეოდალიზმი დაღუპვისაგან. განა შეიძლება იმაში დაეჭვება, რომ ბოლშევიკებისადმი სიძულვილი ვერ იხსნის კაპიტალიზმს მისი გარდუვალი დაღუპვისაგან? კაპიტალიზმის «სიმყარის» ერთმ განვლო და თან წაიღო ბურჟუაზიული წესწყობილების ურყევლობის ლეგენდა.

დადგა კაპიტალიზმის დამსხვრევის ერა.

4. ოქტომბრის რევოლუცია არ შეიძლება ჩაითვალოს რევოლუციად მხოლოდ ეკონომიურ და საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ ურთიერთობათა სფეროში. იგი ამასთან ერთად არის რევოლუცია აზროვნებაში, რევოლუცია მუშათა კლასის იდეოლოგიაში. ოქტომბრის რევოლუცია იშვა და განმტკიცდა მარქსიზმის დროშის ქვეშ, პროლეტარიატის დიქტატურის აღდგენის დროშის ქვეშ, ლენინიზმის დროშის ქვეშ, ლენინიზმისა, რომელიც არის იმპერიალიზმისა და პროლეტარული რევოლუციების ეპოქის მარქსიზმი. ამიტომ იგი მოასწავებს მარქსიზმის გამარჯვებას რეფორმიზმზე, ლენინიზმის გამარჯვებას სოციალ-დემოკრატიზმზე, III ინტერნაციონალის გამარჯვებას II ინტერნაციონალზე.

ოქტომბრის რევოლუციამ გაუვალი კვალი გააგო მარქსიზმსა და სოციალ-დემოკრატიზმს შორის, ლენინიზმის პოლიტიკასა და სოციალ-დემოკრატიზმის პოლიტიკას შორის.

წინათ, პროლეტარიატის დიქტატურის გამარჯვებამდე, სოციალ-დემოკრატიას შეეძლო კონტაობა მარქსიზმის დრო-

წით ისე, რომ არ უარეყო აშკარად პროლეტარიატის დიქტატურის იდეა, მაგრამ არც არაფერი გაეკეთებინა. აბსოლუტურად არაფერი იმისათვის, რომ მოეახლოებინა ამ იდეის განხორციელება, ამასთან გასაგებია, რომ სოციალ-დემოკრატიის ასეთი მოქმედება არ ქმნიდა არავითარ საფრთხეს კაპიტალიზმისათვის. მაშინ, იმ პერიოდში, სოციალ-დემოკრატია ფორმალურად შეერთებული, ან თითქმის შეერთებული იყო მარქსიზმთან.

ახლა, პროლეტარიატის დიქტატურის გამარჯვების შემდეგ, როდესაც ყველამ თვალნათლივ დაინახა, საითკენ მიუყვართ მარქსიზმს და რას შეიძლება ნიშნავდეს მისი გამარჯვება. სოციალ-დემოკრატიას უკვე აღარ შეუძლია მარქსიზმის დროშით კონტაობა, აღარ შეუძლია პროლეტარიატის დიქტატურის იდეასთან კეკლუცობა ისე, რომ არ შექმნას ერთგვარი საფრთხე კაპიტალიზმისათვის. სოციალ-დემოკრატია, რაკი მან დიდი ხანია კავშირი გაწყვიტა მარქსიზმის სულთან, იძულებული შეიქნა გაეწყვიტა კავშირი მარქსიზმის დროშასთანაც, აშკარად და გარკვეულად დადგა მარქსიზმის პირშოს წინააღმდეგ, ოქტომბრის რევოლუციის წინააღმდეგ, მსოფლიოში პირველი პროლეტარული დიქტატურის წინააღმდეგ.

ახლა ის უნდა გამიჯნოდა, და ნამდვილადაც გაემიჯნა, მარქსიზმს, ვინაიდან ახლანდელ პირობებში არ შეიძლება მარქსისტი უწოდო თავს, თუ აშკარად და თავდადებით არ უქპერ მხარს მსოფლიოში პირველ პროლეტარულ დიქტატურას, თუ არ აწარმოებ რევოლუციურ ბრძოლას საკუთარი ბურჟუაზიის წინააღმდეგ, თუ არ ჰქმნი პირობებს პროლეტარიატის დიქტატურის გამარჯვებისათვის შენს საკუთარ ქვეყანაში.

სოციალ-დემოკრატიასა და მარქსიზმს შორის უფსკრული გაითხარა. ამიერიდან მარქსიზმის ერთადერთი მატარებელი და ბურჯი არის ლენინიზმი, კომუნიზმი.

მაგრამ საქმე ამით არ განსაზღვრულა. გამიჯნა რა სოციალ-დემოკრატია მარქსიზმისაგან, ოქტომბრის რევოლუცია უფრო შორს წავიდა, — მან გადაისროლა სოციალ-დემოკრატია კაპიტალიზმის პირდაპირ დამცველთა, მსოფლიოში პირველი

პროლეტარული დიქტატურის წინააღმდეგ მებრძოლთა ბანაკში. როდესაც ბატონი ადღერები და ბაუერები, ველსები და ლევები, ლონგები და ბლიუმები ლანძღავენ «საბჭოთა რეჟიმს» და ხოტბას ასხამენ პარლამენტურ «დემოკრატიას», ამით მათ იმის თქმა სურთ, რომ ისინი იბრძვიან და იბრძოლებენ სსრ კავშირში კაპიტალისტური წესწყობილების აღდგენის გულისათვის, «ცივილიზებულ» სახელმწიფოებში კაპიტალისტური მონობის შენარჩუნების გულისათვის.

ახლანდელი სოციალ-დემოკრატიზმი კაპიტალიზმის იდეური დასაყრდენია. ლენინი ათასჯერ მართალი იყო, როდესაც ამბობდა, რომ ახლანდელი სოციალ-დემოკრატიული პოლიტიკოსები არიან «ბურჟუაზიის ნამდვილი აგენტები მუშათა მოძრაობაში, კაპიტალისტთა კლასის მუშა-ნოქრები», რომ «სამოქალაქო ომში პროლეტარიატსა და ბურჟუაზიას შორის» ისინი აუცილებლად დადგებიან «ვერსალელთა» მხარეზე «კომუნარების»⁵² წინააღმდეგ».

შეუძლებელია ბოლო მოულო კაპიტალიზმს, თუ ბოლო არ მოუღე სოციალ-დემოკრატიზმს მუშათა მოძრაობაში. ამიტომ კაპიტალიზმის კვდომის ერა ამასთან ერთად არის მუშათა მოძრაობაში სოციალ-დემოკრატიზმის კვდომის ერა.

ოქტომბრის რევოლუციის უდიდესი მნიშვნელობა, სხვათა შორის, ის არის, რომ იგი მოასწავებს ლენინიზმის გარღვევალ გამარჯვებას სოციალ-დემოკრატიზმზე მსოფლიო მუშათა მოძრაობაში.

მუშათა მოძრაობაში II ინტერნაციონალისა და სოციალ-დემოკრატიზმის ბატონობის ერა დამთავრდა.

დადგა ლენინიზმისა და III ინტერნაციონალის ბატონობის ერა.

«პრავდა» № 255,
1927 წ. 6 — 7 ნოემბერი.
ხელმოწერა: ი. ს ტ ა ლ ი ნ ი

იბეჭდება ი. ბ. სტალინის
თხზულებათა ტექსტის მიხედვით,
ტომი 10, გვ. 255—267.

შ ე ნ ი შ მ ნ ე ბ ი

- 1 ტორპარები — უმიწო კლესები ფინეთში; მიწათმფლობელებისგან იჯარით იღებდნენ მიწას კაბალურ პირობებში. — 11.
- 2 ი. ბ. სტალინს მოჰყავს ციტატი კ. მარქსის წერილიდან ფ. ენგელსისადმი 1856 წ. 16 აპრილს, რომელიც შესულია წიგნში: კ. მარქსი და ფ. ენგელსი. «წერილები» მ., 1922. იხ. კ. მარქსი და ფ. ენგელსი. რჩეული წერილები, 1953, გვ. — 86. — 23.
- 3 ი. ბ. სტალინის წიგნი. «ოქტომბრის გზებზე» გამოვიდა ორ გამოცემად 1925 წლის იანუარსა და მაისში. ამ წიგნში მოთავსებული სტატიები და სიტყვები შევიდა ი. ბ. სტალინის თხზულებათა მე-3 ტომში. ავტორმა წინასიტყვაობა დაასრულა 1924 წლის დეკემბერში და მთლიანად გამოქვეყნებულ იქნა მხოლოდ წიგნში «ოქტომბრის გზებზე». წინასიტყვაობის დიდი ნაწილი საერთო სახელწოდებით «ოქტომბრის რევოლუცია და რუსი კომუნისტების ტაქტიკა» იბეჭდებოდა სხვადასხვა კრებულებისა და ბროშურების გარდა ი. ბ. სტალინის წიგნის «ლენინიზმის საკითხების» ყველა გამოცემაში. ნაწილი წინასიტყვაობისა, როგორც ავტორის შენიშვნა სტატიისადმი «ფედერალიზმის წინააღმდეგ» გამოქვეყნდა ი. ბ. სტალინის თხზულებათა მე-3 ტომში. — 27.
- 4 იხ. ვ. ი. ლენინი. თხზულებანი, გამოც. მე-4, ტ. 31, გვ. 61 — 62. — 80.
- 5 იხ. ვ. ი. ლენინი. თხზულებანი, გამოც. მე-4, ტ. 29, გვ. 444. — 82.
- 6 იხ. ვ. ი. ლენინი. თხზულებანი, გამოც. მე-4, ტ. 29, გვ. 490. — 88.
- 7 იხ. ვ. ი. ლენინი. თხზულებანი, გამოც. მე-4, ტ. 28, გვ. 359. — 84.
- 8 იხ. ვ. ი. ლენინი. თხზულებანი, გამოც. მე-4, ტ. 21, გვ. 513. — 34.
- 9 იხ. ვ. ი. ლენინი. თხზულებანი, გამოც. მე-4, ტ. 22, გვ. 235 — 88.
- 10 იხ. ვ. ი. ლენინი. თხზულებანი, გამოც. მე-4, ტ. 21, გვ. 417. — 418. — 39.
- 11 იხ. ვ. ი. ლენინი. თხზულებანი, გამოც. მე-4, ტ. 33, გვ. 524. — 45.
- 12 იხ. ვ. ი. ლენინი. თხზულებანი, გამოც. მე-4, ტ. 33, გვ. 552. — 45.

- 13 იხ. ვ. ი. ლენინი. თხზულებანი, გამოც. მე-4, ტ. 26, გვ. 240. — 50.
- 14 იხ. ვ. ი. ლენინი. თხზულებანი, გამოც. მე-4, ტ. 26, გვ. 105 — 107. — 55.
- 15 იხ. ვ. ი. ლენინი. თხზულებანი, გამოც. მე-4, ტ. 31, გვ. 55 — 56. — 59.
- 16 იხ. ვ. ი. ლენინი. თხზულებანი, გამოც. მე-4, ტ. 31, გვ. 56. — 60.
- 17 იხ. ვ. ი. ლენინი. თხზულებანი, გამოც. მე-4, ტ. 26, გვ. 228. — 60.
- 18 იხ. ვ. ი. ლენინი. თხზულებანი, გამოც. მე-4, ტ. 26, გვ. 10. — 61.
- 19 იხ. კ. მარქსი და ფ. ენგელსი. რჩეული წერილები. 1953, გვ. 262 — 264. — 61.
- 20 იხ. ვ. ი. ლენინი, თხზულებანი, გამოც. მე-4, ტ. 25, გვ. 512 — 513. — 61.
- 21 იხ. ვ. ი. ლენინი, თხზულებანი, გამოც. მე-4, ტ. 28, გვ. 306. — 62.
- 22 ი. ბ. სტალინის ნაშრომი «ლენინიზმის საფუძვლების შესახებ» დაბეჭდილია ი. ბ. სტალინის თხზულებათა მე-6 ტომში. გვ. 81 — 216. — 63.
- 23 იხ. ვ. ი. ლენინი. თხზულებანი, გამოც. მე-4, ტ. 33, გვ. 590 — 591. — 64.
- 24 იხ. ვ. ი. ლენინი. თხზულებანი, გამოც. მე-4, ტ. 28, გვ. 358. — 65.
- 25 იხ. ვ. ი. ლენინი. თხზულებანი, გამოც. მე-4, ტ. 21, გვ. 417 — 418. — 66.
- 26 იხ. ვ. ი. ლენინი. თხზულებანი, გამოც. მე-4, ტ. 25, გვ. 447. — 68.
- 27 იხ. კ. მარქსი და ფ. ენგელსი. რჩეული წერილები. 1953, გვ. 86. — 73.
- 28 იხ. ვ. ი. ლენინი. თხზულებანი, გამოც. მე-4, ტ. 9, გვ. 110. — 75.
- 29 იხ. ვ. ი. ლენინი. თხზულებანი, გამოც. მე-4, ტ. 24, გვ. 4. — 78.
- 30 იხ. ვ. ი. ლენინი. თხზულებანი, გამოც. მე-4, ტ. 25, გვ. 337. — 77.
- 31 იგულისხმება «მემარცხენე» ესერების კონტრრევოლუციური აჯანყება მოსკოვში 1918 წ. 6 — 7 ივლისს. აჯანყება ჩააქრეს რამდენიმე საათის განმავლობაში. — 77.
- 32 იხ. ვ. ი. ლენინი. თხზულებანი, გამოც. მე-4, ტ. 28, გვ. 366—367.—78.
- 33 იხ. ვ. ი. ლენინი. თხზულებანი, გამოც. მე-4, ტ. 29, გვ. 155. — 79.
- 34 იხ. ვ. ი. ლენინი. თხზულებანი, გამოც. მე-4, ტ. 31, გვ. 173. — 80.
- 35 იხ. ვ. ი. ლენინი. თხზულებანი, გამოც. მე-4, ტ. 31, გვ. 178—179.—81.
- 36 იხ. ი. ბ. სტალინი. თხზულებანი, ტ. 7, გვ. 356 — 366; — 82.

- 37 იხ. ვ. ი. ლენინი. თხზულებანი, გამოც. მე-4, ტ. 24, გვ. 271. — 80.
- 38 იხ. ვ. ი. ლენინი. თხზულებანი, გამოც. მე-4, ტ. 24, გვ. 155—156.—80.
- 39 იხ. ვ. ი. ლენინი. თხზულებანი, გამოც. მე-4, ტ. 24, გვ. 33. — 80.
- 40 იხ. ვ. ი. ლენინი. თხზულებანი, გამოც. მე-4, ტ. 24, გვ. 154—155.—87.
- 41 იხ. ვ. ი. ლენინი. თხზულებანი, გამოც. მე-4, ტ. 24, გვ. 31. — 87.
- 42 იხ. ვ. ი. ლენინი. თხზულებანი, გამოც. მე-4, ტ. 24, გვ. 165. — 87.
- 43 იხ. ვ. ი. ლენინი. თხზულებანი, გამოც. მე-4, ტ. 24, გვ. 4. — 88.
- 44 იხ. ვ. ი. ლენინი. თხზულებანი, გამოც. მე-4, ტ. 25, გვ. 287. — 88.
- 45 იხ. ვ. ი. ლენინი. თხზულებანი, გამოც. მე-4, ტ. 25, გვ. 337. — 88.
- 46 იხ. ვ. ი. ლენინი. თხზულებანი, გამოც. მე-4, ტ. 25, გვ. 456. — 89.
- 47 «ნოვია ეიზნა» — მენშევიკური განეთი გამოდიოდა პეტროგრადში 1917 წლის აპრილიდან 1918 წლის ივლისამდე ჩათვლით. — 89..
- 48 იხ. ვ. ი. ლენინი. თხზულებანი, გამოც. მე-4, ტ. 26, გვ. 132—134.—89.
- 49 იხ. ვ. ი. ლენინი. თხზულებანი, გამოც. მე-4, ტ. 24, გვ. 164, 158. — 92.
- 50 იხ. ვ. ი. ლენინი თხზულებანი, გამოც. მე-4, ტ. 25, გვ. 337. — 95.
- 51 პოლ ლაფარგი. «მეორე დღეს რევოლუციის შემდეგ» (იხ. თხზულებანი, ტ. 1, 1925 წ. გვ. 329 — 330). — 99.
- 52 ვ. ი. ლენინი, «იმპერიალიზმი, როგორც კაპიტალიზმის უმაღლესი სტადია» (იხ. თხზულებანი, გამოც. მე-4, ტ. 22, გვ. 239). — 107.
-